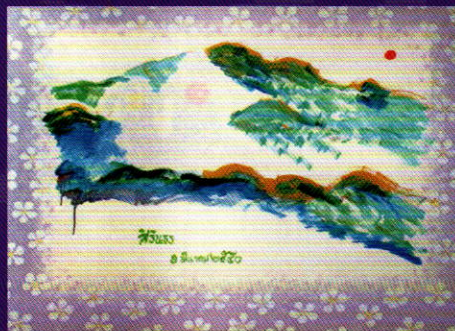
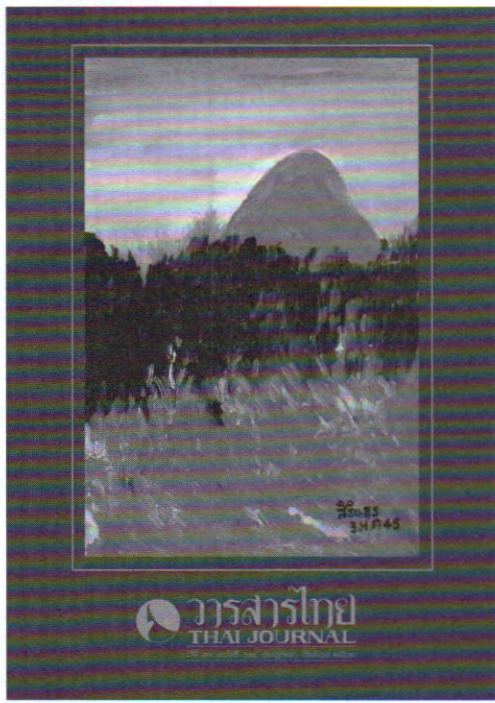

 วารสารไทย
THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๑ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๒

ปกหน้า: ทิวทัศน์ สือะคริลิกบนผ้าใบ ๖๐ x ๔๐ ซม.
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรง
ทอดลองใช้สีศิลปะการประดิษฐ์และสีจิตรรงค์ เมื่อ ๓
มกราคม ๒๕๕๕ ณ อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา รูปนี้
พระราชทานมหาวิทยาลัยศิลปากร (ภาพพระราชทาน)

วารสารไทย เป็นวารสารเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์
ของชาติ ด้วยการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ รณรงค์
ปลูกฝัง และให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
เอกลักษณ์ของชาติ

สำนักงานวารสารไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ทำเนียบรัฐบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐
โทร. ๐-๒๖๒๔-๕๕๖๕, ๐-๒๖๒๔-๕๕๘๑,
๐-๒๖๒๔-๕๕๘๓
โทรสาร ๐-๒๖๒๔-๕๕๒๒
www.identity.opm.go.th

ห้ามจำหน่าย

เผยแพร่เพื่อเป็นนิทรรศการแก่ประชาชนทั่วไป
จากสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี

พิมพ์ที่

บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด
๓๐๗ ซอยลาดพร้าว ๘๗ ถนนลาดพร้าว
กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๐-๒๕๖๖-๑๖๐๐-๖
โทรสาร. ๐-๒๕๓๔-๒๕๑๒
email: darnsuta@truemail.co.th
website: darnsuthapress.com

วารสารไทย THAI JOURNAL

ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๑๑ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๒

หมายเลขสากลประจำวารสาร ISSN 0125 572X

คณะกรรมการจัดทำวารสารไทย

อนุกรรมการที่ปรึกษา	นายวิจิตร	อวະกุล
อนุกรรมการที่ปรึกษา	นายเย็นใจ	เลาหณิษ
ประธานอนุกรรมการ	พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี	
รองประธานอนุกรรมการ	คุณหญิงคณิดา	เลชะกุล
รองประธานอนุกรรมการ	นางสาวทรงสรรค์	นิลกำแหง
อนุกรรมการ	ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ (นายจิรายุ	นันท์ธราธร)
อนุกรรมการ	นางสาวฉวีงาม	มาเจริญ
อนุกรรมการ	นางสาวนัยนา	แย้มสาขา
อนุกรรมการ	นายรัตนาวุธ	วัชรไทย์
อนุกรรมการ	นางลินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา
อนุกรรมการ	นายสมหมาย	จันทร์เรือง
อนุกรรมการ	ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะคราวประชุม (ครั้งละไม่เกิน ๒ คน)	
อนุกรรมการและเลขานุการ	นางสุณี	กระจำจุมชัย
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายจักรกฤษณ์	มณีปิยะสุด
อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ	นายเกียรติกมล	จิงใส

คณะบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี	(นายนิติ	เปรมรัศมิ์)
ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้าง เอกลักษณ์ของชาติ	(นายจิรายุ	นันท์ธราธร)

บรรณาธิการ

นางสาวทรงสรรค์ นิลกำแหง

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางลินดา	อิศรางกูร ณ อยุธยา	นางสุณี	กระจำจุมชัย
นางสายใจ	แจ่มจิราวรรณ		

กองบรรณาธิการ

นางกนิษฐา	กิตติสถาพร	นางจันทิ	หาทรัพย์
นางสุริพร	เกียรตินาวิ	นายเมธี	เพื่อนทอง
นายประยุทธ	ปัญญาศิริ	นายนพพร	บุญแก้ว
นางสมาลี	เกตุแก้ว	นางสาวมัทวรรณ	นครไทย
นายวรวิ	หอมเนียม	นายวรวิ	อั้งประทีป
นายสมบัติ	สุธรรมรักษ์	นางรัชนิ	ศรีสุข

ศิลปกรรม

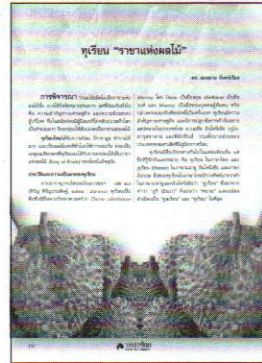
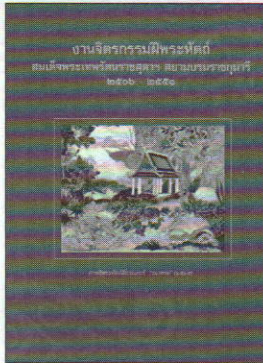
นายปรีชา	ฉัตรเนตร
นางสาวเยาวภา	ทิพย์ประทุม

ฝ่ายภาพ

นายจักรกฤษณ์	มณีปิยะสุด
นายเกียรติกมล	จิงใส

สารบัญ

ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๑ กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๒

๓ บทบรรณาธิการ

๕ งานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๒๕๐๖ - ๒๕๕๑

๒๙ ๑๐ อันดับภาพฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีที่ทรงคุณค่าทางศิลปะ รองศาสตราจารย์พิษณุ คุณนิมิตร

๓๗ โฆษณานางงามฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๒๙ - ๒๒๓๐ วนิดา สกิตานนท์

๔๓ ภูมินามวิทยาพระนครศรีอยุธยา ตอน : ตามหรร่องรอยบ้านรับแขกเมือง ของพระยาพระคลัง รองศาสตราจารย์นิช สุธารัตน์

๕๑ ศิลปะของผู้บริหาร ศาสตราจารย์ ดร.ระพี สาคริก

๕๔ เรื่องของอี รองศาสตราจารย์ ดร. นิตยา กาญจนวรรณ

๖๐ นายฉันทน์ ขำวิไล บุคคลผู้มีคุณูปการ ต่อการศึกษา ภาษา และวรรณคดีไทย ปริญญา ฤทธิ์เจริญ

๖๔ ครอบครัวมีสุข ชุมชนเข้มแข็ง เมืองไทยแข็งแรง ขวัญแก้ว วัชโรทัย

๖๖ ทูลเรียน "ราชาแห่งผลไม้" ดร. สมหมาย จันทรเรือง

คำไทย-คำเทศ ๗๒

● อธิบายศัพท์ : พระพรหม ศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุษยกุล

● อธิบายศัพท์ : โยม - จาก "ข้าพระ" ๗๔ สู่ "อุปัฏฐาก" ดร. ศานติ ภัทติคำ

ธรรมะคือคุณากร ๗๖

● หลักธรรมทางศาสนากับประชาธิปไตย สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

ปภังกะไทย บุคคล ข่าวสาร ภาษา หนังสือ ๘๗

● เอกสารสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๕๒

● ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ๘๙

● การแต่งตั้งคณะกรรมการและ คณะอนุกรรมการในคณะกรรมการ เอกลักษณ์ของชาติ ๙๐

● โครงการเยาวชนไทยคืนถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป ๙๒

● คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติและ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี มอบรางวัล "คนดีศรีสังคม" ๙๓

● มาใช้คำไทยกันเถิด ๙๕

บทบรรณาธิการ

เมื่อ เดือนมิถุนายน ๒๕๕๒ มหาวิทยาลัยศิลปากรได้จัดนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับงานศิลปะและวัฒนธรรม ในโอกาสครบรอบ ๖๕ ปี มหาวิทยาลัยศิลปากร พร้อมทั้งน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญา “**วิศิษฎ์ศิลป์**” ซึ่งหมายถึงศิลปินผู้มีความสามารถอันยอดเยี่ยม ด้วยแม้จะไม่เคยทรงศึกษาวิชาศิลปะในสถานศึกษาโดยตรง แต่กลับทรงพระปรีชาสามารถในด้านศิลปะและทรงสร้างสรรค์ผลงานไว้อย่างร้อยชั้น **วารสารไทย**ได้รับพระกรุณาธิคุณ และได้รับความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยศิลปากรให้เชิญภาพศิลปะ โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์มาเผยแพร่เป็นภาพชุด “**งานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๒๕๐๖-๒๕๕๑**” เพื่อประชาชนชาวไทยที่ไม่มีโอกาสไปชมนิทรรศการ ได้ร่วมเทิดทูนในพระปรีชาสามารถของพระ “**วิศิษฎ์ศิลป์**” พระองค์นี้

บทความอื่นๆ และคอลัมน์ประจำ **วารสารไทย**ได้รับความอนุเคราะห์จากนักเขียนหลายท่านเช่นเคย โดยเฉพาะบทความ ๒ เรื่องที่ได้รับมาพร้อมกันเกี่ยวกับ เจ้าพระยาโกษาธิบดี หรือโกษาปาน พรมาจารย์ทางการทูตไทยเมื่อครั้งท่านเป็นราชทูตไปเยือนราชสำนักฝรั่งเศส เมื่อเดือนกันยายน ๒๒๒๙ หรือ ๓๒๓ ปีมาแล้ว และเมื่อครั้งท่านต้อนรับราชทูตเนเธอร์แลนด์ที่มาเยือนราชสำนักไทย ซึ่งร่องรอยของท่านยังปรากฏอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาจนปัจจุบัน

ทรงสรรค์ นิลกำแหง
บรรณาธิการ

“จบ ม.ศ. ๓ แล้ว ก็ไม่ได้เรียนวาดรูปอีกนอกจากวาดรูปหมารูปแมวเล่นสนุก ๆ
เมื่อปีที่แล้วนี่เอง* จึงคิดวาดรูปอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ส่วนมากรูปที่วาดก็ไม่ได้ให้
ใคร เก็บไว้ดูเอง ไม่มีครูจริง ๆ จึงได้ผู้แนะนำ คือเจ้าของร้านทำกรอบ
จะบอกให้ว่ารูปนี้ระยะไม่ดี ใช้สีดีแล้ว ฯลฯ เพื่อนมาเยี่ยม หรือคนอยู่รอบข้าง
เขาก็วิจารณ์ตามความคิด เพื่อนคนหนึ่งดูแล้วเสนอว่า ควรหาเวลาว่างเรียน
วาดภาพ ให้ครูที่มีความรู้จริง ๆ สอน ก็ยังไม่ได้ฤกษ์เริ่มเรียนเสียที”

พุกนเปรงขานกระต่าย

ที่ใช้ทรงงาน พระราชดำรัส

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

สยามบรมราชกุมารี

พุทธศักราช ๒๕๒๗

* พุทธศักราช ๒๕๒๖

งานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ๒๕๐๖ - ๒๕๕๑

(ภาพพระราชทานพระราชนุญาตแก่วารสารไทย
และด้วยความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยศิลปากร)

วนาศรม

สีโปสเตอร์, ๓๐ x ๓๗ ซม. (๒๕๒๕)

ตกลา-เดิวดาย

สีน้ำมัน, ๒๕ x ๒๐ ซม. (๒๕๖๖)

ดอกบัว

สีน้ำมัน, ๓๙ x ๒๕ ซม. (๒๕๒๖)

เหวนรก

สีน้ำมัน, ๕๐ x ๔๐ ซม. (๒๕๒๖)

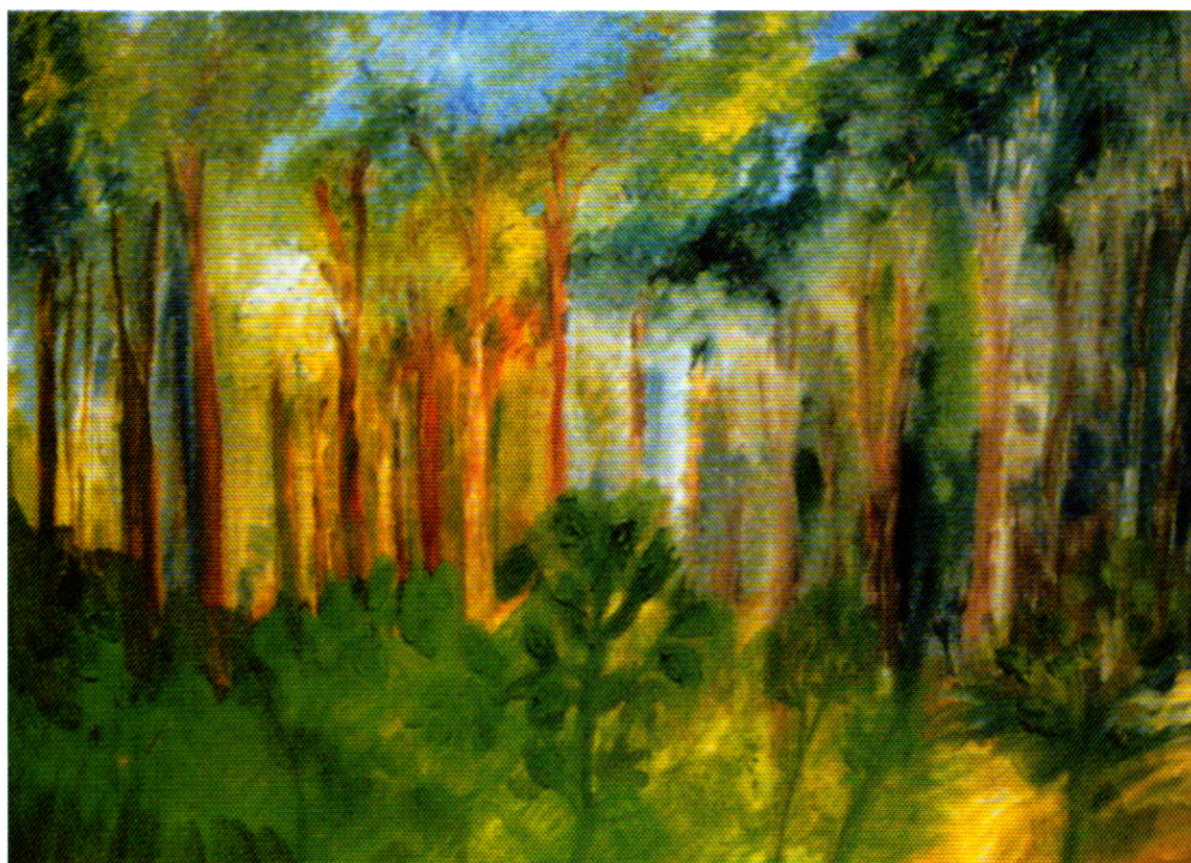
ทะเลหน้าร้อน

สีน้ำ, ๒๐ x ๓๐ ซม. (๒๕๖๗)

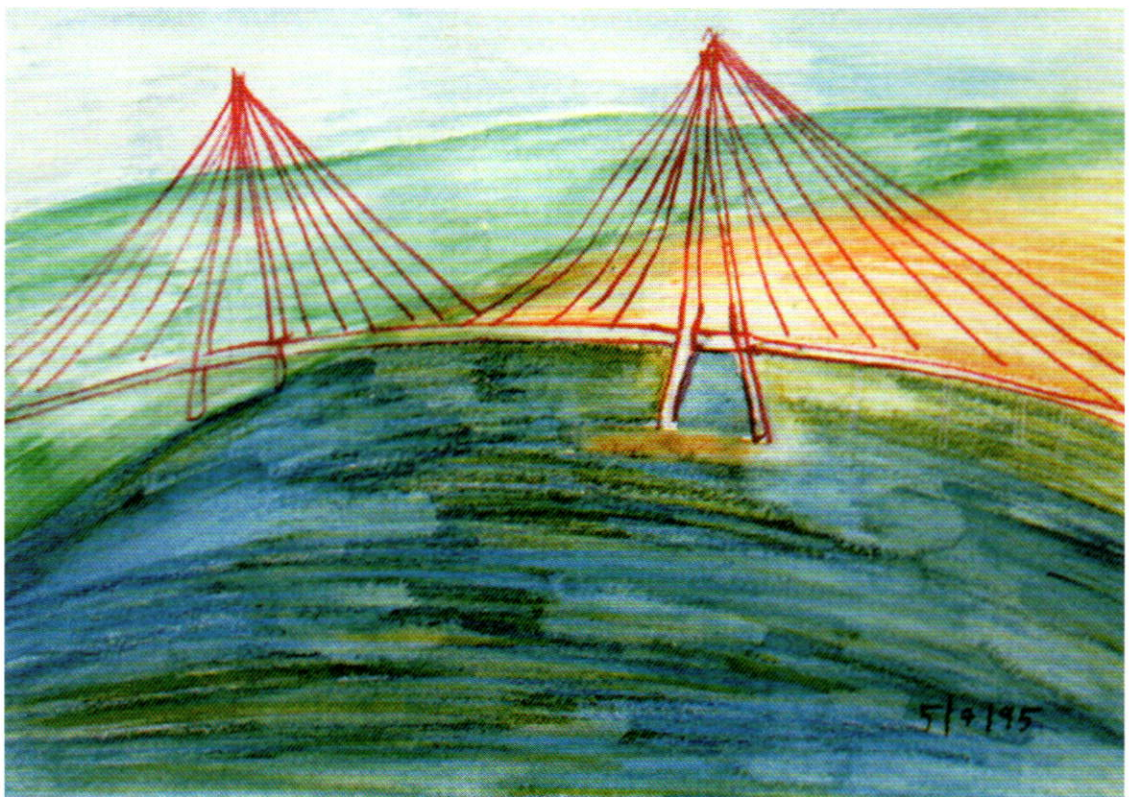
หลังพระตำหนักทักษิณราชธานีเวศน์

สีน้ำมัน, ๕๐ x ๔๐ ซม. (๒๕๒๗)

ป่าในพระตำหนักภูพานราชนิเวศน์

สีน้ำมัน, ๕๐ x ๔๐ ซม. (๒๕๒๗)

สะพานนอร์ม้งดี

สีดินสอโปสเตอร์, ๑๗.๕ x ๒๔.๕ ซม. (๒๕๓๘)

แจกันดอกกล้วยไม้
สีน้ำ, ๓๘ x ๒๖ ซม. (๒๕๓๖)

สระบัว

ภาพพิมพ์หิน, ๓๐ x ๕๔ ซม. (๒๕๓๕)

ภาพฝีพระหัตถ์ที่พระราชทานหน่วยงานต่างๆ

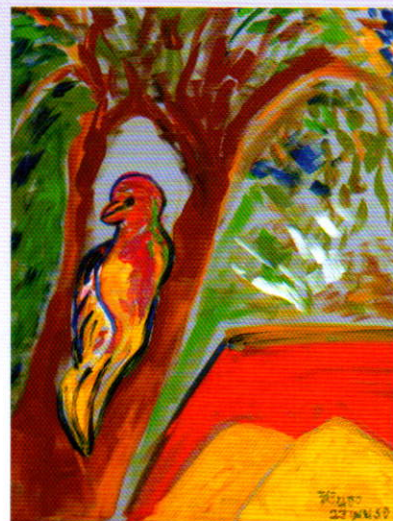
ดอกไม้ถวายพระพรชัย

สีอะคริลิกบนผ้าใบ, ๕๐ x ๕๐ ซม. (๒๕๕๐)
 ทรงวาดที่หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ในพิธีเปิดนิทรรศการ “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 กับงานศิลปะและการออกแบบ” เนื่องในโอกาสฉลองสิริราช-
 สมบัติครบ ๖๐ ปี และเนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนม-
 พรรษา ๘๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐
 พระราชทานคณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์
 มหาวิทยาลัยศิลปากร

วัว

สีอะคริลิกบนผ้าใบ, ๖๐ x ๕๐ ซม. (๒๕๕๑)
 ทรงวาดที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ ถนนเจ้าฟ้า กรุงเทพฯ
 ในพิธีเปิดนิทรรศการ “ศิลปกรรมนำสิ่งที่ดีสู่ชีวิต”
 ประจำปี ๒๕๕๑ เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
 พระราชทานบริษัทไต้ยิบบา ไทยแลนด์ จำกัด

ขวนนกในโรงสีมาเข้าไพร

สีอะคริลิก, ๗๐ x ๕๐ ซม. (๒๕๕๐)
 ทรงวาดที่ศูนย์การค้าสยามพารากอน
 ในพิธีเปิดนิทรรศการ “จิตรกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาท-
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิม
 พระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐
 พระราชทานธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน)

ภาพฝีพระหัตถ์ทิวทัศน์ธรรมชาติ

ต้นหางนกยูง
สีเทียน, (๒๕๐๖)

วิวอำเภอนาแก นครพนม
สีน้ำมัน, (๒๕๒๗)

เกาะในฝัน

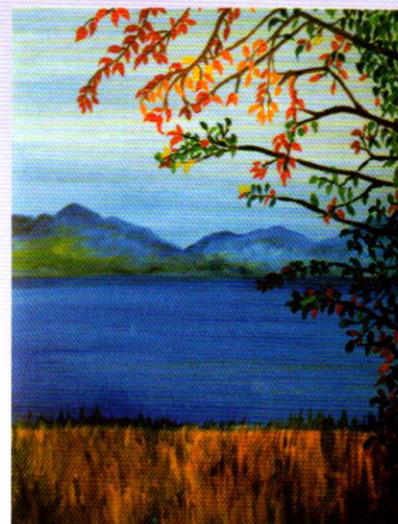
สิน้ามั่น,

พระราชทานให้นายบัญชา ลำซ่า
แต่โปรดภาพนี้มาก
จึงทรงวาดเก็บไว้อีกรูปหนึ่ง

ใบไม้เปลี่ยนสีที่ญี่ปุ่น ๑

สิน้ามั่น, (๒๕๒๖)

ใบไม้เปลี่ยนสีที่ญี่ปุ่น ๒

สิน้ามั่น, (๒๕๒๖)

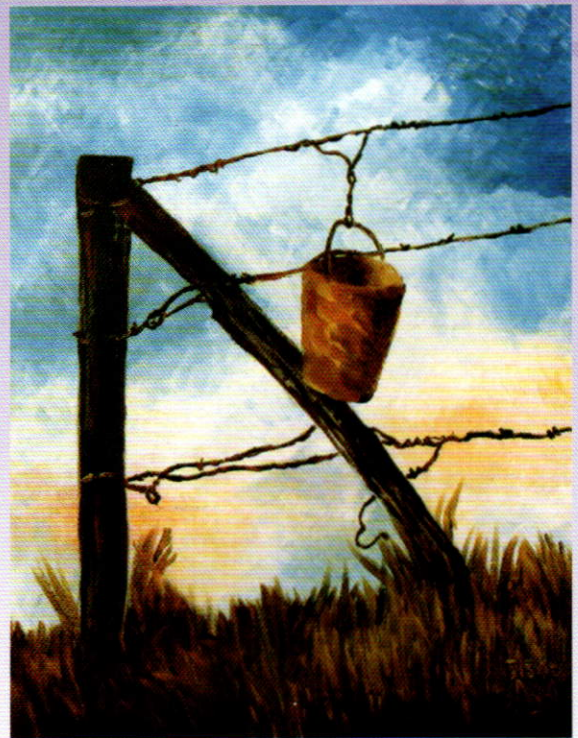
ภาพฝีพระหัตถ์แบบจินตนาการ และวิวที่มาจากหนังสือฝรั่ง

สำราญ

สีน้ำ, (๒๕๒๕)

ทรงวาดจากปกหลังนิตยสาร Reader's Digest

โดดเดียว

สีน้ำมัน, (๒๕๒๖)

ทรงวาดจากภาพวิวนั่งเรือต่างประเทศ
เป็นภาพหนึ่งที่โปรด ตรัสว่า "แต่เราว่าของเราสวยกว่า"

ทะเลสาบโทบา อินโดนีเซีย
สีน้ำมัน, (๒๕๒๗)

ทะเลและต้นมะพร้าว
สีน้ำมัน, (๒๕๒๙)

ทะเลภูเขา
สีน้ำ, (๒๕๒๗)
ทรงวาดจากจินตนาการ

ภาพฝีพระหัตถ์แนวศิลปะไทยและสิ่งแวดล้อม

มองจากพระอุโบสถวัดพระแก้ว
สีน้ำ, (๒๕๒๕)

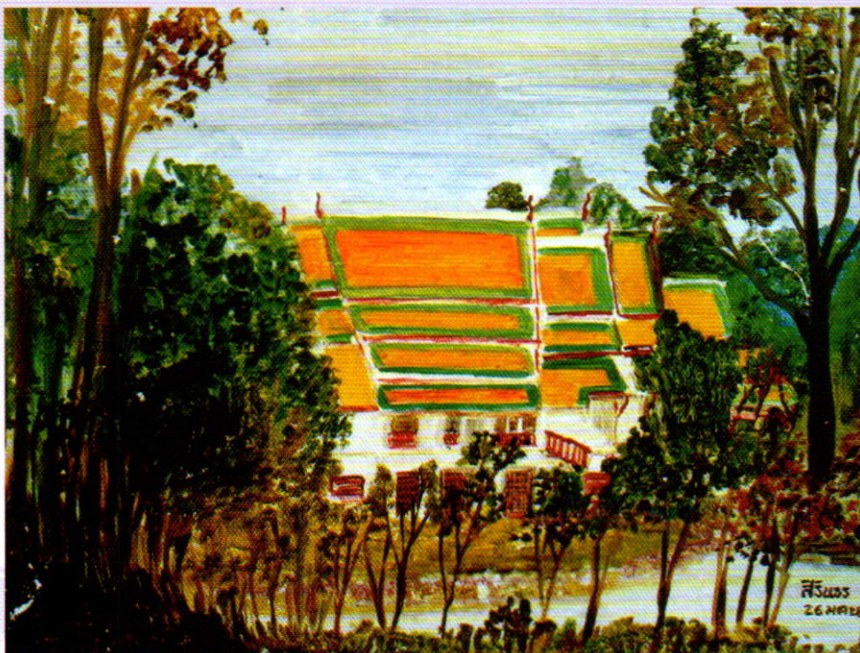
วัดพระแก้ว
สีน้ำมัน, (๒๕๒๗)

มูมหนึ่งในวังหลวง

สีน้ำมัน, (๒๕๒๗)

ทรงวาดจากพระที่นั่งบรมพิมาน

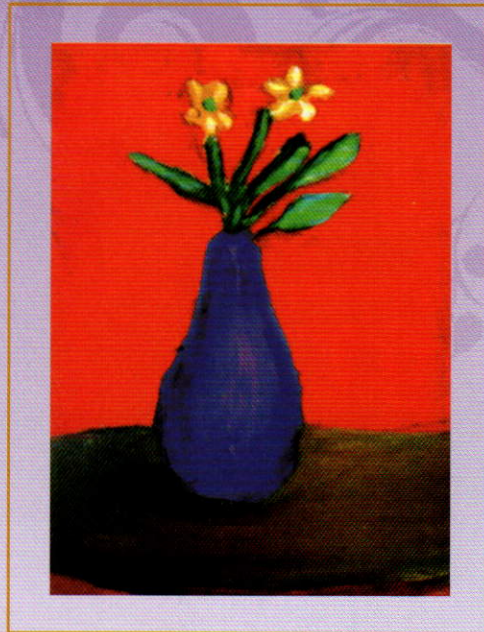

พระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์

สีน้ำมัน, (๒๕๒๘)

ทรงวาดจากผาหมอน

ภาพฝีพระหัตถ์รูปดอกบัวและหุ่นนิ่ง

แจกันสีม่วง

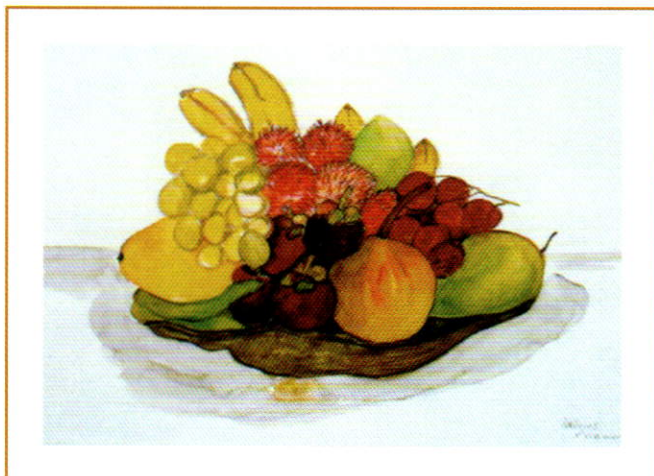
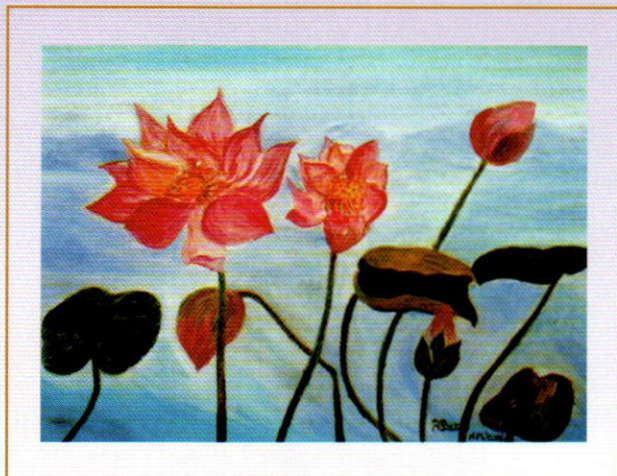
สีน้ำมัน, (๒๕๐๖)

ภาพฝีพระหัตถ์สีน้ำมันภาพแรก
ทรงวาดจากสีเหลืองๆ
ของสมเด็จพระบรมชนกนาถ

ดอกบัวถวายพระพร

สีน้ำมัน, (๒๕๒๘)

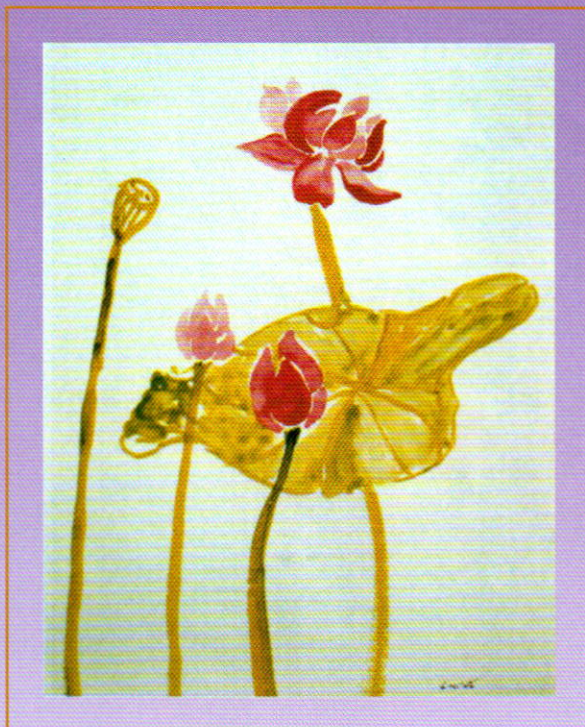
ทรงวาดถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
๑๒ สิงหาคม ๒๕๒๘

ถาดผลไม้

สีน้ำ, (๒๕๓๓)

ภาพหุ่นนิ่งผลไม้

ดอกบัวสีน้ำ
สีน้ำ, (๒๕๒๕)

ดอกกุหลาบ ๒
สีน้ำ, ๒๓ x ๑๕ ซม. (๒๕๓๓)

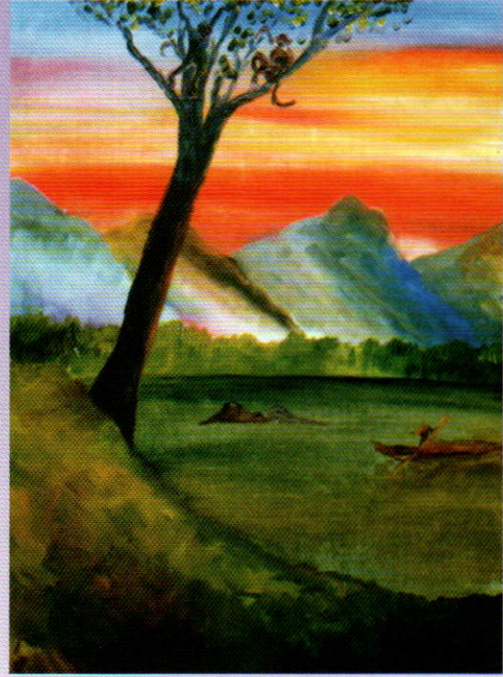
ภาพฝีพระหัตถ์ที่มาจากบทกวี และภาพเขียนแบบพู่กันจีน

กลับบ้านเกิด

สินน้ำ, (๒๕๒๕)

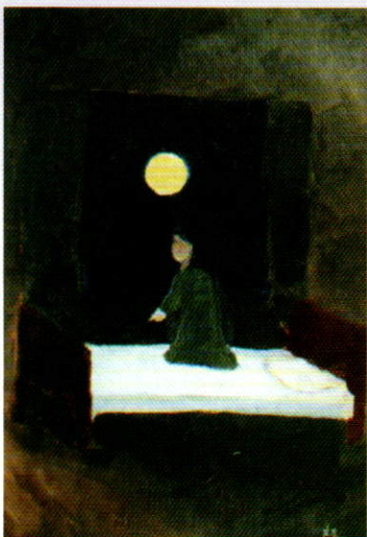
ทรงวาดจากบทกวีจีน “หุยเซียงไหว่ซู่” ของ เหอจื่อจาง
แต่ภาพเป็นลักษณะไทย

กวีคินถิ่น

สินน้ำมัน, (๒๕๒๖)

ทรงวาดจากบทกวีจีน “เจ้าฟาไปตี้เจิง” ของ หลี่ไป่

แลจันทร์

สินน้ำมัน, (๒๕๒๖)

ทรงวาดจากบทกวีจีน “จั้งเย่ซือ” ของ หลี่ไป่

มิตรภาพ

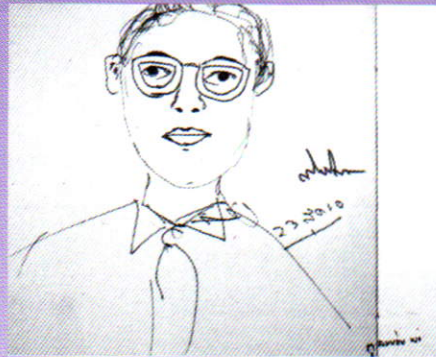
สินน้ำมัน, (๒๕๒๖)

ทรงวาดจากบทกวีจีน “กั๋วกั๋วเหรินจวง” ของ เมิ่งเฮาหร่าน
พระราชทานพระสหายเป็นของขวัญขึ้นบ้านใหม่

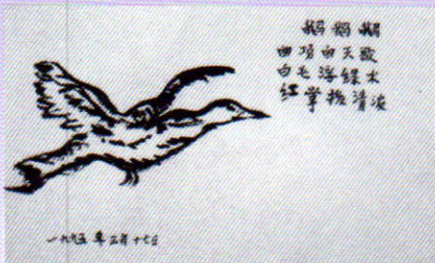
ภาพฝีพระหัตถ์ลายเส้น

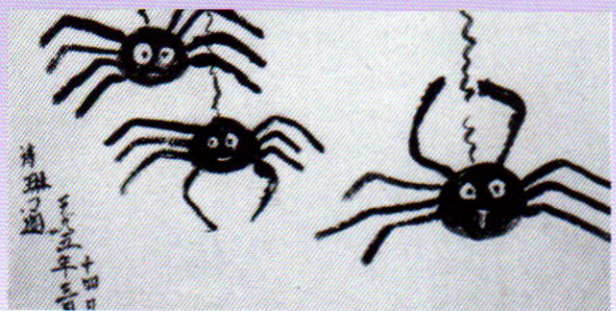
ทรงวาดกระต่ายเป่าทรมโบน กระต่าย คือ
ปีพระรายสมภพสมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงประดิษฐ์
กระเป่าใส่สมุดโน้ตถวาย ในวาระเดียวกันกับภาพข้าง
น้อยเป่าทรมโเบ็ต ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

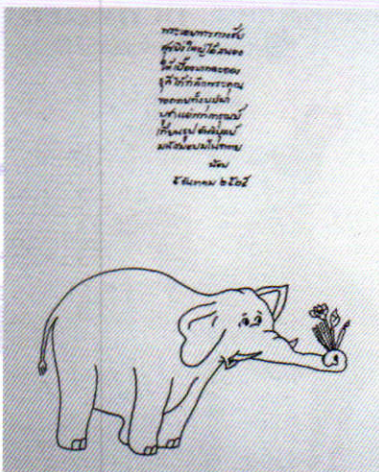
ทูลหม่อมพ่อ
(๒๕๑๐)

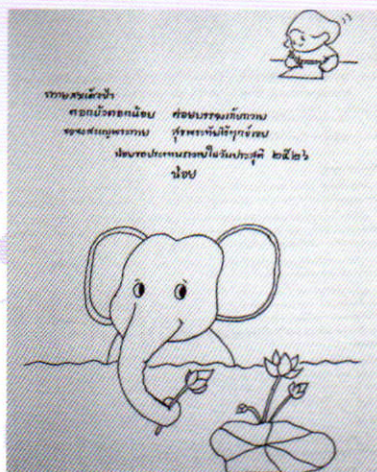
ห่าน หมิกจีน, ทรงวาดจากบทกวีจีน

แมงมุม หมิกจีน, ทรงวาดขณะเฝ้าพระอาการประชวรของ
สมเด็จพระบรมชนกนาถ ๑๕ มีนาคม ๒๕๓๘

ทรงวาดภาพช้างยืนตอกบัวถวายพระพร
ทูลเกล้าฯ ถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ
เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา
๕ ธันวาคม ๒๕๒๕

ทรงวาดภาพช้างน้อยถวาย สมเด็จพระ
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิ-
วัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
ในวันประสูติ ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖

ทรงวาดรูปช้างน้อยเป่าทรมโเบ็ต
ปักบนกระเป่าใส่สมุดโน้ต ทูลเกล้าฯ
ถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถ
วันเฉลิมพระชนมพรรษา ๖๐ พรรษา
๕ ธันวาคม ๒๕๓๐

ภาพฝีพระหัตถ์ใช้สี “ศิลปินประดิษฐ์” และสี “วิจิตรรงค์”

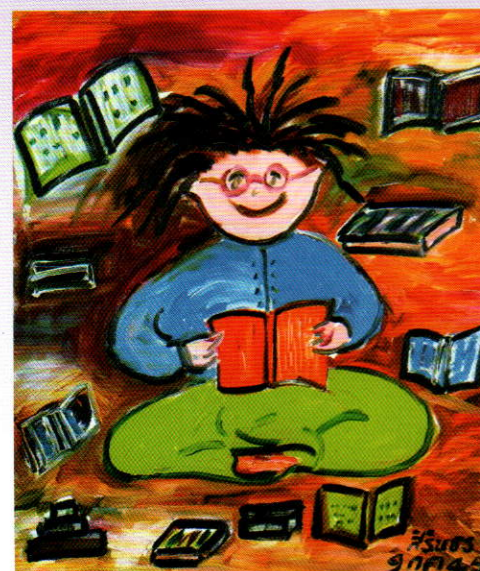
เป็ยเขียน

สีน้ำมันกระดาษา, ๕๗ x ๓๙ ซม. ๓ มกราคม ๒๕๔๕
ทรงวาดที่อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา
ทรงทดลองใช้สีของโครงการผลิตสีคุณภาพ ราคาประหยัด
และปลอดมลพิษ สำหรับงานศิลปะ
มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งแรก
พระราชทานมหาวิทยาลัยศิลปากร

รวงข้าว สีน้ำมันกระดาษา, ๕๗ x ๓๙ ซม.

๓ มกราคม ๒๕๔๕ ทรงวาดที่อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา
ทรงทดลองใช้สีของโครงการผลิตสีคุณภาพ
ราคาประหยัด และปลอดมลพิษ สำหรับงานศิลปะ
มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งแรก
พระราชทานมหาวิทยาลัยศิลปากร

เด็กนั่งอ่านหนังสือ สีน้ำมันบนผ้าใบ, ๖๐ x ๕๐ ซม.

๙ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ทรงวาดที่อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา
ทรงทดลองใช้สีของโครงการผลิตสีคุณภาพ ราคาประหยัด
และปลอดมลพิษ สำหรับงานศิลปะ
มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ ๒
พระราชทานมหาวิทยาลัยศิลปากร

ต้นไม้ในกระถาง

สีอะคริลิกบนผ้าใบ, ๖๐ x ๕๐ ซม. ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕

ทรงวาดที่อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา

ทรงทดลองใช้สีของโครงการผลิตสื่อคุณภาพ ราคาประหยัด และปลอดมลพิษ

สำหรับงานศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ ๒

พระราชทานมหาวิทยาลัยศิลปากร

ทิวทัศน์

สีน้ำมันกระดาน, ๓๙ x ๕๗ ซม.

๙ กรกฎาคม ๒๕๕๕

ทรงวาดที่อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา

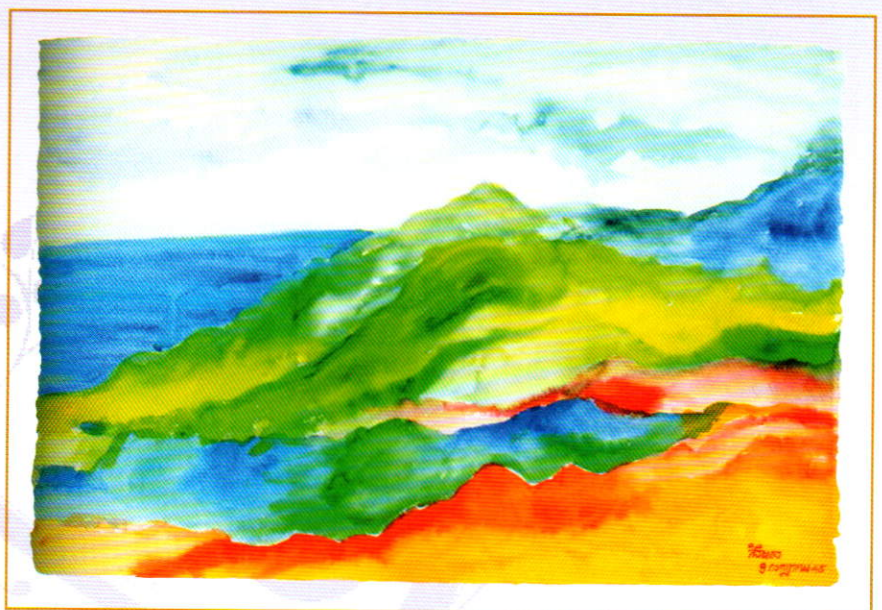
ทรงทดลองใช้สีของโครงการ

ผลิตสื่อคุณภาพ ราคาประหยัด

และปลอดมลพิษ สำหรับงานศิลปะ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ ๒

พระราชทานมหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาพฝีพระหัตถ์กับพระอารมณ์ขัน

หัวกระโหลกเป็นอีสุกอีใส

สีน้ำ, (๒๕๒๖) ทรงวาดเมื่อทรงพระประชวร
เป็นพระโรคสุกใส

น้ำตกสิรินธร

สีน้ำมัน, (๒๕๒๖)

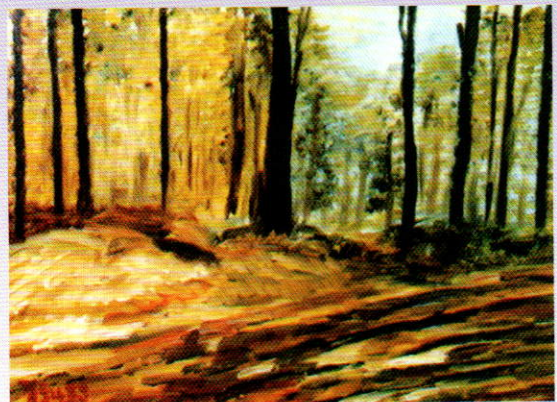
ภาพที่ทรงวาดน้ำตกเป็นถนน

ทางขึ้นพระตำหนักภูพิงค์

สีน้ำมัน, (๒๕๒๗)

คราวนี้ทรงวาดถนนเป็นคลอง

ป่าช้าวัดจันทร์

สีน้ำมัน, (๒๕๒๗)

ทรงวาดไม้ซุงกลายเป็นถนนดินแฉะๆ

ปูสามตัว

สีอะคริลิก, ๕๐ x ๖๐ ซม. (๒๕๔๖)

ทรงวาดในพิธีเปิดนิทรรศการ “ศิลปกรรมนำสิ่งที่ดูมีชีวิต” ประจำปี ๒๕๔๖

เป็นรูปปูสามตัวพร้อมอุปกรณ์การกินปู

ทรงเล่าว่า “เย็นแล้วหิว กลับบ้านจะไปกินปู

เพื่อนเตรียมปูชนไว้ให้เป็นมื้อเย็น”

๑๐ อันดับภาพฝีพระหัตถ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงคุณค่าทางศิลปะ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ทรงทดลองใช้สีของโครงการผลิตสีคุณภาพ
ราคาประหยัด และปลอดภัย สำหรับงานศิลปะ
ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม
พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ อาคารชัยพัฒนา สวนจิตรลดา

รองศาสตราจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร*

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดการวาดภาพมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ อาจจะเป็นเพราะทรงมีพลังงานสูงส่ง ไม่เป็นคนอยู่นิ่งจนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามว่า “สลาตัน” อันหมายถึงลมพายุ พระองค์ท่านจึงสนพระราชหฤทัยในกิจกรรมทุกชนิด รวมทั้งกิจกรรมการขีด ๆ เขียน ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุของการเริ่มต้นเขียนภาพ ทรงเริ่มด้านการวาดภาพเมื่อเข้าศึกษาในชั้นอนุบาลที่โรงเรียนจิตรลดาเมื่อพระชันษา ๓ ขวบครึ่ง และเป็นโรงเรียนเดียวที่ได้ทรงศึกษาวิชาศิลปะในชั้นเรียนกับพระอาจารย์หลายคน หลังจากนั้นแม้ไม่ได้ทรงเรียนอย่างจริงจัง แต่ด้วยพระอัจฉริยภาพในทางศิลปะจึงทรงมีผลงานฝีพระหัตถ์จำนวนมาก อันได้แก่ งานจิตรกรรมหลากหลายเทคนิค อาทิ งานจิตรกรรมประกอบบทกวีจีน ภาพทิวทัศน์ ภาพที่ทรงจินตนาการเอง ภาพลายเส้น ภาพล้อ งานศิลปะภาพพิมพ์ งานศิลปะ

การออกแบบ งานศิลปะเครื่องปั้นดินเผา และงานศิลปะภาพถ่าย อย่างที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “ศิลปะสองทางให้แก่นัก” ดูจะเป็นความจริงที่จากศิลปะด้านจิตรกรรมซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โปรดมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์ จึงก้าวไปสู่ความรักและเข้าใจในงานวรรณกรรม งานดนตรี และงานศิลปะในทุก ๆ ประเภท

ภาพฝีพระหัตถ์ที่มีจำนวนหลายร้อยภาพ แสดงให้เห็นว่าทรงมีศิลปะอยู่ในพระราชหฤทัยตลอดเวลา ทรงมีผลงานทั้งจิตรกรรม ภาพพิมพ์ และลายเส้นมากมาย ราวกับว่าทรงเป็นศิลปินอาชีพ ในจำนวนภาพฝีพระหัตถ์เหล่านี้ มีทั้งที่ทรงวาดอย่างตั้งพระราชหฤทัยใช้เวลานานถึง ๓ ชั่วโมง บางภาพวาดเก็บไว้ยังไม่เสร็จ แล้วกลับมาวาดต่อใช้เวลาต่อเนื่องนับปี และบางภาพก็ทรงวาดด้วยเวลาเพียง ๕ นาที รวมทั้งภาพบางภาพที่วาดไม่เสร็จไม่ได้วาดต่อ แต่อย่างไรก็ตาม ผลงานศิลปะ

* คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของเรื่อง “ทอสีเทียบฝันรังสรรค์วิเศษศิลป์ : บทวิเคราะห์ศิลปกรรมฝีพระหัตถ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” โดยรองศาสตราจารย์พิษณุ ศุภนิมิตร ในหนังสือ มหาวิทยาลัยศิลปากร. นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี กับงานศิลปะและวัฒนธรรม เนื่องในโอกาสครบรอบ ๖๕ ปี มหาวิทยาลัยศิลปากร (กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๒.-บรรณาธิการ.

ที่ทรงคุณค่าหรือเปล่งประกายความเป็นศิลปะจะไม่เกี่ยวข้องกับเวลาที่ศิลปินใช้ทำงาน ขนาดเล็กใหญ่ของผลงาน หรือวาระของการวาด ศิลปะย่อมงดงามด้วยตัวเองเมื่อศิลปินวางพู่กันไปแล้ว

ผลงานฝีพระหัตถ์ในจำนวนมากเหล่านี้ ผู้เขียนขออนุญาตจัดอันดับภาพฝีพระหัตถ์ที่ทรงคุณค่าทางศิลปะไว้ ๑๐ อันดับ เพื่อให้เป็นบทวิจารณ์ในเชิงศิลปวิจารณ์อย่างสมบูรณ์ ทั้ง ๆ ที่ผลงานทุกชิ้นย่อมมีคุณค่าในตัวเอง และมีภาพทั้งงดงามทรงคุณค่าอยู่เป็นจำนวนมาก การจัดอันดับนี้จะช่วยให้ผู้ชมทั่วไปได้ประจักษ์ในคุณค่าได้ง่าย ด้วยการศึกษารับเทียบเชิงวิชาการกับผลงานอื่น ๆ และด้วยเป็นการรับรู้ทางความงามด้วยตนเอง ๑๐ อันดับที่ผู้เขียนจัดขึ้นอาจไม่ตรงกับ ๑๐ อันดับของผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวอย่างการเรียนรู้ทางด้านวิชาการ และการรับรู้ทางด้านคุณค่าทางศิลปะที่ทุกคนสามารถนำไปใช้กับงานศิลปะของศิลปินทั่วไปได้

ภาพฝีพระหัตถ์ทั้ง ๑๐ ภาพไม่ได้เรียงลำดับความสำคัญแต่ประการใด

ภาพที่ ๑ “วนาศรม” (พ.ศ. ๒๕๒๕)

ภาพฝีพระหัตถ์ชิ้นนี้เกือบจะเป็นภาพแรก ๆ ที่ทรงเขียนไว้เมื่อเจริญพระชันษาแล้ว เป็นภาพที่ทรงวาดต่อเนื่องยาวนาน และมาเสร็จสิ้นเอาเมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ เป็นช่วงเวลาที่ทรงรับภาระเป็นแม่งานในการบูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เพื่อฉลองกรุงเทพมหานคร ๒๐๐ ปี

“วนาศรม” สีโปสเตอร์, ๓๐ x ๓๗ ซม. (๒๕๒๕)

ภาพนี้เป็นภาพที่มีรูปแบบแปลกแตกต่างกับหลายภาพ มีลักษณะเป็นไทยร่วมสมัย แต่ค่อนข้างทางศิลปะไทย ภาพนี้ทรงเอาใจใส่กับรายละเอียดของภาพได้อย่างไม่น่าเชื่อ ด้วยเหตุที่งานจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ส่วนใหญ่จะทรงเขียนเร็วและไม่เอารายละเอียด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าทรงตั้งพระราชหฤทัยว่าจะใช้เป็นต้นแบบเพื่อนำไปทำเป็นภาพปักอีกที แต่สิ่งที่น่าชื่นชมคือการให้รายละเอียดของภาพในทุก ๆ ตารางนิ้วของภาพ ไม่ได้สร้างปัญหาในการเชื่อมต่อบรรยากาศของภาพเลย

กลับเป็นภาพที่ทรงควบคุมได้ ดูเป็นบรรยากาศที่สดชื่นแจ่มใส คล้ายกับตอนเช้าของวันใหม่ที่มีชีวิตชีวา

ภาพนี้เป็นภาพที่ทรงพอพระราชหฤทัย แต่ตรัสว่า “วาดยาก เพราะมีรายละเอียดต่าง ๆ มาก”

ภาพที่ ๒ “ตกปลา-เดียวดาย” (พ.ศ. ๒๕๒๖)

ภาพฝีพระหัตถ์ในชุดบทกวี โดยเฉพาะจากบทกวีโบราณของจีน ทรงวาดไว้เป็นจำนวนมาก และมีอีกหลายภาพที่สมบูรณ์งดงาม ไม่ว่าจะเป็น “กวีคินถิ่น” “แลจันทร” แต่ได้เลือกเอาภาพ “ตกปลา-เดียวดาย” ให้เป็นตัวแทนของภาพที่มาจากบทกวีเพียงภาพเดียว

ภาพนี้ทรงเขียนจากบทกวีของหลิงซงหยวน ชื่อ “แม่น้ำหิมะ” สีน้ามัน, ๒๕ x ๒๐ ซม. หรือ “เจียงเสวีย” ทรงแปลบทกวีชิ้นนี้ (๒๕๒๖) ไว้ว่า

“ไม่มีนกบินบริเวณภูเขา
รอยเท้าคนในทางทิ้งหมื่นหายไป
ชายชราสวมเสื้อคลุมและหมวกกุ่มเสีย
ตกปลาเดียวดายในแม่น้ำหิมะ”

ทรงควบคุมอารมณ์ของภาพนี้ด้วยการที่ทรงกำหนดโครงสร้างที่เรียบง่าย ทั้งภาพเกือบไม่มีสีเหมือนกับที่ทรงกล่าวถึงศิลปะของจีนว่า “จิตรกรรมคือบทกวีที่ปราศจากเสียง บทกวีคือภาพเขียนที่ปราศจากสี” จึงทรงวาดภาพนี้ให้เป็นภาพที่ไม่มีสี เป็นสีขาวโพลนไปด้วยหิมะ แต่ก็ยังทรงควบคุมพื้นที่ต่าง ๆ ในภาพด้วยการกำหนดแสงเงาในภาพที่มีความต่างกันเพียงเล็กน้อย การที่ทรงวาดน้ำหนักในภาพให้ต่างกันเล็กน้อยนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายสำหรับจิตรกร เพราะหากเขียนไม่ดีภาพที่ปรากฏก็จะกลายเป็นไม่มีอะไรเลย

ภาพนี้กลายเป็นภาพเขียนที่มีอารมณ์แบบภาพเขียนจีน นอกจากเรื่องสีแล้วการจัดวางองค์ประกอบที่เรียบง่าย และทรงกำหนดให้ต้นไม้มีสีเขียว จัดวางในจังหวะที่เหมาะสม เรียบง่าย ให้ภาพนี้สื่ออารมณ์ที่เงียบเหงา เปล่าเปลี่ยว และหนาวได้อย่างสมบูรณ์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช-

กุมารี โปรดภาพนี้มาก ตรัสว่า

“ชอบคนตกปลา นั่งอยู่คนเดียว เป็นวิวที่ชอบ”

“ชอบวาดภาพคนตกปลา รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ต้องรอ ต้องรออะไรสักอย่าง ชอบวาดรูปความนิ่ง ชอบอะไรที่สงบ อยู่คนเดียวในธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ กว้าง ไหล่ ไม่มีคน อยู่เฉย ๆ คนเดียว”

ภาพฝีพระหัตถ์ชิ้นนี้อาจบอกถึงความในพระราชหฤทัย และทรงอยากทำในสิ่งที่อยู่ตรงข้ามคือ ทรงวาดรูปคนตกปลาทั้ง ๆ ที่ไม่โปรดการตกปลา ไม่โปรดการล่าสัตว์ ทรงวาดคนนั่งนิ่ง ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่โปรดการนั่งนิ่ง ๆ และไม่ทรงมีเวลาที่จะประทับอยู่เฉย ๆ

ดังนั้นจึงทรงมีความสุขกับการเขียนภาพที่สงบนิ่ง และโปรดกวีจีนที่เต็มไปด้วยความฝันและจินตนาการ

ภาพที่ ๓ “ดอกบัว” (พ.ศ. ๒๕๒๖)

“ภาพดอกบัว” ทรงวาดพระราชทานหม่อมหลวงบัว กิตติยากร เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๖ ทรงอธิบายภาพนี้ไว้ว่า “คุณยายชื่อบัว จึงวาดเป็นรูปดอกบัว”

ดอกบัวเป็นภาพที่โปรดใช้เป็นแบบให้ทรงวาดบ่อยครั้งเนื่องจากเป็นดอกบัวที่เป็นสัญลักษณ์ในทางพุทธศาสนาหนึ่ง เป็นนามของสมเด็จพระยายชื่อ “บัว” อีกเหตุ

“ดอกบัว” สีนํ้ามัน, หนึ่ง และทรงปลูกดอกบัวไว้ ๓๔ x ๒๕ ซม. (๒๕๒๖) บริเวณพระตำหนัก จึงเป็นดอกไม้ที่ทรงวาดบ่อย ทรงนึกอะไรไม่ออกก็ทรงนึกถึงดอกบัวก่อน ทรงเล่าให้ฟังว่าแม้แต่ประทับรถพระที่นั่งผ่านบึงบัว ก็มักจะทรงชะเง้อไปดู

ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกันนี้ทรงวาดรูปดอกบัวอีกภาพหนึ่งเพื่อทูลเกล้าฯ ถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ชื่อ “ดอกบัว

“ดอกบัวถวายพระพร” ถวายพระพร” การวาดรูป สีนํ้ามัน, ๔๐ x ๕๐ ซม. (๒๕๒๔) ดอกบัวมอบให้ผู้อาวุโสจะ

เป็นมงคลกับตนเองที่ได้มอบสิ่งทรงคุณค่าให้แก่ผู้อื่น แต่ภาพ “ดอกบัว” และ “ดอกบัวถวายพระพร” เป็นภาพดอกบัวที่แตกต่างกันอย่างมาก อารมณ์ความรู้สึกที่วาดถวายสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ดูเป็นภาพที่สดใส อ่อนหวานกว่า และทรงมีความชำนาญในเทคนิคมากกว่าเมื่อครั้งที่ทรงวาดรูป “ดอกบัว”

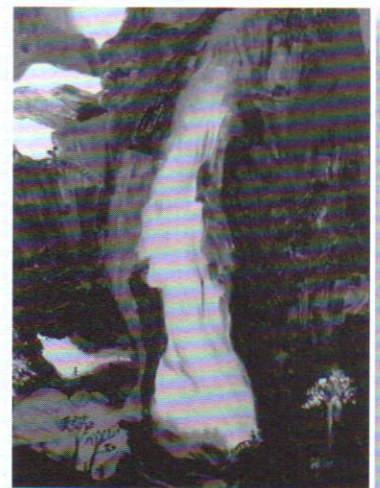
ทรงเล่าถึงภาพ “ดอกบัว” ว่ามีข้อผิดพลาดในทางเทคนิคการเขียนสีน้ำมันเนื่องจากทรงระบายในส่วน Background ของภาพก่อนแล้วจึงเติมดอกบัวทีหลัง ซึ่งสียังไม่แห้งจึงทำให้เน้นดอกบัวให้เด่นชัดและมีสีสดใสได้ยาก ทรงเล่าว่า “สีดอกบัวกับพื้น Background ก็ปนกัน” แต่เป็นธรรมชาติของสีน้ำมันซึ่งขณะที่วาดสีจะยังไม่แห้งทันที เทคนิคสีน้ำมันเป็นสีที่ระบายทับไปได้ทันที การลงสีทับกันทำให้สีมีความแน่น และสีจะมีความเข้มข้นมากขึ้น สังเกตดูได้จากสีที่ทรงใช้ในการวาดภาพ “ดอกบัว” จะมีโครงสร้างสีที่หนักแน่น สีแดงของ Background ก็จะเป็นสีแดงเข้มที่มีความงามอย่างพิเศษ ภาพนี้จึงเป็นภาพที่มีความกลมกลืนด้วยบรรยากาศของสีอย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ ๔ “เหวนรกร” (พ.ศ. ๒๕๒๖)

ภาพฝีพระหัตถ์ “เหวนรกร” ทรงวาดด้วยสีน้ำมัน มีลักษณะคล้ายภาพแบบนามธรรมหรือ Abstract ดูในครั้งแรกไม่ทราบว่าเป็นภาพอะไร ทรงแสดงออกด้วยการใช้ฝีแปรงอย่างรุนแรง ทรงเขียนจากอารมณ์ที่ประทุจากภายในคล้ายกับ

จิตรกรแบบ Expressionist ที่ไม่ได้เขียนให้เหมือนอะไร แต่เขียนมาจากอารมณ์ที่อยู่ภายในตนเอง

ภาพที่แสดงออกในแนว Expressionist แบบนี้เป็นแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวาดไว้ก่อน สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเคยเห็นและทรงนำแนวทางนี้มาใช้ ทรง

“เหวนรกร”

สีน้ำมัน, ๕๐ x ๕๐ ซม. (๒๕๒๖)

“ดอกบัวถวายพระพร”

ถวายพระพร”

การวาดรูป

บันทึกไว้ในสมุดไดอารี่ส่วนพระองค์ว่า “เราลองวาดรูปใหม่ บิบทุกลอด เลยออกมาประหลาด”

นี่เป็นธรรมชาติของศิลปินนักสร้างสรรค์ที่มักจะเปื้อนที่จะทำอย่างเดิมซ้ำซาก การทดลองใหม่ ๆ จึงทำให้เกิดความตื่นเต้นเร้าใจที่จะสร้างสรรค์ต่อไป

ทรงเล่าว่า ใช้สีทุกสีที่มีอยู่ในกล่อง ทรงป้ายสีปิดไปมาโดยไม่ทรงนึกว่าจะเป็นรูปอะไร คล้ายกับเด็ก ๆ ที่สนุกกับการเล่นสี ทรงป้ายสีเหลืองไว้ตรงกลาง แล้วใช้สีเข้มของสีน้ำเงินเป็น Background มีสีแดงลงในบางที่เมื่อเสร็จแล้วดูเหมือนภาพภูเขา

“เหมือนเป็นเหว เป็นเปลวไฟ จึงจินตนาการให้เป็นไฟนรก” ดุร้อนแรง เป็นอารมณ์ที่รุนแรงเด็ดขาดที่จริงหากทรงเป็นจิตรกรแบบนามธรรม ภาพนี้น่าจะยุติลงได้แล้ว แต่ทรงเป็นจิตรกรนักธรรมชาติวิทยา จึงอดไม่ได้ที่จะมองเห็นภาพอารมณ์จาก Abstract ให้เห็นเป็นภาพเหมือนจริงจากธรรมชาติ ทรงมองรูปนี้เป็นน้ำตกเป็นเหวนรกที่น่ากลัว และเป็นเปลวไฟอันร้อนแรงราวไฟนรก แต่แล้วก็ทรงเติมรูปต้นไม้เล็ก ๆ ตรงด้านล่างของภาพทับลงไปบนกลุ่มเพลิงสีแดง เติมน้ำต้นไม้ต้นขาวโพลนไว้ตรงบริเวณที่มีดริมขาวของภาพ และทรงเติมรูปคนตัวเล็ก ๆ ตรงด้านล่างที่น้ำตกไฟนรกหล่นลงมา และคนตัวเล็ก ๆ อีกคนตรงธารน้ำสีเหลืองบนเปลวไฟสีแดง

ภาพคนและต้นไม้ทรงเติมไปเพื่อให้มองเห็นว่าภาพนามธรรมต่าง ๆ ทั้งภาพที่แท้จริงคือภาพรุนแรงจากธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งหากไม่ทรงเติมอะไรลงไป โครงสร้างของภาพนี้ก็ยังคงเป็นภาพนามธรรมที่ทรงคุณค่าอยู่ดี

ภาพนี้เป็นภาพที่ทรงพลังรุนแรงด้วยอารมณ์บริสุทธิ์ เป็นภาพหนึ่งที่ทรงพอพระราชหฤทัยไม่น้อย

ภาพที่ ๕ “ทะเลหน้าร้อน” (พ.ศ. ๒๕๒๗)

“ทะเลหน้าร้อน”

สีน้ำ, ๒๐ x ๓๐ ซม. (๒๕๒๗)

ทรงวาดภาพทะเลที่อยู่เบื้องหน้าพระราชวังไกลกังวล หัวหิน ๒ ภาพด้วยกัน ภาพหนึ่งเป็นภาพสีน้ำมันชื่อ “ชายทะเลหน้าวังไกลกังวล”

ประทับนั่งวาดอยู่ที่เฉลียงพระตำหนักปลูกเกษม ซึ่งอยู่ในบริเวณวังไกลกังวล หัวหิน และอีกภาพหนึ่งทรงวาดด้วยสีน้ำชื่อ “ทะเลหน้าร้อน” ทั้งสองภาพทรงวาดในระยะเวลาไล่เลี่ยกันเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๗ ทรงเล่าไว้ในสมุดบันทึกว่า ไปดูศาลาที่ทำศิลปะแล้วก็แวะไปดูภาพตะวัน สุวรรณภูมิ จิตรกรสอนวาดภาพฝาผนัง ทรงรู้สึกทึ่งว่าดี เลยกลับมาวาดรูปสีน้ำมันที่ริมทะเลหน้าวังไกลกังวล

บริเวณเขื่อนและทางเดินถนนเลียบริมหาดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมักจะทรงพระดำเนินออกกำลังพร้อม ๆ กับสุนัขทรงเลี้ยง ภาพ “ชายทะเลหน้าวังไกลกังวล” ทรงเขียนบรรยายภาพทั้งหมดแจ่มใส ทะเลสะอาดมีแดด เบื้องหน้าต้นไม้ที่กำลังออกดอกสีส้มทั้งหมดทรงเขียนด้วยความรีบง่ายและแม่นยำ จึงไม่มีบริเวณไหนของภาพที่เป็นสีขุ่นที่เรียกกันในการว่าเป็นสีเน่า เพราะทรงเขียนทีเดียวไม่มีซ้ำ ทรงแสดงอารมณ์ที่แจ่มใส ส่วนภาพที่ชื่อว่า “ทะเลหน้าร้อน” ทรงเขียนที่มุมเดิมกับภาพแรก แต่ทรงเขียนด้วยสีน้ำ การที่ทรงเขียนสีน้ำมันก่อนแล้วตามด้วยการเขียนสีน้ำ ทำให้ภาพสีน้ำได้เรียนรู้จากประสบการณ์เดิมได้ดี ทำให้ภาพ “ทะเลหน้าร้อน” เป็นภาพสีน้ำที่ลงตัวสะอาด และ ทรงแม่นยำ แม้จะทรงมีความเห็นว่า

“เขียนสีน้ำแล้วออกมาไม่ดี สีน้ำมันดีกว่า”

กลับไม่เป็นความจริง การเขียนสีน้ำอาจเป็นวิธีการที่ต้องกับพระอุปนิสัยที่ทรงบอกว่าเป็นคน “ใจร้อน” ภาพสีน้ำทุกภาพจึงมีความสดใส สะอาด แม้จะไม่โปรดสีน้ำก็ตาม

ภาพที่ ๖ “หลังพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์” (พ.ศ. ๒๕๒๗)

ทรงวาดภาพ “หลังพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์” เมื่อตามเสด็จไปจังหวัดนราธิวาส ทรงวาดภาพนี้ด้วยสีน้ำมัน แต่ใช้เทคนิควิธีการแบบสีน้ำ ทำให้มีอากาศที่อ่อนนุ่มในส่วน Background

“หลังพระตำหนักทักษิณราชนิเวศน์” สีน้ำมัน, ๕๐ x ๔๐ ซม. (๒๕๒๗)

และมีฝีแปรงที่แจ่มชัดสนุกสนานกับต้นไม้ที่อยู่ Foreground ทรงวางโครงสร้างของภาพด้วยต้นหมากที่มีลำต้นสูงทะยานขึ้นไปในแนวดิ่งและขนานเป็นเส้นตรงดูเด็ดเดี่ยว แต่ภาพนี้กลับมีลีลาที่เบิกบานสนุกสนานเมื่อทรงวาดใบและกิ่งของหมากให้สยายออกไปคล้ายลีลาระบำ ลำต้นของหมากที่มีสีแดงตรงดิ่งเป็นคู่สีปรกหักกับสีเขียวของป่าโดยรอบ ทำให้ได้ภาพที่มี Discord สวยงามและแจ่มใส รวมทั้งลำต้นหมากสีอื่น ๆ เช่น สีเหลือง สีน้ำตาล และสีเขียว ช่วยตกแต่งให้ภาพดูมีชีวิตชีวา

ตรงกลางของภาพ ทรงวาดเสื้อผ้าที่ตากไว้บนราวผ้า มีรูปทรงและสีสันแปลกออกไป อันเป็นทิวทัศน์ป่าที่อยู่หลังพระตำหนัก เสื้อผ้าบนราวผ้าเป็นของเจ้าหน้าที่พนักงานที่นั่น

ภาพนี้ทรงวาดอย่างมืออาชีพ ไม่มีส่วนไหนของภาพที่ดูเคอะเขิน ฝีแปรงและสีสันดูเลื่อนไหลถ่ายเทอากาศอันร้อนชื้นไปทั่วภาพ ความสนุกสนานและเด็ดขาดเช่นนี้เคยเห็นในภาพเขียนของอองรี มาติสส์ จิตรกรฝรั่งเศส เมื่อทรงวาดรูปนี้ ทรงมีพระบุคลิกภาพที่ต่างไปจากที่ทรงวาดภาพจากบทกวีที่ดูเรียบง่าย ภาพหลังพระตำหนักนี้ทรงปิดป้ายฝีแปรงไปในทุกที่ของผืนผ้าใบ

ทรงเคยตรัสถามผู้เขียนเมื่อครั้งที่เสด็จไปทรงเปิดนิทรรศการแห่งหนึ่งว่า ทำไมศิลปินไทยจึงชอบเขียนรูปอย่างที่ไม่เว้นช่องว่างเลย ใส่รายละเอียดไปทุกตารางนิ้ว ผู้เขียนกราบทูลว่าอาจเป็นเพราะศิลปะดั้งเดิมในแถบนี้ ไม่ว่าจะเป็นเขมร พม่า อินโดนีเซีย และไทย ต่างก็คำนึงถึงรายละเอียด

และภาพ “หลังพระตำหนักทักษิณราชินีเวศน์” นี้ก็เช่นกัน ที่ทรงใส่รายละเอียดเต็มไปทั้งภาพ ดูคล้ายว่า จะได้รับอิทธิพลจากศิลปะประเพณีของเรา

ภาพนี้ภายหลังเมื่อทรงวาดเสร็จแล้ว ทรงมีปัญหาเกี่ยวกับบรรดาเจ้าของเสื้อผ้าบนราวตากผ้า เนื่องจากพวกเขาไม่เห็นด้วยที่ทรงวาดเสื้อผ้าที่ตากระเกะระกะไว้ จึงไม่เห็นด้วยว่าจะสวยงามอย่างไร แต่การที่มีสายพระเนตรที่เป็นศิลปินจึงทอดพระเนตรเห็นสิ่งที่ยัศจรรย์ว่าสวยงาม ทักษะความงามของศิลปินจึงแตกต่างไปจากคนธรรมดา ดังนี้

ภาพ ๗ “ป่าในเขตพระตำหนักภูพานราชินีเวศน์” (พ.ศ. ๒๕๒๗)

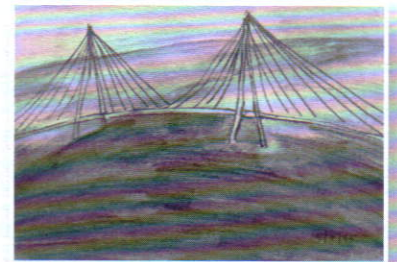
ภาพ “ป่าในเขตพระตำหนักภูพานราชินีเวศน์” ทรงวาดภาพที่พระตำหนักภูพานราชินีเวศน์ จังหวัดสกลนคร สีนํ้ามัน, ๕๐ x ๔๐ ซม. (๒๕๒๗) ทรงเล่าว่า “จากห้องเราเอง มองออกนอกหน้าต่าง”

ไม่มีข้อมูลเพิ่มเติมว่าทรงวาดในช่วงเวลาใด แต่ น่าจะเป็นช่วงที่แสงน้อยบรรยากาศดูมืดครึ้มจนเหมือนกับช่วงเวลาใกล้ค่ำหรือกลางคืน ภาพเขียนที่สามารถบอกช่วงเวลาได้ มักจะเป็นภาพจากศิลปินที่เขียนอยู่ในสกุล Impressionist ด้วยจิตรกรในลัทธินี้มักจับความประทับใจจากช่วงเวลาต่าง ๆ เช่นยามเช้า ยามเย็น ฝนตก แดดออก และกลางคืน ช่วงเวลาที่เกิดขึ้นในวันหนึ่ง ๆ มักจะปรากฏอยู่ช่วงหนึ่ง จิตรกรที่มีความสามารถจึงใช้เวลาไม่นานจับภาพเหล่านั้นให้ได้ ภาพแบบ Impressionist จึงมักไม่ต้องการความประณีตด้วยเวลาอันจำกัด รอยฝีแปรงที่ป้ายปิดไม่จำเป็นที่จะต้องเกลี่ยลบรอยพู่กัน แต่ยังคงไว้เพื่อให้เกิดอากาศที่สั่นและเคลื่อนไหว

ภาพ “ป่าในเขตพระตำหนักภูพานราชินีเวศน์” นี้เป็นภาพที่อยู่ในสกุล Impressionist อย่างนัยชัดแจ้ง ที่ทรงใช้สี โครงสร้างในภาพที่คลุกเคล้ากัน ไม่มีอะไรเด่นชัดแต่คลุมด้วยบรรยากาศป่าในเขตพระตำหนักนี้ อบอวลด้วยสีที่ดูพุ่งฝัน ทุกอย่างลงตัว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างที่เรียกว่ามีเอกภาพเป็นอย่างยิ่ง ภาพนี้จึงเป็นอีกภาพหนึ่งที่ทรงคุณค่าในความเป็นงานจิตรกรรมชั้นเลิศ

ภาพที่ ๘ “สะพานนอร์มังดี” (พ.ศ. ๒๕๓๘)

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยือนสาธารณรัฐฝรั่งเศส ระหว่างวันที่ ๒๙ มิถุนายน ถึง ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ทรงวาดภาพ “สะพานนอร์มังดี” สีดินสอโปสเตอร์, ๑๗.๕ x ๒๔.๕ ซม. (๒๕๓๘)

ทิวทัศน์ของฝรั่งเศสไว้ถึง ๔ ภาพ ป่าสนฉัตร ริมทะเล ไร่องุ่น และสะพานนอร์มังดี ทุกภาพทรงวาดในฝรั่งเศส ยกเว้นภาพ “สะพานนอร์มังดี” ที่ทรงวาดที่อังกฤษหลังจากเสด็จกลับจากฝรั่งเศสแล้ว

“ป่าสนฉัตร” ทรงวาดที่หน้าโรงแรมเลอมาส์ ดู ลังกูสติเอร์ บนเกาะโปเกอโรลส์ วาดเสร็จแล้วจึงเสด็จไปเสวยพระกระยาหารเช้า

“ริมทะเล” ทรงวาดทะเลที่หน้าโรงแรมโรยาลโดวิลล์ แคว้นนอร์มังดี มุมนี้พวกจิตรกร Impressionist มาวาดกันบ่อย ทรงเล่าว่า “หัวเด็ดตีนขาดเราต้องวาดบ้าง”

“ไร่องุ่น” ทรงวาดภาพนี้ที่โรงแรมซาโตติเซนบูร์ก ซึ่งเป็นปราสาทเก่า เจ้าของโรงแรมเป็นเจ้าของไร่องุ่น

ส่วนภาพ **“สะพานนอร์มังดี”** ทรงวาดภาพนี้ที่ท่าเทียบเรืออัครราชทูตไทยกรุงลอนดอน เมื่อกลับจากฝรั่งเศส ยังคงประทับใจฝรั่งเศสอยู่ จึงทรงวาดภาพ “สะพานนอร์มังดี” จากภาพโปสการ์ด ทรงนึกถึงสะพานแห่งนี้ จำได้ว่ามีพิพิธภัณฑ์อยู่ที่สะพาน จัดแสดงถึงวิธีการสร้างสะพานแขวนที่ยาวที่สุดในโลก ในห้องนิทรรศการจะมีการแสดงภาพเขียนของเด็กนักเรียนที่มาชมสะพานแห่งนี้ และวาดสะพานไว้ด้วยความประทับใจ ทรงนึกถึงภาพของเด็กจึงทรงวาดสะพานนอร์มังดีบ้าง

ภาพ “สะพานนอร์มังดี” เป็นภาพที่ทรงวาดด้วยสีดินสอ ทำให้ภาพนี้ดูบางเบาเป็นบรรยากาศของริมทะเล ดูเรียบง่าย และทรงเน้นเส้นสะพานแขวนด้วยปากกาเมจิกสีแดง ทำให้เส้นของสะพานดูโดดเด่นมาจากบรรยากาศ เส้นของสะพานทรงร่างแบบ Free Hand อย่างง่าย ๆ แต่กลับเป็นภาพที่มีเสน่ห์ คล้ายการแสดงออกในแบบของเด็ก ๆ แต่หากเป็นผู้ใหญ่เรามักจะเรียกภาพเขียนชื่อ ๆ ง่าย ๆ อย่างนี้ว่า Naive Art

ทรงวิจารณ์ภาพนี้ไว้ว่า “ดูแล้วไม่ได้ดีกว่าที่เด็กวาดเลย”

ภาพที่ ๙ “แจกันดอกกล้วยไม้” (พ.ศ. ๒๕๓๓)

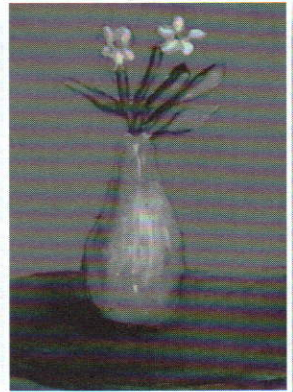
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงวาดภาพประเภทหุ่นนิ่งไว้นาน้อย มีทั้งหุ่นนิ่งผลไม้ ดอกไม้ และดอกไม้ในแจกัน มีทั้งที่ทรงจัดแบบวาดเองและที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดงานแล้วถูกเจ้าภาพกราบบังคมทูลให้ทรงวาดภาพ ไม่รู้ว่าจะ

ทรงวาดอะไร บ่อยครั้งทรงหาแบบที่จะวาด ทอดพระเนตรเห็นแจกันดอกไม้ที่เขาจัดไว้ ก็ทรงวาดเป็นแบบหุ่นนิ่ง ทรงเคยอธิบายไว้ว่า โปรดที่จะเขียนจากแบบ หรือมีต้นแบบพอให้จินตนาการได้บ้างก็จะดี

ภาพดอกไม้ผีพระหัตถ์ที่งดงามมีหลายชิ้น นอกจากภาพดอกบัวก็จะมีภาพ **“แจกันสีม่วง”** ทรงวาดไว้เป็นรุ่นแรก ๆ ตั้งแต่ทรงพระเยาว์ ขณะมีพระชนมายุ ๘ พรรษา เป็นภาพที่งดงามด้วยพลังของสีแดงและสีม่วง ภาพนี้ทรงเล่าว่า เขียนจากสีน้ำมันเหลือๆ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงวาดไว้ **“ดอกกุหลาบ ๒”** เป็นภาพสีน้ำ ทรงวาดดอกกุหลาบในแจกันจากแบบจริงที่สำนักงานชลประทานที่ ๑ จังหวัดเชียงใหม่จัดไว้ให้โต๊ะเสวย

ทรงวาดให้ดอกกุหลาบกระจายอยู่เต็มภาพ แม้จะไม่ได้ทรงวาดดอกกุหลาบบ่อยนัก แต่ทรงวาดได้อย่างกล้าหาญ ไม่กลัวความซับซ้อนของกลีบกุหลาบซึ่งวาดยาก ทรงใช้ฝีแปรงแบบชุ่มน้ำจับลักษณะของดอกได้ทุกอิริยาบถ ไม่ว่าจะเป็นดอกด้านตรง ด้านเอียง และด้านข้าง เมื่อใส่ใบลงไประหว่างดอก ทำให้ภาพนี้ดูสนุกสนาน ร่าเริง

ภาพ **“แจกันดอกกล้วยไม้”** ทรงวาดเมื่อวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานศูนย์ศิลปวัฒนธรรม เมื่อครั้งที่เสด็จไปทรงเป็นประธานวางศิลาฤกษ์สร้างอาคาร ๕๐ ปี

ภาพฝีพระหัตถ์สีน้ำมันภาพแรก “แจกันสีม่วง” (๒๕๐๖)

“ดอกกุหลาบ ๒” ๒๓ x ๑๕ ซม. (๒๕๓๓)

“แจกันดอกกล้วยไม้” สีน้ำ ๓๘ x ๒๖ ซม. (๒๕๓๓)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ทรงเล่าว่า “เขาให้กระดากับสี บอกวาดอะไรก็ได้ เราก็มองไปรอบ ๆ พอดิเห็นแจกันนี้ สวยดี จริง ๆ เขามีดอกไม้เยอะกว่านี้ แต่เราวาดแค่นี้ก็พอแล้ว มันเต็มกระดาด แต่เราชอบแจกัน ใช้เวลาแปบเดียว”

ภาพ “แจกันดอกกล้วยไม้” เป็นอีกภาพหนึ่งที่แสดงพระอัจฉริยภาพที่ทรงเป็นเอกในด้านการใช้น้ำ ทรงป้ายพู่กันลงบนกระดาดอย่างไม่ลังเล สีกับน้ำอยู่ในปริมาณที่สมดุล เมื่อสีแห้งก็จะตกตะกอนลงบนกระดาดอย่างมีสัดส่วนที่พอดี การที่ไม่โปรดการร่างภาพด้วยดินสอก่อน จึงแสดงถึงความแม่นยำของการใช้พู่กัน และการใช้พู่กันป้ายปิดอย่างหยาบ ๆ แต่ก็ยังทรงควบคุมภาพทั้งหมดไว้ให้อยู่ในอารมณ์เดียวกันได้ ทำให้ผู้ดูไม่สามารถรู้ได้ว่าทรงวาดตรงบริเวณไหนก่อนหรือหลัง

ทรงวาด “แจกัน” ที่ปาดเพียง ๒-๓ ทีกี่สำเร็จ แต่หากดู “ดอกกล้วยไม้” ก็ จะเห็นความมหัศจรรย์ของการใช้พู่กันของพระองค์เช่นกัน

ภาพที่ ๑๐ “สระบัว” (พ.ศ. ๒๕๓๕)

ภาพ “สระบัว” เป็นภาพพิมพ์หินที่ทรงวาดไว้ในพิธีเปิดงานครบรอบ ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร และทรงเปิดนิทรรศการศิลปกรรมของอาจารย์คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ครั้งที่ ๙ ณ หอศิลป์ คณะจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๕ ในวันนั้นทรงวาดลงบนแม่พิมพ์หิน ๒ ภาพ ภาพแรกเป็นภาพ “ช้าง” และภาพที่สองภาพ “สระบัว” เป็นครั้งแรกที่ทรงวาดบนแผ่นหินเพื่อเอาไปทำเป็นภาพพิมพ์ Lithograph

จากที่ทรงทดลองวาดภาพ “ช้าง” ด้วยพู่กันขนกระต่าย ทรงทราบถึงปัญหาในการเขียนบนหินว่า ต้องใช้ปริมาณน้ำที่มาก เพราะหินจะดูดน้ำจนแห้งทำให้วาดยาก คราวที่เขียนภาพ “สระบัว” จึงทรงใช้น้ำในปริมาณที่มาก และทรงใช้พู่กันกลมแบบพู่กันจีนที่ทรงถนัด พู่กันชนิดนี้จุ่มน้ำได้ดี

ทรงวาดภาพสระบัวด้วยจินตนาการของพระองค์ ทรงจัดวางดอกบัว ฝักบัว และใบบัวให้อยู่ในมิติเดียวกัน ไม่มีระยะใกล้ไกล ทรงวาดริ้วน้ำเพื่อให้เห็นเป็นสระบัว

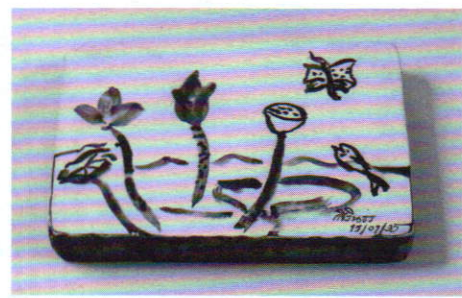
ทรงวาดรูปประกอบดนตรี
ขณะนักดนตรีกำลังเล่นอยู่
บนเวที ที่มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒

เติมปลาลงในน้ำ และบนอากาศมีผีเสื้อบินอยู่ ทรงเล่าว่า
“ฝักบัวเอาไว้กิน... ต้องมีปลา... มีผีเสื้อด้วย”

ภาพนี้ทรงใช้เวลาวาดภาพไม่นาน น้ำที่แห้งและสีที่ตกตะกอนลงบนแม่พิมพ์หินพอดีบดบอติสวยงาม ยิ่งเมื่อทรงเน้นสีดำเข้ม ๆ ลงบนฝักบัวและใบบัว ทำให้ภาพนี้เกิดมิติขึ้นเช่นเดียวกับภาพเขียนจีนที่โปรด

ภาพ “สระบัว” จึงเป็นภาพฝีพระหัตถ์ภาพหนึ่งที่เป็นศิลปะภาพพิมพ์หินที่ทรงคุณค่ายิ่ง

แม้ว่าสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม-
ราชกุมารี จะทรงปฏิเสธอยู่เสมอว่ามีได้เป็นศิลปิน ทรง
เป็นจิตรกรสมัครเล่นเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงจากผล
งานฝีพระหัตถ์ที่ทรงมาตลอดพระชนม์ชีพกลับมีจำนวน
มากมายมหาศาล การที่จะทรงเป็นจิตรกรจริงหรือจิตรกร
สมัครเล่นจึงไม่ใช่ประเด็นสำคัญ งานฝีพระหัตถ์ทั้ง

“สระบัว” แม่พิมพ์หิน, ๓๐ x ๕๔ ซม. (๒๕๓๕)

“ช้าง” แม่พิมพ์หิน, ๓๐ x ๕๔ ซม. (๒๕๓๕)

หลายเป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชนคนดูว่าทรงรักในศิลปะ จนไม่อาจแยกพระองค์ออกจากศิลปะได้ แม้ว่าจะทรงมีพระราชภารกิจมากมาย แต่ยังทรงแทรกกิจกรรมทางศิลปะอยู่เสมอ ทรงงานวาดรูปได้ทั้งเวลาที่เพิ่งตื่นบรรทม เวลาที่ประจวบและแม้จะดึกดื่นเลยเพียงคืนไป หากมีพระประสงค์จะวาดก็จะทรงทำอยู่เสมอ

ในระยะหลัง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๗ ที่ต้องเสด็จออกงาน ทั้งที่เป็นผู้แทนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ รวมทั้งที่เป็นงานของพระองค์เอง ตลอดทุกวันไม่มีเวลาว่าง ทรงทราบว่าพระราชภารกิจเหล่านี้ได้แบ่งเวลาที่จะทรงใช้จินตนาการและการสร้างสรรค์ออกไปมาก ยังเป็นช่วงเวลาที่เราเจริญพระชนมายุมากขึ้น เคยรับสั่งไว้ในขณะที่ยังทรงให้สัมภาษณ์ในขณะนั้นว่า “อาจจะทรงเริ่มวาดภาพอีก” และเมื่อผู้เขียนได้เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาทเมื่อครั้งเสด็จเปิดนิทรรศการแห่งหนึ่ง (พ.ศ. ๒๕๕๐) และเตรียมพระองค์ที่จะเริ่มพระราชภารกิจวาดภาพให้เป็นที่ระลึกสำหรับเจ้าภาพ ซึ่งในช่วงเวลาหลังจะทรงงานวาดภาพเมื่อเสด็จพระราชดำเนินเปิดนิทรรศการศิลปะเกือบทุกครั้ง มีรับสั่งว่า

“เดี๋ยวนี้ไม่ต้องเขียนรูปที่บ้าน มาเขียนเอาที่มาเปิดงาน” แล้วก็ทรงแย้มพระสรวล

ผลงานฝีพระหัตถ์เป็นที่ประจักษ์ว่ามีคุณค่าในทางศิลปะสูง การกล่าวเช่นนี้มีได้เป็นการกล่าวที่เกินความจริง หรือเป็นเพราะฝีมือของเจ้านายจึงพากันยกยอปอปั้น ศิลปะทั้งหลายนั้นมีส่วนลักษณะเฉพาะบุคคลของผู้วาดอยู่ ผลงานฝีพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็เช่นกัน ไม่ได้ทรงศึกษาศิลปะมาจากสถาบันไหน แต่ทรงแสดงออกถึงพระบุคลิกภาพเฉพาะพระองค์ได้ งานศิลปะโดยทั่วไปจะมีข้อเด่นและข้อด้อยอยู่เสมอ หากเป็นผลงานที่อยู่ในรูปแบบหรือลัทธิใดก็จะสมบูรณ์อยู่ในรูปแบบนั้น แต่จะมีข้อ

ทรงวาดภาพในพิธีเปิดนิทรรศการ

“ศิลปกรรมนำสิ่งที่ดีสู่ชีวิต”

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗

บกพร่องเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับงานในรูปแบบอื่น ภาพฝีพระหัตถ์ก็เช่นกันที่ทรงจำกัดอยู่ในรูปแบบหนึ่งที่ไม่ทรงผ่านการศึกษาแบบอะคาเดมี จึงไม่อาจกล่าวถึงเฉพาะเรื่องฝีมือได้ แต่เมื่อทรงมีความจริงใจ ความบริสุทธิ์ใจที่สามารถแสดงออกมาชื่อๆ คล้ายกับศิลปะแบบ Naive art อันเป็นแบบที่จิตรกรทำนั้น แบบนี้จึงจะเป็นหัวใจของศิลปะ

อาจารย์เพื่อ หริพิทักษ์ ศิลปินแห่งชาติผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นปรมาจารย์ใหญ่ทางศิลปะที่มีผู้นับถือทั้งประเทศ ได้เคยกล่าววิจารณ์ถึงพระปรีชาสามารถในทางศิลปะของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไว้ว่า

“ข้าพเจ้าได้มีโอกาสชมผลงานของพระองค์รู้สึกทั้งและปิติเป็นล้นพ้นที่พระองค์ทรงมีพรสวรรค์ทางจิตรกรรม ภาพฝีพระหัตถ์ทุกภาพแสดงความคิดและอารมณ์ต่างกัน ภาพป่าสน ทรงพระปรีชาฉลาดจัดฉากธรรมชาติป่าสนที่เชียงใหม่ ที่ไม่น่าจะเห็นงามแต่ทรงประทับใจ เขียนระบายสีน้ำมันอย่างถูกต้องด้วยฝีแปรงกล้า น่าประหลาดใจ”

โกษาปานดูงานฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๒๒๙ - ๒๒๓๐*

วนิดา สถิตานนท์

ในสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยา ไทยมีการติดต่อค้าขายกับประเทศทางตะวันตกหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อังกฤษ ฮอลันดา ฝรั่งเศส แต่อังกฤษและฮอลันดานั้นนอกจากจะค้าขายแล้วยังพยายามใช้อำนาจที่จะยึดดินแดนบางส่วนของไทย ส่วนฝรั่งเศสมีจุดประสงค์ใหญ่จะเผยแผ่คริสต์ศาสนาและพยายามชักชวนให้สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงเข้ารับได้ส่งบาทหลวงมาสอนศาสนาและวิชาการต่าง ๆ แก่คนไทย กับส่งราชทูตมาเจริญทางพระราชไมตรี เพื่อถ่วงอำนาจอังกฤษและฮอลันดา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชจึงทรงกระชับสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศสยิ่งขึ้น ได้ส่งคณะทูตและคณะบุคคลไปฝรั่งเศสถึง ๔ ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๙ ส่งคณะทูตไปกับเรือฝรั่งเศสแต่ไปไม่ถึง เรือไปแตกที่เกาะมาดากัสการ์

ครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๖ ส่งขุนนาง ๒ คนจากกรมเจ้าท่าคนหนึ่ง กรมอาสารามคนหนึ่ง โดยสารไปกับเรือฝรั่งเศสเพื่อไปสืบข่าวคณะทูตที่หายไปครั้งแรก คราวนี้ไม่ได้อัญเชิญพระราชสาส์นไป แต่ขุนนางทั้งสองคนได้มีโอกาสเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ในระหว่างเสด็จพระราชดำเนินผ่าน

ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘ เป็นครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์ สืบเนื่องมาจากที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ โปรดให้ เซอร์ เดอ โชมงต์ เป็นราชทูตอัญเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการมาถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พร้อมกับรับขุนนางสองคนที่ไปฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๖ กลับมาด้วย เมื่อคณะราชทูตฝรั่งเศสจะเดินทางกลับ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงแต่งตั้งคณะราชทูตไทยไปเจริญทางพระราชไมตรีกับนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)

ให้เดินทางไปกับเรือฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ โปรดให้จัดการต้อนรับคณะราชทูตไทยอย่างยิ่งใหญ่ ได้สร้างสิ่งของเป็นที่ระลึกขึ้นหลายอย่าง เช่น เหรียญ ภาพเขียนราชทูตไทยเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นที่พระราชวังแวร์ซายส์ รูปปั้นราชทูต อุปทูต และตรีทูต พร้อมทั้งมีการบันทึกจดหมายเหตุถึงภารกิจของราชทูตไทยไว้โดยละเอียด

*ข้อมูล และ สถานที่ สะกิดตามที่ปรากฏในพงศาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕.

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)

ครั้งที่ ๔ เมื่อพ.ศ. ๒๒๓๐ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ส่งลาญแบร์อัญเชิญพระราชสาส์นมาถวาย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แต่ไม่ปรากฏว่ามีใครเป็นราชทูตไปหรือไม่ มีการส่งนักเรียนไทย ๕ คนไปเรียนที่ประเทศฝรั่งเศส แต่ไม่ปรากฏนามในพงศาวดาร

ในการอัญเชิญพระราชสาส์นไปเจริญทางพระราชไมตรีเมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘ นั้น มี**ออกพระวิสุตรสุนทร** เป็นราชทูต ท่านผู้นี้ต่อมาได้เลื่อนเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งสั้นๆ ว่า **“โกษาปาน”** เป็นน้องชายของเจ้าพระยาโกษาธิบดี (เหล็ก) ซึ่งเป็นทหารคู่พระทัยและเป็นบุตรเจ้าแม่วัดดุสิต พระนมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ส่วนออกหลวงกลัวยาราชไมตรี ซึ่งเคยเป็นราชทูตไปเจริญทาง

พระราชไมตรีกับจีนมาแล้ว เป็นอุปทูต ออกขุนศรีวิศาลวาจา (ฉ่ำ) ซึ่งเคยไปราชการที่ราชสำนักของพระเจ้าโมกุลแห่งอินเดียและเป็นบุตรชายของราชทูตที่ไปเจริญทางพระราชไมตรีที่กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส เป็นตรีทูต นอกจากนี้ยังมีปราชญ์ทางกวีนิพนธ์คนหนึ่งเดินทางไปเพื่อบันทึกรายงานเป็นบทกวี กับมีขุนนางผู้น้อยอีกจำนวนหนึ่งไปในคณะราชทูตด้วย

คณะราชทูตไปถึงประเทศฝรั่งเศส ได้ขึ้นบกที่เมืองแบรสต์^๑ ซึ่งเป็นเมืองท่า ทางตะวันตกของประเทศฝรั่งเศส แล้วเดินทางทางบกผ่านเมืองต่าง ๆ ไปกรุงปารีส ได้เข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นต่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙ พำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสประมาณ ๗ เดือน แล้วเดินทางกลับถึงปากอ่าวไทยเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๒๓๐ ใช้เวลาในการเดินทางกลับประมาณ ๗ เดือน

ระหว่างที่อยู่ในประเทศฝรั่งเศส ราชทูตได้ไปดูงานต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการ และเป็นการส่วนตัว ทั้งที่ทางฝรั่งเศสจัดให้และที่ราชทูตแจ้งความประสงค์ขอไปดู ซึ่งมีหลายด้าน ทั้งการช่าง การศึกษา การประปา ด้านศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ รายละเอียดทั้งหมดมองซิเออร์ เดอ วีเซ ได้ติดตามบันทึกไว้และจัดพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๙ จำนวนชุดละ ๔ เล่ม ๓ เล่มแรกได้มอบให้ราชทูตก่อนออกจากปารีส ส่วนเล่ม ๔ ได้รับพิมพ์แล้วส่งตามมาให้ที่เมืองแบรสต์ก่อนลงเรือกลับประเทศไทย บันทึกการเดินทางนี้ต่อมา **เจษฎาจารย์ ฟ. อีแล** แห่งโรงเรียนอัสสัมชัญได้แปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย ราชบัณฑิตยสภาได้จัดพิมพ์ใน**ชุดพระราชพงศาวดารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ แยกเป็นภาค ๆ รวม ๔ ภาค ได้แก่ภาค ๕๗ - ๕๘ - ๕๙ - ๖๐** ต่อมากรมศิลปากรอนุญาตให้สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาการจัดพิมพ์พงศาวดารเฉพาะ ๔ ภาคนี้ไว้ในเล่มเดียวกัน ใช้ชื่อหนังสือว่า **“โกษาปานไปฝรั่งเศส ฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่มเดียวจบ”** เป็นหนังสือที่น่าอ่านน่ารู้ ผู้อ่านจะได้ทราบถึงพิธีการทูตของไทยสมัยนั้น เรื่องที่โกษาปานปฏิบัติ ได้เห็น ได้เจรจาโต้ตอบแสดงความคิดเห็นในโอกาสต่าง ๆ การไปเฝ้าพระบรมวงศานุวงศ์ของฝรั่งเศสหลายพระองค์ การไปพักที่ภาคเหนือของ

^๑ หมายถึง เมืองเบรสต์ Brest - บรรณาธิการ.

ฝรั่งเศสและที่ตำหนักหลายแห่ง เนื่องจากเรื่องที่น่าสนใจมีมาก จึงขอนำบางเรื่องบางตอนมาเสนอดังนี้

ลักษณะของพระราชสาส์น พงศาวดารบรรยายว่า “หีบสำหรับบรรจุพระราชสาส์นนั้นมีอยู่เป็น ๓ หีบ ๗ ข้างนอกแล้วด้วยไม้แก่นชนิดหนึ่งซึ่งเราเรียกว่า ‘ไม้ญีปุ่น’ หีบชั้นที่ ๒ แล้วด้วยเงิน และหีบชั้นที่ ๓ ซึ่งบรรจุพระราชสาส์นทีเดียวนั้นเป็นหีบที่แล้วไปด้วยทองคำ องค์พระราชสาส์นเป็นสุพรรณบัฏคือแผ่นทองคำอย่างธรรมเนียมพระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงสยาม” อีกตอนหนึ่งบรรยายเพิ่มเติมว่า “ภายนอกหีบทั้ง ๓ หีบซึ่งบรรจุพระราชสาส์นนั้นยังหุ้มห่อด้วยผ้าทองอีกชั้นหนึ่ง คือถ้านับทั้งหีบทั้งผ้านั้นก็เป็น ๔ ชั้น แล้วภายนอกนั้นยังประทับตราซีผึ้งขาวของท่านอัครราชทูตอีกด้วย จัดอย่างประณีตบรรจงทีเดียว”

คุณลักษณะของโกษาปานนั้น มองซิเออร์ เดอ วิเซ บรรยายไว้หลายแห่งล้วนแต่เป็นคำยกย่องชมเชย พร้อมออกตัวไว้ด้วยว่าได้เขียนตามความเป็นจริง ตัวอย่างตอนหนึ่งเช่น “ข้าพเจ้าได้มีโอกาสสังเกตเห็นด้วยนัยน์ตาของข้าพเจ้าเองว่ากระบวนไหวพริบฉลาดเฉลียวสมกาลสมสมัย ท่านราชทูตไทยนี้ไม่แพ้เปรียบใครเลย จะทำการอะไรท่านก็ทำโดยรอบคอบ นึกทางได้ทางเสีย ๆ ก่อนเสมอทุกที กระบวนใจเย็น ใจชื้อไม่เหลาะแหละเอนเอียง ท่านเป็นครูใคร ๆ ก็ได้ กระบวนเข้าไปมาหาสู่ท่านก็คำนับรับตอบตามระเบียบเรียบร้อย กระบวนพูดจาปราศรัยท่านก็มีเขาวนมีไวอันดี และบรรดาท่านทั้งหลายผู้ที่ได้มีโอกาสรู้จักมักคุ้นกับท่านไม่มีใครติเตียนท่านแม้แต่สักคนเดียว มีแต่ยกย่องสรรเสริญว่าเป็นที่ชอบพอกันทั้งนั้น อาศัยเหตุดังกล่าวมานี้ท่านราชทูตไทยนี้เป็นที่เคารพนับถือของชาวฝรั่งเศสเรายิ่งไปกว่าบรรดาราชทูตทั้งหลายอื่น ๆ ซึ่งมาแต่เมืองไกล ๆ เป็นอันมาก”

ในด้าน**ความสุจริต** ราชทูตเคร่งครัดระมัดระวังมาก เมื่อท่านพำนักที่เมืองวาลังเซียนส์ เจ้าเมืองวาลังเซียนส์ได้นำข้าราชการ คหบดี และบุคคลสำคัญมาคารวะ พร้อมกับนำผ้าแพรอย่างดีที่สุดที่ทอขึ้นในเมืองวาลังเซียนส์มามอบให้ท่านอย่างละชิ้น ชิ้นแรกราชทูตจะไม่รับ มองซิเออร์ เดอ วิเซ บันทึกไว้ว่า “ท่านไม่เคยรับสินค้าชนิดใดเลย แต่เมื่อได้พิเคราะห์ก็ดูรู้ว่าเป็นแต่

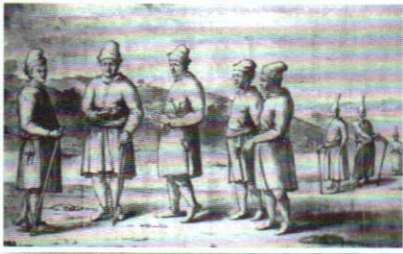
โกษาปานเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น

ตัวอย่างสินค้า หาใช่ของกำนัลส่วนตัวของท่านไม่ ท่านจึงได้รับ” แต่ราชทูตก็ได้กล่าวไว้ด้วยว่าจะได้นำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายให้พระเจ้าแผ่นดินสยามทอดพระเนตรเป็นตัวอย่าง

ใน**ด้านการใช้ภาษาฝรั่งเศส** มองซิเออร์ เดอ วิเซ แสดงความเห็น ว่า ราชทูตพูดภาษาฝรั่งเศสได้น้อยคำก็จริง แต่คำที่พูดชัดเจนแจ่มใสไม่มีเสียงแปร่งเจือปนเลย ด้านการฟังและความเข้าใจนั้น เมื่อราชทูตไปเมืองอาราสและมีการกล่าวต้อนรับ ราชทูตได้กล่าวตอบ พงศาวดารบันทึกว่า “คำตอบของเจ้าคุณอัครราชทูตนี้เป็นพยานให้คนในที่ประชุมนั้นรู้เห็นว่าถึงท่านเป็นคนไทยมาแต่เมืองไกล ภาษาฝรั่งเศสท่านฟังออกพอรู้พอเข้าใจเป็นแน่”

นอกจากนี้ ราชทูตยังมีความรู้พิเศษเฉพาะเรื่องอีกหลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานช่างและ**งานศิลปะ** ในการดูงานท่านจึงสนใจมากและซักถาม บางครั้ง จะแสดงความเห็นด้วย เช่นเมื่อไปดูราชสภา “**ออร์คเดมี**”^๒ ซึ่งเป็นสภาสำหรับบำรุงวิชาการ แกะสลัก ปั้น และวาดรูป มองซิเออร์ เดอ วิเซ บันทึกว่า “มิใช่ว่า ท่านจะก้มหน้า แหงนหน้า ดูเฉย ๆ แล้วเดินเลยอย่างนั้นหามิได้ อัครราชทูต อุปทูต ตรีทูตก็ดี ขุนนางไทยตามหลังท่านก็ดีต่างมีแต่ได้ถามอะไรต่ออะไรจากเจ้าพนักงานไม่หยุด” หรือเมื่อไปดูเพชรพลอยที่ห้างขายเพชรและเครื่องเงินทองรูปพรรณของหัวหน้า

^๒ หมายถึง Academie Francaise ซึ่งตั้งขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๗๘-บรรณาธิการ.

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)
และคณะในระหว่างเดินทาง

ภาพสีน้ำมันเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน)

ช่างทองหลวงซึ่งมีเพชรเม็ดใหญ่และแพงที่สุดในทวีปยุโรป เครื่องเพชรพลอยที่ประดับพระมาลามหามงกุฎพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ กับเครื่องทรงอื่น ๆ ล้วนเป็นฝีมือของช่างทองหลวงผู้นี้ ราชทูตได้ดูฝีมือเจียรระโนอย่างถึถ้วน ตรวจดูน้ำ ดูแวว ถ้ามถึงราคา แสดงว่าท่านเป็นผู้ชำนาญในการดูเพชรพลอยอย่างแท้จริงราวกับเป็นผู้พ่อค้าเพชรพลอยหรือช่างทองคนหนึ่ง ในการไปดูโรงเจียรระโนเพชรพลอยของหลวง ราชทูตจับดูเครื่องมือของนายช่างเจียรระโนแล้วทราบบว่าเครื่องมืออะไรใช้สำหรับทำอะไรราวกับนายช่างเจียรระโน

ในเรื่องที่ท่านมีความสนใจเรื่องต่าง ๆ และมีความจำดีมานั้น พงศาวดารเล่าว่าราชทูตได้ไปดูนักเรียนเล่นละครพูดที่โรงเรียน “หลุยส์ เลอ ครังด์” ซึ่งเป็นโรงเรียนในความปกครองของคณะนิกายบาทหลวง “เยสุอิต”^๙ เหตุผลที่ราชทูตไปดูก็เพื่อจะได้ทราบขนบธรรมเนียมการศึกษาของที่นั่น หลังจากวันที่ไปดูละครแล้ว มีสุภาพสตรีหลายคนมาเยี่ยมเยียนท่านที่ตำหนักเดอแบร์นีที่ท่านพัก ท่านจำได้หมดว่าสุภาพสตรีคนใดมีบุตรเล่นละครเรื่องที่ไปดู จำได้แม้กระทั่งชื่อเด็กและบทละครตอนที่เด็กนั้นแสดง ทำให้สุภาพสตรีเหล่านั้นพอใจถึงกับสรรเสริญว่า “ช่างจำแม่นยำนัก” ในเรื่องความจำของราชทูตนี้พงศาวดารบันทึกไว้ในการดูงานของท่านหลายเรื่องหลายแห่งด้วยความชื่นชม

การดูงานด้านการศึกษานั้น เนื่องจากระหว่างที่คณะราชทูตไทยพำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส มีนักเรียนไทยคนหนึ่งซึ่งศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยซอร์บอน ปารีส ชื่ออันโตนิ บินโต มารดาเป็นคนไทย บิดาเป็น

ชาวเบงกาลี เคยศึกษาในสำนักสอนศาสนาของฝรั่งเศสที่ใกล้กรุงศรีอยุธยาตั้งแต่อายุ ๙ ขวบ กำลังจะเข้าสอบ “มหาปริญญาแห่งมหาวิทยาลัยซอร์บอน” เมื่อคณะบาทหลวงแจ้งให้ทราบ ราชทูตโกษาปานได้แสดงความประสงค์ขอเข้าดูการสอบ ราชทูตมีเหตุผลว่าเป็นเกียรติอย่างพิเศษสำหรับคนไทยและตัวท่านเอง กับจะได้เห็นมหาวิทยาลัยซอร์บอนด้วย

วิธีการสอบครั้งนั้น เจษฎาจารย์ ฟ. ซีแล อธิบายประกอบไว้ สรุปแล้วคล้ายกับการสอบ “ป้องกันวิทยานิพนธ์” ในปัจจุบัน คือ “ผู้สมัครสอบเองต้องเป็นเหมือนหนึ่งอาจารย์ผู้ออกมาแก้อธิบายปัญหาใดปัญหาหนึ่งตามอนุมัติความรู้เห็นชอบของตนให้ที่ประชุมคณะมหาดบัณฑิตแก้ฟัง ถ้าแก้ปัญหานั้นโดยละเอียดสุขุมเพียงพอจนเป็นที่พอใจของมหาปริญญาผู้ประชุมฟัง ทั้งได้โต้เถียงถูกต้องกับมหาปริญญาผู้อาจซักถามในท่ามกลางที่ประชุม นั้น ก็นับว่าผู้นั้นเป็นมหาปริญญาคนหนึ่ง” ทั้งนี้ผู้เข้าสอบจะต้องเรียบเรียงหนังสือด้วยการค้นคว้าหนังสือเก่าใหม่จำนวนมากด้วย ราชทูตได้แสดงความสงสัยว่าเหตุใดเมื่อประธานการสอบกล่าวชมเชยนักเรียนไทย ที่ประชุมนักปราชญ์ราชปริญญาจึงพากันตบมือ ประธานการสอบได้อธิบายว่าการตบมือไม่ใช่เป็นการแสดงความเย้ยหยันหรือหมิ่นประมาท แต่เป็นการชมเชย

ในโอกาสเดียวกันนั้นคณะราชทูตยังได้ไปชมโบสถ์และห้องสมุดของมหาวิทยาลัยซอร์บอน ได้ดูรูปวาดการรบของชาวโรมัน คัมภีร์อัลกุรอานที่เขียนอักษรอาหรับด้วยลายมือลงในแพรต่วนอย่างประณีต ได้เห็น

^๙ หมายถึง นิกาย เยซูอิต Jesuit – บรรณานิการ.

หนังสือที่พิมพ์ขึ้นในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จำนวนมาก

ในการดูงานด้านการศึกษา คณะราชทูตได้ไปดูโรงเรียนหลุยส์ เลอ ครังค์ ซึ่งท่านได้ไปดูละครพูดด้วย ตั้งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น โรงเรียนหลุยส์ เลอ ครังค์ เป็นโรงเรียนใหญ่มักเรียนประมาณ ๓,๐๐๐ คน เป็นโรงเรียนนานาชาติ มีนักเรียนชาติต่างๆ ๒๔ ชาติ นักเรียนได้มากล่าวต้อนรับราชทูตด้วยภาษาของตน ๒๔ ภาษา ทั้งยังได้ไปชม โรงเรียนสตรีชื่อ แซงต์ซีร์ เป็นโรงเรียนหลวงที่สร้างขึ้นใหม่สำหรับธิดาขุนนางที่ขัดสน ได้เล่าเรียนวิชาความรู้ชั้นสูงสมชั้นตระกูลของตน นักเรียนหญิงเหล่านี้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงอุปถัมภ์ ด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์

ในด้านการท่อน้ำ ระบายน้ำ และการประปา ได้ไปดูหลายแห่ง เช่น การขุดคลองซึ่งราชทูตต้องการเห็น เพราะการขุดคลองในฝรั่งเศสมิใช่เพียงขุดดินให้เป็นลำคลองเท่านั้น แต่มีการสร้างสะพาน ฝัगत่อน้ำ ทำเขื่อน และอื่น ๆ อีกหลายอย่าง เพื่อนำน้ำจากแม่น้ำเออร์ให้ไหลเข้าสู่บริเวณพระราชวังแวร์ซายส์ ได้ไปดูหอบประปาที่เมืองมาร์ลี ซึ่งใหญ่โตราวพระราชวังอีกแห่งหนึ่ง เพราะมีพระตำหนัก มีสวนสัตว์ สระน้ำ ฯลฯ มีการสูบน้ำจากแม่น้ำแซนส่งไปตามท่อต่าง ๆ จนถึงพระราชวังแวร์ซายส์ซึ่งอยู่ไกลและสูงกว่าระดับน้ำในแม่น้ำ มีหอบประปาขนาดใหญ่ มีการก่อกำบังน้ำ แล้วสูบน้ำโดยวิธีสูบเป็นระยะ ๆ มีสระรับน้ำเป็นทอด ๆ จนถึงถึงใหญ่ซึ่งอยู่บนหอบประปา แล้วต่อท่อแจกจ่ายไปทั่ว ได้ไปดูการเปิดประตูน้ำที่เมืองดิงแกร์กซึ่งสร้างขึ้นใหม่สำหรับจอดเรือหลวง แล้วเลยไปดูอู่ต่อเรือกำปั่นใหญ่ ซึ่งราชทูตกล่าวว่าการดูแลสิ่งเหล่านี้แม้จะต้องใช้ทั้งคืนทั้งวันก็ไม่เสียเวลาเลย

ด้านดาราศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
ราชทูตโกษาปานได้ไปดูด้วยความสนใจ เช่น ไปดูหอดูดาว “ออบแซร์วาทัวร์” ซึ่งตั้งอยู่บนเนินทางทิศใต้ของกรุงปารีส หอดูดาวนี้ทำด้วยแผ่นหินทั้งหลัง หนา ๓ เมตร สูง ๒๓ เมตร ชั้นล่างเป็นถ้ำลึกอันเนื่องมาจากการระเบิดหิน ชั้นบนมีเสาตั้งกล้องสูง ๒๓ เมตร ภายในหอบมีบันไดเวียนจากชั้นล่างถึงชั้นบนโดยไม่พาดกับอะไรเลย ถ้าก้มจากข้างบนลงมาจะเห็นช่องว่างสูงมาก บันไดเวียนสูงลิ่วนี้ใช้ในการทดลองทางวิทยาศาสตร์

เช่น ทดลองอาการตกของสิ่งของ ความหนักเบาของอากาศข้างบนและข้างล่าง ความร้อนเย็นของอากาศในที่สูงและต่ำ ได้ดูการใช้กระจกดูดพลังแสงอาทิตย์จนเกิดความร้อนจนไหม้กระดานและเผาตะกั่วละลายได้ ได้ดูแผนที่ดวงดาวในท้องฟ้า และแผนที่กลม ราชทูตสนใจแผนที่มากและได้สั่งทำแผนที่ดวงดาวในท้องฟ้า พร้อมสั่งเพิ่มเติมว่า “ขอให้ท่านโปรดคิดทำอีกแผนที่สำหรับพระเจ้ากรุงสยาม แต่ขอให้ถูกต้องกับดวงดาวซึ่งปรากฏในท้องฟ้าทางบูรพทิศเมืองไทย”

ในด้านช่างและศิลปะ ราชทูตโกษาปานได้ไปดูพระที่นั่ง “ลูฟร์” ได้ชมห้องที่เคยเป็นที่ประทับของพระราชมารดาของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ และห้องพระราชินีซึ่งตกแต่งเป็นกระหนกทองทุกด้าน ประดับด้วยรูปแขวน รูปตั้ง ได้ชมพระระเบียงโถง “คาลอรี”^๔ ซึ่งมีรูปจากฝีมือช่างจำนวนมาก ราชทูตได้กล่าวสรรเสริญพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ว่า “พระองค์มีจำเพาะแต่ทรงพระปรีชาสามารถในทางรัฐประศาสน์นโยบายการปกครองเท่านั้น แม้ถึงการเลือกเฟ้นจัดสรรมหัศจรรย์อันมีค่าให้เป็นที่ต้องตาของมหาชน พระองค์ก็ทรงชำนาญชาญยิ่งกว่าพ่อบ้านแม่เรือนเสียอีก ดังมีบรรดารูปทั้งหลายที่พระองค์ทรงจัดให้ตั้งไว้ในที่อันเหมาะสม”

เมื่อถูกถามความเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ ราชทูตสามารถตอบอย่างมีเหตุผล เช่น เมื่อมีคำถามว่ารูปที่ท่านไปชมระหว่างรูปเทวดาขณะมาร กับรูปพระเยซูกับแม่พระและนักบุญ ท่านชอบรูปใด ราชทูตตอบว่า “รูปทั้งสองนี้เป็นฝีมือช่างเดียวกันทั้งคู่ ก็ต้องงามวิเศษด้วยกันทั้งคู่เหมือนกัน แต่เอาเถอะเมื่อท่านอยากทราบความเห็นของเราในเรื่องนี้เราก็ต้องตอบว่า รูปหมู่งามกว่ารูปเดี่ยว เพราะแผนที่มีรูปเดี่ยวก็จำเป็นต้องงามครั้งเดียว แต่รูปหมู่นั้นยังมีรูปมากอยู่ในหมู่นั้นก็ต้องยังงาม เพราะแต่ละรูป ๆ นั้นก็ต้องงามรูปละครึ่ง ๆ ทุก ๆ รูป ฉะนั้นเราจึงว่ารูปแม่พระมีภาวีกว่ารูปเทวดา”

ในด้านดนตรีและการแสดง ราชทูตได้ไปดูหีบเพลง “ออร์แกน”^๕ ได้ฟังพิณลูร์ ซึ่งราชทูตชมว่า “ไม่เคยพบใครดีดพิณเสนาะเสียงนวลชวนชมเท่ากับท่านนี้” ได้ไปดูละครโอเปร่า ละครตลก และละครโอเปร่าหลายเรื่องหลายครั้ง ซึ่งพงศาวดารบอกชื่อเรื่องและสรุปเรื่องไว้ด้วยทุกเรื่อง

^๔ หมายถึง Gallery – บรรณานิการ.

^๕ หมายถึง organ – บรรณานิการ.

นอกจากนี้ราชทูตยังได้ชมห้องเครื่องจักรซึ่งมองซิเออร์ เดอ วีเซ บรรยายว่า “บรรดาเครื่องจักรเครื่องกลต่าง ๆ ซึ่งนายช่างไม่ว่าชาติไหนเป็นผู้คิดประดิษฐ์ขึ้นใหม่ย่อมมีอยู่ในห้องนี้ทั้งนั้น เพราะว่าเมื่อนายช่างผู้คิดนั้นจะอยู่เสียต่างเมืองก็ดี หรือไม่มีทุนรอนสำหรับที่จะทำเครื่องจักรที่ตนคิดขึ้นนั้นให้สำเร็จโดยกำลังทรัพย์ของตนเองได้ก็ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงสอดส่องและเชื้อเชิญกระทั่งอุปถัมภ์ค้ำชูด้วยพระราชทรัพย์ซึ่งเป็นส่วนของพระองค์เองนั้น เพราะทรงคาดหวังถึงประโยชน์ในทางหัตถกรรมและกลสิกรรมซึ่งจะบังเกิดมีในการข้างหน้า เพราะด้วยอาศัยเครื่องจักรเครื่องกลเหล่านั้น” ราชทูตยังได้ไปดูเครื่องสำหรับส่งคนจากข้างล่างไปข้างบนซึ่งมีวิธีการคล้ายลิฟต์ในปัจจุบัน

ในด้านการเกษตร ราชทูตได้ไปดูสวนเลี้ยงสัตว์ โรงนา สวนผัก และสวนส้ม ได้ชมองุ่นและผลไม้ต่าง ๆ เกี่ยวกับสวนส้ม “โอริงเชอริ”^๖ ซึ่งไปชมเป็นโรงใหญ่ปลูกส้มไว้ข้างใน เพราะที่ฝรั่งเศสส้มขึ้นกลางแจ้งในที่อากาศหนาวไม่ได้ จึงสร้างสวนไว้ในโรง มีหลังคาและฝาเป็นกระจก ปิดเปิดให้ลมเข้าออกกระบายอากาศได้ ถ้าอากาศเย็นมากปิดกระจกแล้วยังไม่อุ่นพอก็สูบลมไฟไว้ข้างใน การปลูกต้นไม้ในเรือนกระจกโดยควบคุมอุณหภูมินี้ราชทูตโกษาปานได้ไปเห็นมาเมื่อกว่า ๓๐๐ ร้อยปีมาแล้ว

ในด้านการทหาร ได้ไปดูการสร้างป้อมปราการ การหล่อปืนใหญ่ การทดลองยิงปืนใหญ่ ไปดูป้อม “เดอบัสติย” ที่เป็นป้อมใหญ่อยู่กลางกรุงปารีส และวัง “แองวาลิต” ซึ่งสร้างขึ้นสำหรับทหารผ่านศึกที่พิการให้ได้อยู่อาศัยและได้รับการปรนนิบัติดูแลอย่างดี

เรื่องที่โกษาปานไปดูที่ฝรั่งเศสยังมีอีกมากสุนทรพจน์กล่าวต้อนรับของบุคคลต่าง ๆ และสุนทรพจน์ตอบของราชทูตล้วนน่าอ่าน โดยเฉพาะการพูดหวานล่อมของสังฆราชบาทหลวงเมื่อไปชมอารามต่าง ๆ ที่ชักชวนให้ไทยรับนับถือคริสต์ศาสนา และสุนทรพจน์ตอบของราชทูตที่หลบเลี่ยงไม่เปลี่ยงพล้ำได้อย่างหลักแหลมลุ่มลึก มีข้อสังเกตที่แสดงถึงความรอบรู้กว้างขวาง โกษาปานมีความคิดที่ก้าวหน้า คติเตือนใจของคนทำงานในปัจจุบันที่ให้ระลึกอยู่เสมอว่า การเปลี่ยนแปลงคือความก้าวหน้า นั้น โกษาปานได้พูดมาก่อนเมื่อกว่า ๓๐๐ ปีที่แล้ว เมื่อไปฟังเพลงสวดที่พระอารามแดส์เฟอรัยงส์ แล้วได้ชมพระบรมรูปของพระมหากษัตริย์ ๔ พระองค์ทรงฉลองพระองค์และประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไม่เหมือนกัน ได้ตั้งข้อสงสัยนี้แล้วได้รับคำตอบว่าเป็นเพราะนิสัยของคนฝรั่งเศสมักชอบเปลี่ยนวิธีแต่งตัวอยู่เสมอ ราชทูตได้แสดงความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นการทดลองให้ดีขึ้นอยู่เสมอ “เป็นเหตุให้หาความเจริญ หาไม่ก็จะต้องตาย ตืออยู่กับเครื่องแบบเดิมรำไป ดีไม่ดีจะหลบลตาใช้ไปตามปู่ย่าตายาย ดังนั้นความเจริญจะมีมาแต่ไหน” การเจรจาโต้ตอบและการแสดงความคิดเห็นของราชทูตล้วนได้รับการยกย่องจากบุคคลทุกวงการในฝรั่งเศสสมัยนั้น

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จสวรรคต สมเด็จพระเพทราชาขึ้นครองราชย์ต่อมา เป็นการเปลี่ยนรัชกาลแบบพลัดแผ่นดิน นโยบายในเรื่องความสัมพันธ์กับฝรั่งเศสเปลี่ยนแปลงแบบพลิกผัน ชื่อและบทบาทของราชทูตโกษาปานจึงไม่ปรากฏในสมัยพระเพทราชา

เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) ถึงแก่อสัญกรรมในราว พ.ศ. ๒๒๔๓ แต่เกียรติประวัติที่ท่านสร้างไว้ยังคงจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์และเป็นความภูมิใจของคนไทยตลอดมา

^๖ หมายถึง orangery – บรรณานิการ.

ภูมินามวิทยาพระนครศรีอยุธยา

ตอน : ตามหาร่องรอยบ้านรับแขกเมือง ของพระยาพระคลัง

รองศาสตราจารย์วันิช สุธารัตน์*

นำเรื่อง

พระยาพระคลังตามหัวเรื่องคือ ออกพระวิสุตรสุนทรหรือโกษาปาน เมื่อท่านอายุได้ ๓๕ ปี ได้รับการแต่งตั้งจากราชสำนักสยามให้เป็นทูตเดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักของฝรั่งเศสและได้ออกเดินทางไปพร้อมกับ เซวาเลียร์ เดอ โชมองต์ ทูตจากราชสำนักของฝรั่งเศส โดยอาศัยเรือรบของฝรั่งเศสชื่อ ลัวโซ เดินทางจากกรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๒๒๘ ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙ และเดินทางกลับกรุงศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พ.ศ. ๒๒๓๐ ทูตสยามคนนี้ได้สร้างเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ปรากฏต่อราชสำนักของฝรั่งเศสและต่อชาวยุโรปจนกระทั่งทุกวันนี้ คณะทูตสยามชุดนี้ได้รับเกียรติยศเรื่องอะไรบ้าง มีหลักฐานปรากฏชัดเจนเป็นตัวอย่างบางเรื่องดังต่อไปนี้

เมื่อเรือของคณะทูตสยามถึงเมืองเบรสต์ เมืองท่าเรือของฝรั่งเศสทางด้านมหาสมุทรแอตแลนติก ในวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๒๒๙ สิ่งแรกสุดที่ออกพระวิสุตรสุนทรกับคณะทูตสยามได้รับเกียรติยศก็คือ

ภาพพิมพ์ คณะราชทูตสยามไปฝรั่งเศส โดยนิโกลาส์ เดอ ลาร์ เมสแซ็ง จิตรกรชาวฝรั่งเศส แสดงภาพจากซ้ายไปขวา ออกหลวงกลียราชไมตรี อุปทูต ออกพระวิสุตรสุนทร ราชทูตและออกขุนศรีวิสารวาจา ตริทูต ขณะทีคณะทูตอยู่ในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๒๒๙

ภาพพิมพ์ การเข้าเฝ้าถวายพระราชสาสน์แด่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ในพระราชวังแวร์ซายส์ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ทั่วประเทศฝรั่งเศสและทวีปยุโรปในยุคนั้น

ภาพเหรียญที่ระลึก ด้านหน้าเป็นรูปของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ด้านหลังเป็นรูปการเข้าเฝ้าถวายพระราชสาสน์ของคณะราชทูตสยาม เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙

*คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

เชวาเลียร์ เดอ โชมองต์ ได้สั่งทหารที่ประจำการอยู่ในเรือรบ ๒ ลำ ให้ใช้ปืนใหญ่ยิงสลุดรับท่านราชทูตทุกระบอก

เส้นทางที่คณะทูตขึ้นบกเพื่อเข้าเมือง ได้รับเกียรติยศ ตั้งชื่อว่า ถนนสยาม ยังคงปรากฏชื่ออยู่จนถึงทุกวันนี้

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศสโปรดให้ช่างเขียนภาพคณะทูตสยามระหว่างเดินทางจากเมืองเบรสต์สู่กรุงปารีสด้วยขบวนแห่ยาวเหยียด และให้เขียนภาพคณะทูตเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นที่พระราชวังแวร์ซายส์ เมื่อวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๒๒๙

การเข้าเฝ้าครั้งนี้ ฝรั่งเศสได้ตีพิมพ์รูปลงหนังสือพิมพ์เผยแพร่ไปทั่วยุโรป และทำเหรียญเป็นที่ระลึกจำนวนมากด้วยกัน โดยถือว่าเป็นการกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างราชสำนักฝรั่งเศสกับราชสำนักสยาม

ยังมีภาพอื่นๆ อีกหลายภาพที่มีการพิมพ์เผยแพร่ในขณะนั้น เช่น ภาพราชทูตได้เข้าเฝ้ามกุฎราชกุมารีในห้องบรรทม ซึ่งถือว่าเป็นการพระราชทานเกียรติยศสูงสุดสำหรับราชทูตสยาม ยังมีภาพราชทูตเข้าชมโรงงานด้านพลังงานที่แมงเดอนอง แอวกัวดักต์ และมหาวิทยาลัยอะกาเดมิก เดส์ เบลส์-แลตส์ ได้จัดทำเหรียญขึ้นเพื่อเป็นเกียรติยศแก่ราชทูตไทยด้วย

เป็นที่เชื่อกันว่าออกพระวิสุตรสุนทรหรือพระยาพระคลังผู้นี้เป็นบรรพบุรุษของพระราชวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ประวัติย่อของพระยาพระคลัง (โกษาปาน)

หลักแก้ว อัมโรสถ (๒๕๔๘, หน้า ๑๒๕-๑๒๖ อ้างอิงจาก ธิติมา พิทักษ์ไพรวัน, ๒๕๓๑) ได้กล่าวถึงประวัติของโกษาปานไว้ว่า ต้นตระกูลของท่านคือ **พระยาเกียรติ** แม่ทัพมอญที่ได้ติดตามสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมารับราชการที่กรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๐๘ ต่อมาลูกหลานคนหนึ่งชื่อพระยาเกียรติ (บางตำราบอกว่าลูกหลานของพระยาราม - ผู้เขียน) ได้แต่งงานกับผู้หญิงชื่อ **บัว** ที่เรียกกันว่า เจ้าแม่วัดดุสิต สตรีผู้สูงศักดิ์แห่งราชสำนักสยาม รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง และเป็นแม่นมของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาได้เป็นท้าวสมศักดิ์มหาธาตุี ท่านบัวนั้นแต่เดิมอาศัยอยู่ใกล้วัดดุสิต ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองดุสิต

ศาลเจ้าแม่ดุสิต ตั้งอยู่ทางฝั่งเทศบาลนครโยธยา
ริมคลองดุสิต ด้านหลังเป็นซากสกุ๊ปของวัดดุสิต
ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เจ้าแม่วัดดุสิต
พระนามของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ผู้เป็นมารดาของโกษาปาน เคยมีนิวาสสถานอยู่ในบริเวณนี้

ตรงส่วนที่ต่อกับคลองปากข้าวสาร จึงได้เรียกกันมาว่า **เจ้าแม่วัดดุสิต**

เจ้าแม่วัดดุสิตมีบุตร ๓ คน บุตรชายคนโตชื่อเหล็ก ภายหลังก็คือเจ้าพระยาโกษาเหล็ก บุตรคนที่สองเป็นหญิงชื่อ แหม่ม ต่อมาเป็นท้าวศรีจุฬาลักษณ์ บุตรคนที่สามเป็นชายชื่อ ปาน ต่อมาก็คือ **ออกพระวิสุตรสุนทร** หรือโกษาปานตามที่ได้กล่าวถึงในตอนต้น

โกษาปาน มีบุตรชายชื่อ **ขุนทอง** ภายหลังมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาอัสดาเรืองเดช และเลื่อนเป็นพระยากลาโหม และพระยาวรวงศาธิราช เสนาบดีด้านการต่างประเทศในรัชกาลของขุนหลวงสรศักดิ์

พระยาวรวงศาธิราช มีบุตรชื่อ **ทองคำ** เป็นเจ้ากรมมหาดเล็กในรัชกาลขุนหลวงสรศักดิ์ และเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระราชนิกุล ตำแหน่งปลัดว่าการกรมมหาดไทย ในรัชกาลขุนหลวงท้ายสระ พระยาราชนิกุลนั้นได้ย้ายหลักแหล่งไปสร้างบ้านอยู่ที่ “สะกูดร้าง” หรือเมืองอุทัยธานีในปัจจุบัน

พระยาราชนิกุล มีบุตรชื่อ **ทองดี** ได้เป็นหลวงพินิจอักษร เสนียนตราประจำกรมมหาดไทย ในรัชกาลของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

หลวงพินิจอักษรได้สมรสกับธิดารูปงามของคหบดีชาวจีนชื่อ **ดาวเรือง** ซึ่งมีบ้านอยู่ที่หลังป้อมเพชร และได้ย้ายมาอยู่กับภรรยา ณ สถานที่แห่งนี้

หลวงพินิจอักษรก็คือ สมเด็จพระราชบิดาของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์ ราชวงศ์จักรี

ทั้งหมดนี้คือสายสัมพันธ์จากพระยาเกียรติดิถึง
พระยาพระคลัง ตลอดมาจนถึงสมเด็จพระปฐมบรม-
มหาชนแห่งราชวงศ์จักรี

เมื่อออกพระวิสูตรสุนทรเดินทางกลับจาก
ฝรั่งเศสในปลายปี พ.ศ. ๒๒๓๐ นั้น ก็ได้รับราชการเป็น
ที่โปรดปรานของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมาก
จนรุ่งขึ้นอีกปีหนึ่งคือ พ.ศ. ๒๒๓๑ สมเด็จพระนารายณ์
มหาราชเสด็จสวรรคต พระเพทราชาขึ้นครองราชสมบัติ
ในราวต้นๆ ของแผ่นดินพระเพทราชา โงษาปานได้รับ
พระราชทานเลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาโกษาธิบดี
ตำแหน่งว่าที่พระยาพระคลัง ในฐานะของอัคมหา-
เสนาบดีและผู้ว่าราชการต่างประเทศ

ในปลายสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ชาวสยามเกิดความรู้สึกต่อต้านชาวต่างชาติขึ้นอย่าง
รุนแรง โดยเฉพาะชาวฝรั่งเศส โงษาปานได้เข้าเป็นฝ่าย
ของพระเพทราชาที่เป็นผู้นำการต่อต้าน และเมื่อพระ
เพทราชาปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ โงษาปานได้รับ
มอบหมายให้เป็นผู้เจรจากับผู้บัญชาการทหารของ
ฝรั่งเศสที่คุมป้อมอยู่ที่เมืองบางกอก (ธนบุรี) ในเวลา
นั้น ให้ถอนทหารออกไปจากอาณาจักรสยามได้สำเร็จ
(ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, ๒๕๕๐ หน้า ๒๐๕)

บ้านของหลวงพินิจอักษรตั้งอยู่ ณ สถานที่ใด

เมื่อหลวงพินิจอักษรหรือพระปฐมบรมมหาชนก
ได้สมรสกับธิดาของคหบดีชาวจีนชื่อ ดาวเรือง ซึ่งมี
บ้านอยู่หลังป้อมเพชร แล้วท่านได้ย้ายมาอยู่กับภรรยา
ณ สถานที่แห่งนี้

คำถามจึงมีอยู่ว่า ก่อนหน้านั้น ขณะที่ท่านรับ
ราชการดำรงตำแหน่งเสมียนตราประจำกรมมหาดไทย
ท่านพำนักอยู่ที่ใด คำตอบได้จากข้อเขียนของกฤษฎา
บุญยสมิต ดังนี้คือ

กฤษฎา บุญยสมิต (๒๕๔๘ หน้า ๒) ได้อ้างถึง
หนังสือที่ระลึกและจดหมายเหตุพระราชพิธีสมมงคล
พระชนมายุเท่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
มหาราช ตอนพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ระบุว่า

“ขณะที่กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ใน พ.ศ.
๒๒๑๐ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ดำรงตำแหน่งเป็น
พระอักษรสุนทร เสมียนตราในกรมมหาดไทย ท่าน
ตั้งนิวาสสถานอยู่ภายในกำแพงพระนครศรีอยุธยาใกล้
พระอารามวัดบรมพุทธารามวาสีคือ วัดกระเบื้องเคลือบ
ซึ่งเป็นพระอารามของสมเด็จพระเพทราชาทรงสร้างลง
ในบ้านเดิมของพระองค์ ต่อมาย้ายไปอยู่บ้านสมเด็จพระ
มหาชนนีภายในกำแพงพระนครหลังป้อมเพชร
ทรงสร้างวัดสุวรรณดาราราม”

วัดบรมพุทธารามหรือวัดบรมพุทธารามเป็นวัด
ที่ตั้งอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

วัดบรมพุทธาราม สร้างในรัชสมัยของพระเพทราชา
กษัตริย์ในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา
อยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จากแผ่นดินของพระเพทราชา ซึ่งเป็นสมัยที่
พระยาพระคลังยังมีชีวิตอยู่ จนถึงแผ่นดินของพระเจ้า
อยู่หัวบรมโกศ สมัยของหลวงพินิจอักษรนั้น มีระยะ
เวลาห่างกันประมาณ ๕๐-๖๐ ปี มีความเป็นไปได้สูงที่
หลวงพินิจอักษรคงจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่ดินส่วนที่เป็น
ของปู่ทวด (โงษาปาน) มาก่อน หรือบางทีบ้านที่ท่าน
อยู่นั้น อาจจะเป็นหลังเดียวกันกับบ้านที่ปู่ทวดเคยใช้
ต้อนรับแขกเมืองคือคณะราชทูตเนเธอร์แลนด์และหมอ
แกมเฟอร์ ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

การเดินทางของหมอแกมเฟอร์ เข้ามาในราชอาณาจักรสยาม

เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๓ หมอชาวเยอรมันชื่อ เอนเกล-
เบิร์ต แกมเฟอร์ (Engelbert Kaempfer) เป็นหมอ

ประจำคณะทูตของเนเธอร์แลนด์ เดินทางมาพร้อมกับคณะทูตจากเมืองบาตาเวียในเกาะชวา จะไปยังประเทศญี่ปุ่นเพื่อเจริญทางพระราชไมตรีกับประเทศนั้น ได้แวะเข้ามายังประเทศสยามเพื่อถวายพระราชาสาสน์ ณ กรุงศรีอยุธยาด้วย คณะทูตได้เดินทางมาถึงโรงสินค้าของเนเธอร์แลนด์ ซึ่งอยู่ทางใต้ของวัดพนัญเชิง เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๒๓๓

หลังจากนั้นอีก ๒-๓ วัน ผู้อำนวยการโรงสินค้าของเนเธอร์แลนด์กับคณะทูตพร้อมด้วยล่ามภาษาไทย-ภาษามลายู ได้พร้อมกันเข้าพบพระยาพระคลังในฐานะที่ท่านดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีและผู้ว่าราชการต่างประเทศ เพื่อยื่นพระราชสาสน์และเครื่องบรรณาการซึ่งนำมากับเรือถวายพระเจ้าแผ่นดินรวมทั้งมอบให้พระยาพระคลังเองด้วย สถานที่ซึ่งจะเข้าพบพระยาพระคลังก็คือที่ออกแขกเมือง หรือบ้านสำหรับรับแขกเมืองของท่านนั่นเอง

หมอแกมเฟอร์เขียนเล่าว่า พระยาพระคลังได้ส่งขุนนางชั้นที่ ๒ หรือชั้นออกพระ (opera) มา ๔ คน พร้อมด้วยขบวนเรือซึ่งมีลวดลายอันงามวิจิตรจำนวน ๖ ลำ ขบวนแห่งพระราชสาสน์นั้นมีเรือลำหนึ่งนำหน้าเป็นเรือของออกพระศรียศ ตามด้วยเรือขุนนางอีก ๓ ลำ ลำละคน ต่อไปเป็นเรือเชิญพระราชสาสน์ถวายพระเจ้าแผ่นดินและสาสน์สำหรับพระยาพระคลังที่เขียนเป็นภาษามลายูและภาษาดัชท์ แต่ละฉบับใส่ไว้ในกระเป๋ากัดดินทอง กระเป๋าทั้งสองวางไว้บนพานทองมีผ้าปัก

คลุม แล้วบรรจุหีบไม้จันทน์ประดับมุกอีกชั้นหนึ่งตามธรรมเนียมของบ้านเมือง นำไปวางบนเก้าอี้ไม่มีแขน และพนักงานซึ่งตั้งอยู่ใต้หลังคาครอบ มีลำนั่งอยู่บนพรมตรงหน้าสาสน์ ส่วนหมอแกมเฟอร์กับคณะนั้นได้ลงเรือลำท้ายสุด ซึ่งมีความสั้นเป็นพิเศษ แล่นตามเรือเชิญพระราชสาสน์ถวายพระเจ้าแผ่นดิน

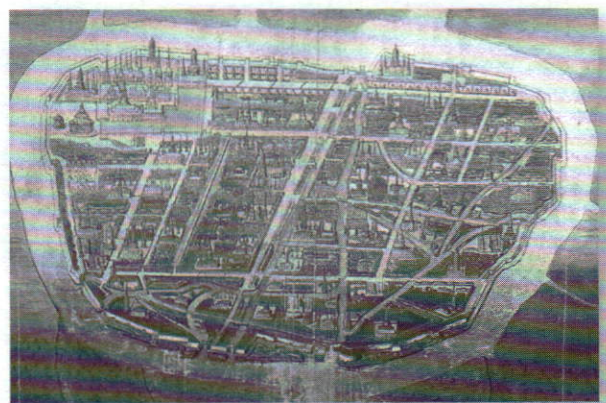
สืบค้นตำแหน่งบ้านรับแขกเมือง ของพระยาพระคลัง

หมอแกมเฟอร์ เขียนเล่าต่อว่า ขบวนเรือแล่นเลียบกำแพงพระนครขึ้นไปตามลำน้ำสักประเดี๋ยวหนึ่งก็เลี้ยวไปสู่น้ำของท่านพระยาพระคลัง อันเป็นที่ซึ่งท่านออกมารับแขกเมืองอย่างสง่าสมเกียรติ เราขึ้นบกทางด้านนี้ และเดินต่อไปจนถึงบ้าน ลานบ้านอยู่ค่อนข้างจะสกปรกและอับๆ แต่ยังดีกว่าบ้านอีกแห่งหนึ่งของท่าน ซึ่งเราได้ไปเยี่ยมคำนับท่านเป็นส่วนตัวมาแล้ว ก่อนหน้านั้น ๒-๓ วัน พอเข้าไปในบริเวณลานบ้าน เราก็เห็นเรือนหรือห้องเปิดโล่งหลังหนึ่งอยู่ทางซ้ายมือทำเกือบเป็นรูปจตุรัส ไม่มีผนัง พื้นปูกระดาน มีคนอยู่เต็มข้างก้น บ้างก็เดินคุยกัน ทางขวามือเห็นข้างเขือกหนึ่ง ผูกครบยืนอยู่ในโรง ตรงกันข้ามกับทางเข้ามีบันไดหินขึ้นสู่เรือนพระยาพระคลัง

บันทึกของหมอแกมเฟอร์ ตอนนี้ออกให้เราเห็นว่า ขบวนเรืออัญเชิญพระราชสาสน์มี ๖ ลำ จัดเรียงขบวนกันเป็น ๑ : ๓ : ๑ : ๑ โดยที่ขบวนเรือแล่นเลียบกำแพง

ภาพเขียนแผนที่พระนครศรีอยุธยา โดย มอนซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ ซึ่งเข้ามาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก่อนหมอแกมเฟอร์ ๓ ปี ภาพนี้ให้สังเกตเส้นสีดำขนาดใหญ่ตรงส่วนล่างของภาพ นั่นคือ คลองประตูปทุมณี คลองน้ำใหญ่ที่สุดของพระนครศรีอยุธยา

ภาพเขียนสีน้ำมันสมัยกรุงศรีอยุธยา โดย โยฮันเนส วังโบนส์ จิตรกรชาวดัชท์ ภาพนี้เขียนขึ้นราว พ.ศ. ๒๒๐๘ ตามความประสงค์ของบริษัทอินเดียตะวันออกฮอลันดา (VOC) ในภาพแสดงรูปพรรณสัณฐานของกรุงศรีอยุธยา ทางตอนล่างของภาพคือ คลองประตูปทุมณี สถานที่ที่ตั้งมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน

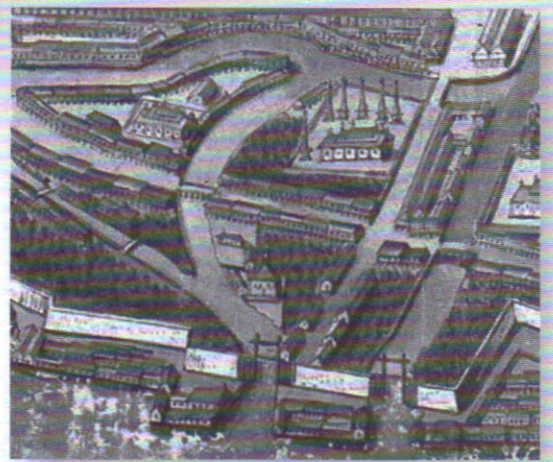
พระนครขึ้นไปในชั่วเวลาไม่นาน ก็เลี้ยวไปสู่อำเภอ
พระยาพระคลัง

ถ้าเราสร้างจินตนาการประกอบกับการคิดเชิง-
เหตุผลในลักษณะของความเป็นไปได้ ก็จะเห็นภาพของ
เรือแล่นทวนกระแสน้ำเจ้าพระยา เลียบกำแพงเมืองด้าน
ทิศใต้ผ่านคลองนายท้าย (คลองมะขามเรียงในปัจจุบัน)
ขบวนเรือแล่นเลียบกำแพงอีกชั่วประเดี๋ยวเดียวก็ถึง
คลองน้ำสายใหญ่ ถึงตรงนี้ขบวนเรือเลี้ยวขวาเข้าประตู
ใหญ่ของคลองน้ำที่ชื่อว่าคลองประตูเทพหมี หรือ
คลองประตูเทหมี ซึ่งเป็นคลองน้ำที่ใหญ่ที่สุดของ
กรุงศรีอยุธยา ดูจากในภาพเขียนของฝรั่ง สะพานวານร
หรือสะพานเทพหมีมีช่องใต้สะพานอยู่ ๕ ช่อง ซึ่ง
สะพานโดยปกติจะมีช่องส่วนนี้อยู่เพียงช่องเดียวหรือ
สามช่องเท่านั้น ขนาดความยาวของสะพานก็คือขนาด
ของความกว้างของคลอง ดังนั้นคลองประตูเทพหมีจึง
น่าจะมีความกว้างประมาณ ๑๒ เมตรเศษ ซึ่งพอเพียง
ที่จะให้เรือในขบวนอัญเชิญพระราชสาสน์เคลื่อนขบวน
เรียงสามเข้ามาได้

คลองที่ถัดไปอีกคลองหนึ่งคือ คลองจะไกรน้อย
มีขนาดเล็กกว่ากันมาก คลองนี้อยู่ด้านตะวันออก
ของวัดบรมพุทธาราม ซึ่งคลองจะไกรน้อยนี้ขบวนเรือ
คงจะเข้าไปไม่ได้ทั้งหมดเว้นแต่จะเข้าไปที่ละลำ
ฉะนั้นขบวนเรือคงจะไม่ได้ไปขึ้นบกที่คลองจะไกรน้อย
เนื่องจากคลองจะไกรน้อยอยู่ไกลออกไปอีกมาก ด้วย
ในบันทึกบอกว่าสักประเดี๋ยวหนึ่ง

ขบวนเรืออัญเชิญพระราชสาสน์จอดเทียบท่า
หรือสะพานที่เชิงสะพานวานรแล้ว ขบวนแห่พากันเดิน
ขึ้นบกไปตามทางเดินเพื่อไปยังบ้านรับแขกเมืองของ
พระยาพระคลัง ซึ่งในแผนที่ฝรั่งยุคปลายกรุงศรีอยุธยา
จะมองเห็นแนวทางเดิน (ถนน) นี้เป็นถนนที่เชื่อมต่อ
ระหว่างสะพานวานรกับสะพานหน้าวัดบรมพุทธาราม
อย่างชัดเจน

ทางเดินหรือถนนคนเดินสายนี้ ก็คือถนนบ้านแห
ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของสะพานวานรหรือสะพาน
เทพหมี เชื่อมต่อกับถนนพระงามทางทิศตะวันตกไปถึง
สะพานบ้านดินสอหน้าวัดบรมพุทธาราม ถนนสายนี้มี
สถานที่สำคัญในอดีตหลายอย่าง เช่น วัดอัมม บ้าน
แขกใหญ่เจ้าเซ็น (เจกอะหมัด) บ้านเจ้าพระยาพระคลัง
(โกษาปาน) วัดพระงาม วัดบรมพุทธาราม เป็นต้น และ
ถนนสายนี้ถ้าดูจากภาพเขียนสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่ง

ภาพขยายจากแผนที่ข้างต้น คือ ส่วนของคลองประตูเทพหมี
ที่เห็นรูปลำคลองมีความโค้งเหมือนคันธนู ตรงส่วนกลางของ
คลองเป็นสะพานวานร ในภาพเขียนนี้มีช่องใต้สะพานจำนวน
๕ ช่อง เป็นสะพานที่ใหญ่ที่สุด และปัจจุบันยังมีสภาพเป็น
สะพานที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดของบรรดาสะพานโบราณ
ทั้งหลายของพระนครศรีอยุธยา บนสะพานคือถนนคนเดิน
ที่เชื่อมโยงพื้นที่ระหว่างปากตะวันออกกับตะวันตก
ของพื้นที่ตอนใต้ของพระนครศรีอยุธยาในอดีต

สะพานเทพหมีหรือสะพานวานรในมหาวิทยาลัยราชภัฏ
พระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันเป็นสะพานเก่าสะพานเดียวที่ยังคง
มีภาพลักษณ์ของความเป็นสะพานให้เห็นมากกว่า
สะพานโบราณอื่นๆ ของกรุงศรีอยุธยา ตรงเชิงสะพานแห่งนี้
อาจจะเป็นที่คณะราชทูตออลันดาและหม่อมแก้วอัญเชิญ
พระราชสาสน์ขึ้นไปยังบ้านรับแขกเมืองของพระยาพระคลัง

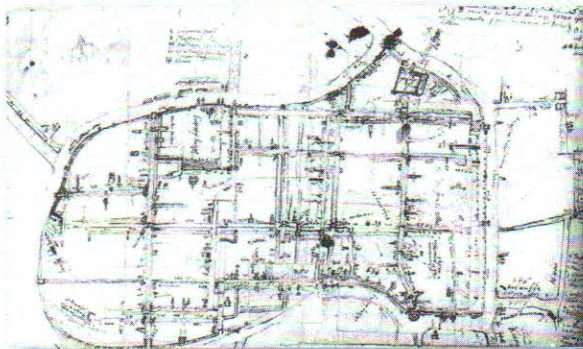
เขียนขึ้นในราว พ.ศ. ๒๒๐๘ จะเห็นว่ามีทางเชื่อมต่อกับ
ถนนจีน ซึ่งผ่านชุมชนชาวจีนทางทิศใต้ของกรุงศรี-
อยุธยาขนานกับกำแพงเมืองด้านทิศใต้ ผ่านศาลเจ้าแม่
ทับทิมไปจนถึงหน้าวัดหอรตนไชย (วนิช สุธาร์ตน์,
๒๕๕๐, หน้า ๑๕-๑๖)

สะพานบ้านดินสออยู่บริเวณด้านหน้าวัดบรมพุทธาราม
ในมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
คลองที่เห็นในภาพคือ คลองจะไกรน้อย
เป็นคลองที่เคยใช้ต้อนรับคณะทูตฝรั่งเศส
และทูตศรีลังกาในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา

ตำแหน่งของบ้านรับแขกเมืองอยู่ตรงไหน
คำตอบจึงอยู่ที่ต้องหาส่วนประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง
ให้พบ ส่วนประกอบส่วนนี้คือ**โรงช้าง** ตามที่มีการกล่าว
ถึงในบันทึกของหมอแกมเฟอร์บอกว่า **“โรงช้างอยู่ทาง
ด้านขวามือของทางเข้าบ้าน”**

ในแผนที่ตัวเขียนกรุงศรีอยุธยา ซึ่งหมอแกม-
เฟอร์เขียนขึ้นเองระหว่างพำนักในกรุงศรีอยุธยาใน
พ.ศ. ๒๓๓๓ ก็ได้เขียนภาพถนนสายดังกล่าวนี้ไว้ด้วย
ทางด้านเหนือถนนสายดังกล่าวห่างจากสะพานวารีไป

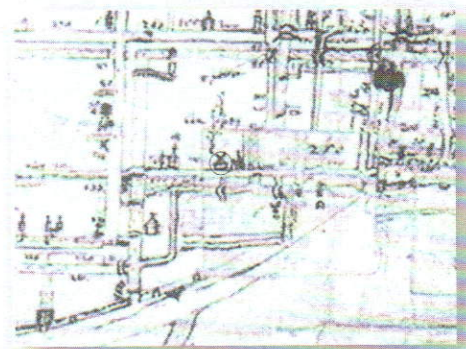

แผนที่ลายมือเขียนกรุงศรีอยุธยา ซึ่งหมอแกมเฟอร์
เขียนขึ้นระหว่างพำนักอยู่ในกรุงศรีอยุธยา
ใน พ.ศ. ๒๓๓๓ ส่วนล่างตรงกลางภาพ
คือ บริเวณคลองประตูเทพนิมิต
ซึ่งเป็นคลองสำคัญ ปัจจุบันอยู่ใน
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ถนนหน้าอาคารท้องฟ้าจำลอง พระราชานุสรณ์พระจอมเกล้าฯ
ซึ่งเป็นถนนที่อยู่ในแนวเดียวกับถนนสมัยโบราณ คือ ถนนหน้าวัด
พระงาม ที่เชื่อมต่อระหว่างสะพานวารีหรือสะพานเทพนิมิต
กับสะพานบ้านดินสอหน้าวัดบรมพุทธาราม ถนนสายนี้ในอดีต
เป็นที่ตั้งของบ้านรับแขกเมืองของพระยาพระคลัง

ทางทิศตะวันตกไม่มากนัก มีภาพของบ้านหลังหนึ่งมี
หลังคาหน้าจั่วแบบทรงไทย ตรงหลังคามีแผ่นเครื่อง
หมายคล้ายๆ ปันลมติดอยู่ด้วย ตรงด้านข้างของแผนที่
มีตัวอักษรภาษาดัตช์โบราณเขียนอธิบายสถานที่สำคัญ
ต่างๆ ๑๘ แห่งที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ตัวเขียนนี้ แต่ไม่
สามารถจะอ่านได้ บ้านทรงไทยหลังนี้คือบ้านรับแขก
เมืองของพระยาพระคลังหรือท่านโกษาปานตามที่หมอ
แกมเฟอร์ได้กล่าวถึงมาแล้วอย่างแน่นอน

ภาพขยายส่วนของคลองประตูเทพนิมิต จากแผนที่ลายมือเขียน
ของหมอแกมเฟอร์ จะเห็นแนวถนนเชื่อมต่อระหว่างสะพานวารี
กับสะพานบ้านดินสอ หน้าวัดบรมพุทธาราม ตรงกึ่งกลางภาพ
ริมถนนมีอาคารหลังคาทรงไทย (อยู่ในวงกลม)
บนหลังคามีสวนคล้ายปันลมอยู่ด้วย บ้านหลังนี้อาจจะ
เป็นบ้านรับแขกเมืองของพระยาพระคลังในอดีต

ตำแหน่งของโรงช้างอยู่ตรงที่ใด

ถ้าเราหาตำแหน่งของโรงช้างพบ เราก็สามารถกำหนดตำแหน่งบ้านรับแขกเมืองของพระยาพระคลังหรือท่านโกษาปานได้อย่างถูกต้อง วิธีการสืบค้นก็ต้องสอบถามจากผู้อาวุโสจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเคยเกี่ยวข้องกับสถานที่บริเวณนี้เพื่อหาร่องรอยสำคัญ

สถานที่ตรงบริเวณอาคารเรียนของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เมื่อประมาณ ๕๐-๖๐ ปีก่อน เป็นสถานที่ตั้งของโรงเรียนประตูลุย ซึ่งในตอนนั้นมีอาจารย์ปัญญา น้ำเพชร เป็นอาจารย์ใหญ่และเป็นชาวอยุธยาโดยกำเนิด ขณะนี้ท่านมีอายุ ๘๒ ปี เป็นประธานกรรมการมูลนิธิพระมงกุฎเกล้า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากการสอบถามท่านได้รับคำตอบว่า ตรงบริเวณริมกำแพงรั้วคณะวิทยาศาสตร์ฯ ด้านทิศตะวันออก ได้รับคำตอบเล่าต่อๆ กันมาว่า เป็นที่ตั้งของโรงช้างเรียงกันตามแนวทิศเหนือใต้มีอยู่หลายโรง ขณะนั้น (เมื่อราวๆ ๖๐ ปีที่ผ่านมา) โรงช้างเหลือแต่ส่วนฐานกับส่วนของผนังอีกไม่มากนัก แต่ไม่ทราบว่าเป็นโรงช้างของท่านผู้ใด (ดูภาพประกอบ)

จากปีที่พระยาพระคลังใช้บ้านของท่านรับแขกเมืองคือ คณะทูตของเนเธอร์แลนด์ ในพ.ศ. ๒๒๓๓

ภาพการขุดท่อระบายน้ำบริเวณที่เข้าใจกันว่าเป็นฐานของโรงช้างพระยาพระคลัง ในภาพแสดงการก่ออิฐเป็นชั้นๆ ในส่วนของฐานอาคารโรงช้างซึ่งมองเห็นเป็นแนวยาวตลอดจากทิศเหนือไปยังทิศใต้ ความยาวประมาณ ๑๐ เมตร ภาพนี้ถ่ายเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ หลังจากวันที่อาจารย์ปัญญา น้ำเพชร ชี้ตำแหน่งประมาณหนึ่งปีเศษ

สุภาพบุรุษที่สวมชุดสากลในภาพคือ อาจารย์ปัญญา น้ำเพชร ประธานกรรมการมูลนิธิพระมงกุฎเกล้า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัย ๘๒ ปี ท่านเป็นชาวพระนครศรีอยุธยาโดยกำเนิด ได้กรุณาชี้ตำแหน่ง ท่านยืนยันว่า ที่ตรงนี้ได้รับคำบอกเล่าว่าเป็นโรงช้างในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่บริเวณรั้วคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ผู้เขียนได้รับทราบ (ภาพนี้ถ่ายเมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑) พื้นที่ส่วนนี้เมื่อมีการขุดลึกลงไป ๑ เมตร เพื่อวางท่อระบายน้ำ (เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๒) สามารถมองเห็นอิฐที่ก่อเป็นฐานของโรงช้างได้ชัดเจนมาก

จนกระทั่งถึงสมัยที่อาจารย์ปัญญา น้ำเพชร เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนประตูลุย ราวๆ พ.ศ. ๒๔๙๐ ต้นๆ นับเวลาราวๆ ๒๕๐ ปี มีความเป็นไปได้สูงที่สิ่ง

บริเวณอาคารของคณะวิทยาศาสตร์ หลังขวามี สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นที่ตั้งบ้านรับแขกเมืองของพระยาพระคลังหรือท่านโกษาปาน

ก่อสร้างประเภทก่ออิฐถือปูนยังคงเหลือรอดจากการ
ผุกร่อนถูกทำลายโดยธรรมชาติ และจากน้ำมือของ
มนุษย์ แต่ถ้าเป็นระยะเวลายาวนานกว่านั้นก็อาจจะไม่มี
อะไรหลงเหลือให้สืบค้นได้อีกต่อไปก็เป็นได้

ดังนั้นจึงน่าจะมีข้อสรุปที่ค่อนข้างสมบูรณ์ด้วย
เหตุผลและหลักฐานตามที่ได้แสดงมาแล้วว่า บริเวณ
ที่ตั้งตัวอาคารคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือ
อาคารใกล้เคียงของมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรี-
อยุธยาในปัจจุบัน เป็นสถานที่ซึ่งแต่เดิมน่าจะเป็นสถานที่
ที่ตั้งบ้านรับแขกเมืองของพระยาพระคลัง องค์กรมหา-
เสนาบดีและผู้ว่าราชการต่างประเทศในรัชสมัยของ
พระเพทราชา รวมทั้งอาจเคยเป็นบ้านของหลวงพินิ-
ักษร สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ต้นตระกูลของ
พระราชวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์อีกด้วย

หนังสืออ้างอิง

กฤษฎา บุญยสมิต. (๒๕๔๘). “พระอัจฉริยภาพด้าน
นิติศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา-
โลกมหาราช” ใน กฎมณเฑียรบาลฉบับเฉลิมพระ-
เกียรติ : ผลงานวิจัย กรุงเทพฯ : สามลดาการพิมพ์.
จรรยา มาณะวิท (๒๕๔๕). คลองและท่าเรือจ้างสมัย
โบราณกรุงศรีอยุธยา. อุทยานประวัติศาสตร์พระ-
นครศรีอยุธยา.
ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (๒๕๕๐). อยุธยา. กรุงเทพฯ :
มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
เซอร์จอห์น เบาว์ริง (๒๕๔๓). ราชอาณาจักรและราชภู-
ษยาม ๑ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ กัณฐิกา ศรีอุดม

บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศ-
ไทย.

ธวัชชัย ตั้งศิริวานิช (๒๕๔๙). กรุงศรีอยุธยาในแผนที่
ฝรั่ง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.

ธิตินา พัทธกิจไพรวัน (๒๕๓๑). สมเด็จพระนารายณ์
มหาราชและโกษาปาน. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษา-
ธิการ.

มองซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ (๒๕๔๘). จดหมายเหตุ
ลาลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม. กรุงเทพฯ : สำนัก-
พิมพ์ ศรีปัญญา.

มานพ ถาวรวัฒน์สกุล (๒๕๔๓). ขุนนางอยุธยา. กุ-
งเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วนิช สุธาร์ตน์ (๒๕๕๐). ภูมินามวิทยา : พระนครศรี-
อยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : สถาบันอยุธยาศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

วิบูลย์ วิจิตรวาทการ (๒๕๔๔). ราชวงศ์บ้านพลูหลวง.
กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์บุ๊ค.

สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (๒๕๑๐). “อธิบายภาพ” ใน
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๔ มีนาคม-
พฤษภาคม ๒๕๑๐ น. ๑๒-๑๓.

หลักแก้ว อัมโรสถ (๒๕๔๘). มือขวามหาราช. กรุงเทพฯ :
อนิเมทกรุ๊ป.

อัมพร สายสุวรรณ (๒๕๔๕). ไทยในจดหมายเหตุแกมปี-
เฟอร์. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากรจัดพิมพ์.

Je cognois tout, fors que moy-mesme.

ภาษิตฝรั่งเศส

รู้หมดแล้วแต่	ตัวกู หนึ่งแฉ
ภาษิตฝรั่งเศส	กล่าวไฉ
หมายความว่า	ทุกอย่าง
ปลุกทุกไว้	จะใจกูจะ

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ศิลปะของผู้บริหาร

ศาสตราจารย์ ดร.ระพี สาคริก*

ศิลปะของผู้บริหาร เมื่อพูดถึงศิลปะของผู้บริหารแล้ว ศิลปะของผู้บริหารงานบุคคลซึ่งเป็นชีวิตที่มีจิตวิญญาณ นับว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด แต่ในยุคปัจจุบันมักมีอิทธิพลวัตถุเข้าไปครอบงำอยู่ภายในจิตวิญญาณของคนอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้นเมื่อพูดถึงศิลปะของผู้บริหารงานบุคคล คนส่วนใหญ่ก็ไม่สามารถคิดได้ลึกซึ้งถึงความจริงอันเป็นที่สุด คงมีอิทธิพลวัตถุเข้าไปแอบแฝงเป็นเงาใจแม้เพียงเล็กน้อย ก็ย่อมทำให้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะติดตามมาในอนาคตมีสภาพเป็นทวีคูณ อย่างยากที่จะหยั่งรู้ความจริงได้ว่า ศิลปะทุกสาขาต่างก็มีรากฐานเป็นหนึ่งเดียวกันหมด

เมื่อพูดถึงศิลปะ ธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาสู่โลกตามกาลเวลา ย่อมมีวิธีการเปลี่ยนแปลงที่แตกกิ่งก้านสาขาออกไปเป็นศิลปะสาขาต่างๆ เช่น ศิลปะการดนตรี ศิลปะการแสดง แม้กระทั่งวรรณศิลป์ ฯลฯ อย่างยากที่จะถอยกลับมาสู่ความจริงภายในรากฐานตนเองให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้โดยแท้

ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่าสิ่งที่เข้าไปแฝงเป็นเงาใจอยู่ในรากฐานจิตใจคน ดังเช่นที่โบราณได้ชี้ถึงสัจธรรมไว้ว่า “ขึ้นขี่หลังเสือนี้ง่าย แต่ลงจากหลังเสือนั้นสิยากยิ่ง”

แม้ในแวดวงการจัดการศึกษา ซึ่งมีการแตกกิ่งก้านสาขาออกไปเป็นศาสตร์สาขาต่างๆ ซึ่งภาพรวมของสิ่งเหล่านี้เรามักเรียกกันว่า หอคอยงาช้าง ซึ่งหมายถึงมองในมุมตงบนพื้นฐานของกิเลสมนุษย์ ถ้ามองในมุมนอนเราอาจกล่าวว่า “ศิลปะอะไรมันก็คือศิลปะที่อยู่ในวิญญาณความเป็นคนด้วยกันทั้งนั้น” ดังนั้นถ้ามองในมุมนอน หรืออีกนัยหนึ่งมองจากรากฐานจิตใจที่เป็นทางสายกลาง คนผู้มีจิตวิญญาณในด้านศิลปะก็คือคนเหมือนกัน ดังเช่นที่ฉันเคยเขียนวิเคราะห์ไว้ในบทความ

เรื่องหนึ่งภายใต้ชื่อเรื่องว่า “ถ้ามองเห็นความจริงได้ว่าคนเราต่างกัน ก็ย่อมเห็นความจริงได้ว่าคนเราทุกคนย่อมเหมือนกัน”

ซึ่งสิ่งดังกล่าวน่าจะช่วยให้หยั่งรู้ความจริงต่อไปได้อีกว่า ด้านไหนคือรากฐานของอีกด้านหนึ่ง จึงควรใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกันกับเหตุและผล

แต่วิธีการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ แม้แต่ธรรมชาติภายในรากฐานจิตใจมนุษย์ซึ่งมีกิเลสเข้าไปแฝงเป็นเงาใจอยู่เพียงเล็กน้อย ถ้าถูกนำมาวิเคราะห์บนพื้นฐานความจริงก็มักไม่ได้รับการยอมรับ หากถูกหวาดระแวงว่าเป็นการนิทาว่าร้าย จึงมักถูกกีดกันออกไปจากการเจรจาเพื่อแลกเปลี่ยนความเข้าใจโดยอ้างเหตุผลต่างๆ นานา แทนที่จะเปิดใจเรียนรู้ได้อย่างอิสระ ดังเช่นที่โบราณเคยกล่าวไว้ว่า “กินปูนร้อนท้อง” ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เรียกว่า “ใกล้เกลือกินด่าง” ทำให้วิธีการเปลี่ยนแปลงลดระดับลงไปจากศูนย์กลางแห่งความจริงเรื่อยๆ แต่สัจธรรมก็ได้ชี้ไว้ว่า “ไม่มีสิ่งใดในธรรมชาติที่จะสูญเสียไปทั้งหมด” แม้หลงเหลืออยู่เพียงหนึ่งเดียวก็ย่อมมีอิสรภาพที่จะเกิดขึ้นมาใหม่ได้ทั้งสองด้าน ไม่จากด้านใดก็ด้านหนึ่ง ดังที่ฝรั่งเรียกมูลค่าหนึ่งเดียวนี้ว่า “องศาแห่งความอิสระ (Degree of freedom)” โดยสมมติสูตรขึ้นมาว่า “n-1” เพื่อนำไปใช้สำหรับคำนวณในการพยากรณ์ ดังนั้นธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสัจธรรมบนพื้นฐานทางสายกลางจึงไม่สูญสิ้นไปทั้งหมด เพื่อหมุนวนกลับมาเป็นวัฏจักรใหม่ต่อไปอีก แต่มันก็เป็นสภาพที่เป็นทวีคูณ ดังนั้นเมื่อมนุษย์ผู้มียุติธรรมนำเอาเงาใจดังกล่าวมาพิจารณาจึงแฝงเข้าไปเป็นเงาใจต่อไปอีกด้วย

อนึ่ง เมื่อกล่าวถึงความหมายของ “ผู้บริหาร” บนพื้นฐานทางสายกลาง “ย่อมหมายถึงชีวิตอันเป็นสัจธรรมของผู้ที่หยั่งรู้ความจริงได้อย่างบริสุทธิ์แล้ว” ดังนั้นคำว่าผู้บริหารในที่นี้ควรจะหมายถึงชีวิตบุคคลใด

*ราชบัณฑิต ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๒๓

ก็ตามที่ปลอดภัยซึ่งกิเลส ดังนั้นทุกคนที่เกิดมาย่อมมีโอกาสมีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารได้อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งหมายถึง “การบริหารจิตใจตนเองได้อย่างสอดคล้องกันกับเหตุและผล” หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่า “ธรรมชาติได้มอบคุณสมบัติของผู้บริหารมาให้แก่รากฐานจิตใจมนุษย์ทุกคน” แต่คนผู้มีกิเลสย่อมเข้าใจว่าผู้บริหารคือบุคคลผู้มีตำแหน่งอยู่ในการจัดการ เช่น ผู้จัดการ อธิบดี หรือรัฐมนตรี หรือแม้แต่นายกรัฐมนตรี ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นเพียงผลพวงของการคัดเลือกจากกิเลสมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นคนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มใหญ่ ซึ่งอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับความจริงก็ได้ แต่กิเลสของมนุษย์มักนำเอามายำเพื่อให้เป็นไปตามความคิดของตนเอง ซึ่งมีความเห็นแก่ตัวรวมอยู่ด้วย

อนึ่ง ถ้าหากกลับไปพิจารณาข้อความที่เกี่ยวกับศิลปะ รวมทั้งสังขารที่เกี่ยวกับการศึกษา หลังจากการนำเอาศิลปะมาจัดการให้เป็นไปตามกาลเวลาก็ดี หรือการนำเอาการศึกษามาจัดการให้เป็นไปตามกาลเวลาก็ดี ย่อมมีกิเลสของมนุษย์เข้าไปแอบแฝงอยู่ด้วยบนพื้นฐานความหลากหลาย ไม่ว่ามีมากมีน้อย

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด คือสังขารที่รองรับความจริงสำหรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งชีวิตมนุษย์แต่ละคน เว้นไว้แต่ว่าบุคคลใดจะสนใจแสวงหาความรู้ให้เข้าถึงความจริงได้ลึกซึ้งแค่ไหน สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ฉันขอรับสารภาพว่าคือความรู้ที่เกิดจากสติปัญญาของตนเอง ซึ่งถูกบันทึกลงไว้ในตำราเล่มจริงซึ่งอยู่ในใจมาตลอดชีวิต จากการเขียนตำราเล่มนี้ โดยใช้วิธีการปฏิบัติแทนกระดาษและน้ำหมึก

ส่วนในด้านการปฏิบัติเท่าที่ฉันได้กระทำมาจนกระทั่งมีอายุ ๘๗ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๒) แล้ว มันก็ทำให้ฉันใจได้ถึงความเป็นจริงว่า

ประการแรก ผู้บริหารที่มีคุณภาพควรจะมีความวิญญานในการทำงานที่มุ่งทิศทางลงสู่พื้นดินถิ่นเกิดของตน ทั้งนี้ย่อมช่วยให้สามารถหยั่งรู้ข้อมูลที่เป็นความจริง เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐานการพิจารณาตัดสินใจ อันจะนำผลไปสู่การสร้างสรรค์ อีกทั้งยังช่วยให้กลุ่มบุคคลในระดับพื้นฐานมีความรัก ความซื่อสัตย์ต่อการทำงานและตัวผู้บริหารอย่างเป็นธรรมชาติ

ประการที่สอง ผู้บริหารที่มีคุณภาพควรมีนิสัยที่ไม่เห็นความสำคัญของการเป็นประธานในการประกอบ

พิธีกรรมต่างๆ แม้จะต้องมีการกล่าวเปิดงานย่อมมีนิมิตการอ่านข้อเขียนบนแผ่นกระดาษ อันจะนำมาซึ่งการสูญเสียบุคลิกภาพ ซึ่งมีผลทำลายความสง่างามของความเป็นผู้นำ และติดตามมาด้วยการทำลายความศรัทธา

ประการที่สาม ไม่ควรเป็นบุคคลที่มีปมด้อย ทำให้ต้องสร้างปมเชื่องขึ้นมากลบทับเพื่อยกย่องตัวเองจนเป็นที่ดูถูกของสาธารณชน

ประเด็นนี้มีตัวอย่างเกิดขึ้นในแวดวงการจัดการศึกษาของไทย ซึ่งทุกวันนี้มีสมาชิกสภาบริหารการอุดมศึกษา โดยที่น่าจะมีความหรือบางกลุ่มกำหนดแบบฟอร์มการเป็นสมาชิกสภาบริหารที่มีรูปลักษณะคล้ายปริญญาเอก แต่ตามความจริงแล้ว คนเหล่านี้บางคนอาจมีครุฑปริญญาตรีหรือปริญญาโทก็ได้ แต่อาจคิดว่าถ้าสวมครุฑตามความเป็นจริงแล้วจะไม่สมเกียรติของตนเอง ซึ่งตัวอย่างเรื่องนี้ได้เกิดขึ้นกับตัวฉันเองในทิศทางตรงกันข้าม ดังนั้นจึงต้องขอภัยที่นำเอาเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อพิสูจน์ความจริงเท่านั้น

ครั้งหนึ่ง ขณะที่ฉันดำรงตำแหน่งอธิการบดีหอประชุมใหญ่ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้ถูกปรับปรุงซ่อมแซมครั้งใหญ่ ทำให้พิธีพระราชทานปริญญาต้องย้ายไปกระทำกัน ณ เวทีสวนอัมพร หลังจากนั้นมาหลายปีที่ดินลาออกจากราชการมาแล้วได้เดินทางไปเปิดการอบรมเรื่องกล้วยไม้ที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และรายการสภากาแฟของสถานีวิทยุเอฟ.เอ็ม. ๘๘ ของมหาวิทยาลัยได้เชิญไปเข้ารายการเป็นเวลา ๑ ชั่วโมง หลังจากนั้นจึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกโทรศัพท์เข้ามาถามปัญหาต่างๆ มีชายคนหนึ่งโทรศัพท์เข้าไปในรายการและพูดคุยกับฉันว่า “ท่านอาจารย์อาจจำผมไม่ได้ ขณะที่ท่านอาจารย์ดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีนั้นผมจบปริญญาโทและเข้าไปรับพระราชทานปริญญา ผมได้เข้าไปขอถ่ายรูปกับท่านอาจารย์ โดยที่รู้สึกศรัทธาว่า ท่านอาจารย์สวมครุฑปริญญาตรียืนอยู่ท่ามกลางครุฑปริญญาเอกได้อย่างสง่างามมาก”

สิ่งนี้เสมือนสอนให้รู้ว่า ถ้าชีวิตเราแต่ละคนอยู่กับสังขารอย่างชัดเจน ก็ควรภูมิใจในตนเอง มากกว่าการได้เครื่องประดับต่างๆ ซึ่งเป็นเพียงสิ่งสมมติเท่านั้น ซึ่งฉันนำมากล่าวไว้ในโอกาสนี้โดยไม่ได้มี

วัตถุประสงค์ที่จะทั้บถมบุคคลใดหรือคนกลุ่มใด หากต้องการใช้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ความจริงซึ่งทุกคนมีอยู่ในหัวใจตัวเองแล้ว เว้นไว้แต่ว่าเราอาจมองข้ามไปสร้างจุดยืนขึ้นอีกด้านหนึ่ง แล้วหันมาดูถูกตัวเองมากกว่า

ประการที่สี่ ควรเป็นคนมีธรรมชาติที่ไม่ประเมินศักยภาพของผู้ที่อยู่ต่ำกว่าตนให้เกิดสภาพที่ต่ำกว่าความเป็นจริง หรืออีกนัยหนึ่งผู้บริหารที่มีคุณภาพย่อมไม่มีนิสัยดูถูกผู้อื่น

ประการที่ห้า ผู้บริหารที่มีคุณภาพ ถ้ามีโอกาสเขียนบทความ ไม่ว่าจะเป็นในด้านศาสตร์สาขาไหน ควรเขียนจากตำราเล่มจริง หรืออีกนัยหนึ่งหมายถึงเขียนจากประสบการณ์ชีวิต ซึ่งค้นได้จากใจตนเอง อันนับได้ว่าเป็นหลักฐานการพิสูจน์ให้สาธารณชนได้เชื่อมั่นว่าสิ่งที่เขียนหรือแม้แต่การพูด ควรจะเกิดจากการที่ตนปฏิบัติได้แล้ว จึงนำมาเขียนมาพูด

ประการที่หก ผู้บริหารที่มีคุณภาพย่อมไม่มีนิสัยขัดใจคนอื่น ถ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าการกระทำของผู้นั้นไม่ได้ส่งผลเสียหายแก่ผู้อื่น แม้แต่สังคมประการใด หากรักที่จะขัดใจผู้อื่น โดยการนำปฏิบัติจากใจตนเอง ถ้าการนำปฏิบัตินั้นๆ จะส่งผลสอนคนให้รู้จักคิดและนำด้านที่สร้างสรรค์ไปใช้ประโยชน์ได้เองอย่างอิสระ ซึ่งเรื่องนี้ประสบการณ์ของฉันทันคือ ช่วงที่เป็นรัฐมนตรีในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งโดยปกติเวลาออกไปลงภาคสนามจะมีผู้บริหารระดับรองๆ ลงมา เช่น อธิบดี ปลัดกระทรวง แม้กระทั่งข้าราชการชั้นผู้น้อยติดตามกันไปเป็นแถว

ฉันไปยืนพิจารณาดูขวานาด้านอยู่พักใหญ่แล้ว ในที่สุดก็เดินลงไปในโคลน และร่วมดำนากับขวานา

เหล่านั้น ครั้นหวนกลับมาดูด้านบนปรากฏว่าคนเหล่านั้นแยกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งจะตามลงไปโคลนด้วย อีกส่วนหนึ่งแยกหนีออกไปทางๆ มันสอนให้ฉันรู้ว่ธรรมชาติของคนในสิ่งต่างๆ แม้ในชุมชน มักจะแยกออกเป็นสองขั้ว

ดังนั้นในฐานะผู้บริหารสูงสุดจึงควรจะหากลยุทธ์และศิลปะในการเชื่อมโยงคนสองขั้วเข้ามาหากัน คำตอบก็คือการปฏิบัติสิ่งที่ดีให้เป็นแบบอย่างของผู้คน ซึ่งคำตอบเหล่านี้ น่าจะรวมสิ่งที่ดีงาม รวมทั้งสิ่งที่มีผลสร้างสรรค์ของทุกอย่างเข้าไว้ด้วยกันแล้ว

ประการสุดท้าย ผู้บริหารที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ถ้าจะถูกถามว่าประทับใจกับอะไรมากที่สุด ควรจะตอบออกมาจากความจริงที่อยู่ในใจว่า **ประทับใจในพฤติกรรมของคนในสังคมทั้งสองด้าน คนที่ชื่นชมยินดีกับผลงานของเราควรถือว่าเป็นครูผู้ฝึกสอนให้เรารู้จักข่มใจตัวเอง ส่วนคนที่ติฉินนินทาหรือว่าร้ายแก่เราในสิ่งที่ไม่เป็นความจริง เราควรถือว่าเขาเป็นครูผู้ฝึกสอนให้เรามีความเข้มแข็งภายในจิตใจ และเป็นผู้รู้จักถ้อยขัดโดยไม่ได้คิดโต้แย้ง หากแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน และยกย่องผู้อื่นเอาไว้เหนือตนเองโดยไม่ยกตนข่มท่าน**

ส่วนผู้ที่ติฉินนินทาเราในสิ่งที่ เป็นความจริง ก็ควรเปิดใจกว้างที่จะรับสารภาพอย่างปราศจากการเคลือบแคลง หรือการใช้อารมณ์ตนเอง ซึ่งสิ่งนี้จะยังทำลายสิ่งที่มีอยู่แล้วในทางสร้างสรรค์ให้สูญเสียไปหนักมากยิ่งขึ้นกว่าเก่า รวมทั้งรู้จักให้อภัยแก่ทุกคนอย่าง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

วัดที่ตัวเรา

ผู้นับถือพุทธศาสนา ไม่มีโอกาสไปวัดไปวา เราอยู่ที่บ้าน จึงให้พากันมีวัดภายใน คือที่ตัวของเรา ที่บ้านของเราทุกๆ คน

วัด คือ สถานที่ที่เราจะต้องบำเพ็ญคุณงามความดี

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี

เรื่องของอี

รองศาสตราจารย์ ดร. นิตยา กาญจนวรรณ*

๑. บทนำ

คำว่า **อี** ในภาษาไทยมักจะถือกันว่าเป็นคำหยาบ ทั้งนี้เพราะคำจำกัดความในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒ ที่ว่า

อี ๑ น. คำประกอบคำอื่นบอกให้รู้ว่าเป็นเพศหญิงหรือสัตว์ตัวเมีย เช่น อีสาว อีเหมียว, คำประกอบหน้าชื่อผู้หญิงที่มีฐานะต่ำกว่า, คำใช้ประกอบหน้าชื่อผู้หญิงแสดงความดูหมิ่นเหยียดหยาม, คำประกอบคำบางคำที่ผู้ใหญ่ใช้เรียกเด็กผู้หญิงหรือผู้หญิงที่อายุน้อยกว่ามากด้วยความเอ็นดูหรือสนิทสนมเป็นกันเอง เช่น อีหนู, คำประกอบหน้าคำบางคำเพื่อน เช่น อีทีนี่จะเอาอะไรกินกันล่ะ อีตอนนั้นไม่สบายเลยไม่ได้ไป, คำประกอบหน้าคำบางคำเพื่อนในเชิงบริภาษ เช่น อีบ้า อีจั่ง อีควาย, คำใช้แทนสิ่งที่กล่าวถึงและเป็นที่เข้าใจกัน เช่น เอาอีนี้ออกไปซิ, (โบ) คำนำหน้าชื่อผู้หญิงสามัญชนทั่วไป เช่น อีอยู่อีคงทาสภรรยาพระเสนาหน...

อันที่จริง **อี** ในภาษาไทยยังมีความหมายอื่นที่ไม่แสดงว่าหยาบคายอีกด้วย ดังคำจำกัดความที่ว่า

อี ๒ น. เป็นคำประกอบหน้าชื่อการเล่นบางอย่าง เช่น อีตัก อีขิดอีเชียน; คำประกอบหน้าชื่อท่าในการเล่นบางอย่าง เช่น อีจุ่ม อีเข้าในการเล่นสลับอีรวบ อีกาเข้ารัง ในการเล่นหมากเก็บ.

เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า **อี** ที่คนไทยเห็นว่ามีสภาพนั้น มักจะเป็นชื่อพืช สัตว์ และเครื่องมือเครื่องใช้บางชนิด และเพื่อความสุภาพก็อาจจะตัดคำว่า **อี** ทั้งหมดหรือเปลี่ยนเป็น **นาง** หรือเรียกชื่ออื่น ดังนี้ (ชื่อแสดงความสุภาพอยู่ในวงเล็บ)

นก อีก็้อย (ก้อย) อีกา (กา) อีแก (แก) อีพา (นกกระถั่ว หรือ ไชโหว) อีรุ่ง (รุ่ง) อีแอ่น (นางแอ่น หรือ แอ่นลม)

สัตว์บก อีแก้ง (แก้ง หรือ ฟาน) อีเห็น (นางเห็น หรือ กระเห็น)

ปลา อีกำ (กำ) อีเก๊ะ (หมอตาล ใบตาล หรือ วิ) อีชุก (ชุก) อีตาล (หมอตาล ใบตาล หรือ วิ) อีทูก (ทูก) อีทูป (ทูก) อีลอง (ขาไก่) อีโลง (ขาไก่)

หอย อีรม (นางรม) อีแก๊ (เบี้ยแก๊ หรือ เบี้ยแก๊ใหญ่)

แมลง อีบั้ง (บั้ง หรือ ก่าบั้ง)

พืช อีเกร็ง (เหงือกปลาหมอ หรือ จะเกร็ง) อีถ่าง (กระท่อม) อีหนู (นางหนู หรือ ผักสาบ) อีแปะ (ตับเต่า) อีเหนียว (กระดุกอึ่ง)

สิ่งของ อีจู้ (กระจู้ หรือ จู้) อีโต้ (มัดโต้) อีเป้า (ปักเป้า) อีแปะ (กะแปะ) อีเล้ง (นางเล้ง)

เรือ อีเปิด (เรือเปิด)

แต่ก็มีบางคำเช่นกันที่ยังคงคำว่า **อี** นำหน้าอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลง เช่น

เรือ อีแปะ อีโปง

การเล่น อีแก๊ อีคว่ำอีหงาย อีโปง อีโปงครอบ

สิ่งของ อีดำอีแดง อีเต้อ อีลุ่ม อีแล่ง อีสา อีเหม็น

โรค อีดำอีแดง อีสุกอีใส

คำอื่น ๆ ที่ไม่มีนัยแห่งความหยาบก็มี เช่น อีก่อ อีฉั่น อีโน อีสาน อีหอบ อีหลิ ยังเป็นคำประเภทซ้อนเพื่อเสียง ยิ่งนิยมคำว่า **อี** เช่น อีจุกอีแจก อีนุงตุงนัง

* ภาควิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาไทย สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อีโนงโตงเนง อีล้อยปอยแอ อีล้วยจุยแจก อีหน้อง-
อีแห้ง อีหลักอีเหลื่อ อีหลัดถัดทา อีหลุกขลุกขลัก
อีหลุกขลุกขล้วย อีหลุยจุยแจก อีเหละเขละขละ อีเหละ-
เขะขะ อีไหนอีเหน อีโหลกโขลกเขลก

ถึงแม้ว่าคำว่า **อี** ในภาษาไทยจะมีทั้งที่มีความ
หมายโดยนัยหยาบและไม่หยาบ แต่โดยทั่วไปคนไทยก็
พยายามหลีกเลี่ยงคำว่า **อี** ดังในชื่อที่มาจากภาษาต่าง
ประเทศ เช่น Edith [อีดิท] Elizabeth [อีลิซาเบท] Era
[อีรา หรือ เอรา] Eva [อีวา หรือ เอวา] Yvette [อีเว็ต
หรือ อีเว็ต] Yvonne [อีวอน หรือ อีวอน] ชื่อเหล่านี้มัก
จะถูกดัดแปลงเป็น เอดิธ อาลิซาเบท หรือ เอลิซาเบท
เอรา หรือ เอระ และ เอวา ส่วนสองชื่อหลังนั้นเสียง
ไม่ได้ จำเป็นต้องเขียนไปตามเดิม

ต่อมาเมื่อมีคำจากภาษาอังกฤษซึ่งขึ้นต้นด้วย
เสียง **อี** หรือเสียง **อี** เข้ามาสู่ภาษาไทยมากขึ้น ความ
รู้สึกของผู้ใช้ภาษาก็เริ่มเปลี่ยนไป

**e เป็นตัวย่อของคำว่า electronic ออกเสียง
ว่า อี หรือ อี**

ในยุคคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตคนไทยเริ่ม
รู้จักกับคำว่า electronic mail หรือ e-mail ก่อน เรียก
กันอย่างคล่องปากว่า “อีเมล” ก่อนที่ศัพท์บัญญัติว่า
“ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์” จะตามออกมา

แรก ๆ ก็มีครูภาษาไทยบางคนตั้งข้อสังเกตว่า
“อี” เป็นคำหยาบในภาษาไทย คนไทยไม่น่าจะยอมรับได้
แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็แทบจะไม่มีใครคิดถึงเรื่องนี้กันอีก
แล้ว นอกจากจะพูดกันเล่น ๆ ว่า

“อีแมว” “อีเมล” “ไอ้เมล” “นางเมล” “คุณเมล”
“น้องเมล”

ขณะนี้คำที่ขึ้นต้นด้วย **อี** ก็หลั่งไหลกันเข้ามาสู่
ภาษาไทยตลอดเวลา เช่น e-text, e-cash, e-money, e-
form, e-credit, e-commerce ฯลฯ

แม้ว่าจะมีการบัญญัติศัพท์ตามออกมา โดยถือ
ตามแนว “ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์” นั่นคือ ใช้คำว่า
“อิเล็กทรอนิกส์” ต่อท้าย ก็ยังไม่แน่ใจว่าผู้ใช้ภาษาทั่วไป
จะยอมรับหรือไม่

เห็นชื่อคอลัมน์ในนิตยสารต่างประเทศว่า e-
people ก็ยังนึกไม่ออกว่า ผู้ใช้จะยอมรับคำว่า “อี-
พีเพิล” “อี-คน” “อี-ประชากร” “คนอิเล็กทรอนิกส์”
หรือ “ประชากรอิเล็กทรอนิกส์”

ปัญหาทางด้านภาษาที่คนรุ่นใหม่จะต้องเผชิญ
ต่อไปข้างหน้าก็คือ อาจจะแยกไม่ถูกว่า **อี** ที่เห็นเป็น
อีไทย หรือ **อีฝรั่ง** เช่นเดียวกับที่เราแยกไม่ออกว่า
สม เป็นคำไทยหรือบาลี ขณะนี้เรามีเรื่องถกเถียงกันว่า
คำพ้องรูปจะอ่านแบบไทยหรือแบบบาลีดี ต่อไปเราก็
อาจจะมีปัญหาว่า คำพ้องรูปมีความหมายหยาบหรือ
ไม่หยาบกันแน่

๒. เมื่อ **อี** รุกเข้ามาในภาษาไทย

ในปัจจุบันนี้มีคำใหม่ในภาษาไทยมากมายที่ขึ้นต้น
ด้วย **อี** ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ในไม่ช้าเราก็คงจะมี **อีกัฟเวอร์นเมนต์** (e-govern-
ment) เพราะเราอยู่ใน **อีโซไซตี** (e-society) ลองนึกถึง
ภาพตอนที่เรายกหูโทรศัพท์หรือกดปุ่มโทรศัพท์แล้วติด
ต่อไปยังหน่วยงานราชการได้ทุกแห่ง โดยไม่ต้องเดิน
ทางฝ่ายการจราจรไปวนหาที่จอดรถเพื่อเข้าคิวติดต่อกัน

เมื่อครั้งที่ผู้เขียนอยู่ในญี่ปุ่นนั้น ทันทีที่ไปลง
ทะเบียนรับบัตรต่างด้าว ตัวเราก็เข้าไปอยู่ในระบบ
อี ต่าง ๆ ของเขาทันที ถ้ารัฐบาลญี่ปุ่นอยากจะตามหา
ตัวเราเขาก็จัดการเปิดคอมพิวเตอร์แล้วพิมพ์แผนที่บ้าน
ของเราออกมาได้ในทันที จำได้ว่าพอได้บ้านเรียบร้อย
บ้านก็มาพร้อมกับระบบโทรศัพท์ ระบบไฟ ระบบน้ำดี
และ ระบบระบายน้ำเสีย ตัวเลขเงินเดือนจำนวนมากที่
ตกลงกันไว้นั้น โดนระบบ**อี**ทั้งหลายหักไปอย่างเรียบ
ร้อย ทั้งค่าภาษี ค่าสาธารณูปโภค ค่าประกัน และค่า
อะไรอื่น ๆ อีกอีกปาละ พอจะออกจากประเทศก็เพียงแต่
ยกหูโทรศัพท์แจ้งเลิกเท่านั้น ทุกอย่างก็หายวับไปกับตา
นับว่าเป็นชีวิตที่สะดวกสบายด้วยกันทั้งสองฝ่าย

ชีวิตในเมืองไทยขณะนี้คนไทยก็ใกล้จะเป็น
อีซิตีเซน (e-citizen) เข้าไปทุกขณะแล้ว จะส่งข่าว
ถึงกันก็ใช้ **อีเมล** (e-mail) การไปรษณีย์สหรัฐฯ ก็ประ-
กาศขาย **อีแสตมป์** (e-stamp) ซึ่งเป็นแสตมป์ที่ขาย
ผ่านทางอินเทอร์เน็ต ระบบนี้ประกอบด้วยซอฟต์แวร์
และอุปกรณ์ควบคุมเครื่องพิมพ์ของผู้ใช้

ใครจะค้าขายกันตอนนี้ก็มี **อีคอมเมิร์ซ** (การ
พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์) (e-commerce) ที่ใช้ **อีเช็ค**
(e-check) และต่อไปก็มี **อีเพิร์ส** (e-purse) หรือบัตร
แทนเงิน

ในวงการหนังสือก็เกิดสิ่งใหม่คือ **อีซีน** (e-zine)
สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือนิตยสารที่เผยแพร่ผ่านทาง

เว็ลด์ไวต์เว็บ ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **เว็บซีน** (Web-zine) ก็ได้

ในวงการรักษาความปลอดภัยเขาก็มี **อีโนส** (e-nose) ซึ่งเป็นระบบตรวจจับแก๊ส

ในวงการศึกษาก็มี **อีเลิร์นนิ่ง** (e-learning) กับ **อีบุ๊ก** (e-book)

ขอให้สังเกตว่า คำที่ขึ้นต้นด้วย **อี** เหล่านี้ เรานิยมใช้เป็นคำทับศัพท์ เพื่อมิให้สับสนกับคำว่า **อี** ในภาษาไทย

ลองเทียบคำทับศัพท์เหล่านี้กับคำที่ต้องมีคำว่า **อิเล็กทรอนิกส์** ต่อท้ายก็จะเห็นความยากง่ายได้ชัด เช่น รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-government) สังคมอิเล็กทรอนิกส์ (e-society) พลเมืองอิเล็กทรอนิกส์ (e-citizen) ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ดวงตราไปรษณียากรอิเล็กทรอนิกส์ (e-stamp) การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) เช็คอิเล็กทรอนิกส์ (e-check) กระเป๋าเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-purse) สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ (e-zine) จมูกอิเล็กทรอนิกส์ (e-nose) การเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-learning) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book)

แต่ถ้านำเอาคำว่า **อี** มานำหน้าภาษาไทยความหมายบคายก็จะกลับมามีที่ เช่น

อีรัฐบาล อีสังคม อีพลเมือง อีกระเป๋าเงิน อีจมูก อีหนังสือ อีนักเรียน อีนักศึกษา อีอาจารย์ ฯลฯ

๓. จาก **อีหนู** ถึง **อีเกิร์ล**

ในปัจจุบันคนไทยคุ้นเคยกับคำว่า **อี** จนสามารถสลับภาษาได้อย่างคล่องแคล่วกว่าแต่ก่อน ดังในคำว่า **อีหนู** กับ **อีเกิร์ล**

คำว่า **อีหนู** เป็นคำประสมที่ประกอบด้วยคำไทย ๒ คำคือ **อี** กับ **หนู** แต่เดิมนั้น หมายถึงคำที่ผู้ใหญ่ใช้เรียกเด็กผู้หญิงหรือผู้หญิงที่อายุน้อยกว่ามากด้วยความเอ็นดูหรือสนิทสนมเป็นกันเอง ต่อมาคำนี้ได้กลายเป็นคำสแลง หมายถึง “เมียเก็บ” หรือ “เมียน้อย”

ส่วนคำว่า **อีเกิร์ล** ก็เป็นคำประสมเหมือนกัน แต่มาจากภาษาอังกฤษทั้งคู่คือ e ซึ่งย่อมาจาก electronic/electronics กับ girl ซึ่งแปลว่า “ผู้หญิง” หรือ “เด็กผู้หญิง” คำนี้คงมิได้หมายถึงหุ่นยนต์ เพราะมีฉะนั้นธนาคารแห่งหนึ่งคงจะไม่จัดให้มีการประกวดหาอีเกิร์ล เป็นแน่

ตามข่าวกล่าวว่า ธนาคารต้องการหาสาวสวย บุคลิกดี และเพียบพร้อมด้วยความสามารถ มาเป็นทีมประชาสัมพันธ์พิเศษ มีหน้าที่เผยแพร่ภาพลักษณ์ของธนาคารออกไปสู่สาธารณชน และยังเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อนำเสนอบริการทางการเงินของธนาคารในงานต่าง ๆ ด้วย โดยมีระยะเวลาในการทำงานกับธนาคาร ๒ ปี สำหรับผู้เข้าประกวดที่ผ่านมาเข้ารอบสุดท้ายนั้นมีความหลากหลายมาก บางคนก็จบมาทางด้านวิศวกรรม วิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ และด้านพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเงิน รวมถึงทางด้านโฆษณาและประชาสัมพันธ์โดยตรงก็มี ที่สำคัญก็คือ อีเกิร์ลจะได้รับรางวัลเป็นล้าน

ดูจากคุณสมบัติข้างต้นนี้แล้ว ไม่น่าจะมีอะไรที่เกี่ยวกับ electronic/electronics หรือไม่ แต่ถ้าเป็นเกม e-girl ละก็ เขาหมายถึงเกมที่จะได้ควบคุมผู้หญิงเช็ค

๔. **อี** ในศัพท์สมัยใหม่

โดยทั่ว ๆ ไปเรามักจะเข้าใจกันว่า ศัพท์ใดที่มี **อี** (e) นำหน้า มักจะเป็นศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ โดยที่ **อี** (e) ย่อมาจาก electronic/electronics ดังที่หนังสือ **ศัพท์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน** ได้เก็บไว้ เช่น

อีกัฟเวอร์นเมนต์ (รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์)
e-government (electronic government)
อีคอมมิวนิตี (ชุมชนอิเล็กทรอนิกส์)
e-community (electronic community)
อีคอมเมิร์ซ (การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์)
e-commerce (electronic commerce)
อีแคบิเนต (คณะรัฐมนตรีอิเล็กทรอนิกส์)
e-cabinet (electronic cabinet)
อีเจอร์นัล (วารสารอิเล็กทรอนิกส์)
e-journal (electronic journal)
อีซิตีเซน (พลเมืองอิเล็กทรอนิกส์)
e-citizen (electronic citizen)
อีโซไซตี (สังคมอิเล็กทรอนิกส์)
e-society (electronic society)

อีดีพี (การประมวลผลข้อมูลแบบอิเล็กทรอนิกส์)
EDP (electronic data processing)

อีดีเอช (การจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์)
EDH (electronic document handling)

อีดีเอ็ม (การจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์)
EDM (electronic document management)

อีดีไอ (การสับเปลี่ยนข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์)
EDI (electronic data interchange)

อีไทยแลนด์ (ประเทศไทยอิเล็กทรอนิกส์)
e-Thailand (electronic Thailand)

อีบิซิเนส (ธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์)
e-business (electronic business)

อีบุ๊ก (หนังสืออิเล็กทรอนิกส์)
e-book (electronic book)

อีพับลิเคชัน (สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์)
e-publication (electronic publication)

อีโพรเคียวเมนต์ (ระบบการจัดซื้อจัดจ้าง
อิเล็กทรอนิกส์)
e-procurement (electronic procurement)

อีเมล (ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์)
e-mail (electronic mail)

อีแมกซีน (นิตยสารอิเล็กทรอนิกส์)
e-magazine (electronic magazine)

อีลอว์ (กฎหมายอิเล็กทรอนิกส์)
e-law (electronic law)

อีเลิร์นนิง (การเรียนอิเล็กทรอนิกส์)
e-learning (electronic learning)

อีเอดูเคชัน (การศึกษาอิเล็กทรอนิกส์)
e-education (electronic education)

อีเอฟที (การโอนเงินอิเล็กทรอนิกส์)
EFT (electronic fund transfer)

อีเอสดี (การจัดจำหน่ายซอฟต์แวร์ทางอิเล็กทรอนิกส์)
ESD (electronic software distribution)

อย่างไรก็ตาม อี (e) ที่นำหน้าศัพท์ อาจจะมีได้
ย่อมาจาก electronic/electronics ก็ได้ เช่น

อีจีเอ (ตัวปรับภาพกราฟิกส์เพิ่มความคม)
EGA (enhanced graphics adapter)

อีซีพี (การประมวลการเรียกแบบเพิ่มสมรรถนะ)
ECP (enhanced call processing)

อีที (อุปกรณ์ปลายทางชุมสาย)
ET (exchange terminal)

อีเทอร์ (ether)

อีเทอร์เน็ต (Ethernet)

อีพรีอม (หน่วยความจำอ่านอย่างเดียวชนิด
โปรแกรมและลบได้)
EPROM (erasable programmable read-only
memory)

อีพีเอส (ภาษาโพสต์สคริปต์แบบห่อหุ้ม)
EPS (encapsulated PostScript)

อีอาร์พี (การวางแผนทรัพยากรองค์กร)
ERP (enterprise resource planning)

อีอี (การให้สัญญาณระหว่างปลายทาง)
EE (end to end signaling)

อีเอชเอฟ (ความถี่สูงสุด)
EHF (extremely high frequency)

จะเห็นได้ว่า ศัพท์ที่ยกมาข้างต้นนี้มีอยู่หลาย
สาขา ทั้งที่ใช้อยู่ในระบบราชการ การศึกษา เทคโนโลยี
ธุรกิจ ฯลฯ

มีคำอธิบายเพิ่มเติมจากกรมการพัฒนาชุมชนว่า
คำว่า อี (E) เป็นคำใหม่ในระบบราชการไทย
ขณะนี้มียอยู่แล้ว ๔ อี และจะมีเพิ่มอีกเรื่อย ๆ ดังนี้

E - government = รัฐบาลที่ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

E - Auction = การประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์

E - procurement = การจัดซื้อจัดจ้างด้วย
ระบบอิเล็กทรอนิกส์

E - Auditing = การตรวจสอบด้วยระบบ
อิเล็กทรอนิกส์

E - Auction เป็นระบบการประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ที่กระทรวงการคลังเสนอรัฐบาล โดยมุ่งให้ส่วนราชการดำเนินการจัดหาพัสดุโดยวิธี E-Auction ซึ่งเป็นระบบใหม่ แตกต่างไปจากการจัดหาพัสดุแบบเดิม และจะเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาการจัดซื้อจัดจ้างด้วยอิเล็กทรอนิกส์ E-procurement ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในปัจจุบันนี้ คำศัพท์ที่นำหน้าด้วย อี (e) ปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย จนไม่ใช่เรื่องแปลกอีกต่อไป เมื่อลองค้นคำนี้ในอินเทอร์เน็ตปรากฏว่ามีอยู่ถึง ๖๖,๔๐๐ แห่ง ซึ่งพอจะแบ่งประเภทได้ดังนี้

ศัพท์ทางด้านการศึกษา นอกจากที่เก็บไว้แล้วในหนังสือ ศัพท์คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ก็มี เช่น

อีเทรนนิง อียูนิเวอร์ซิตี อีเวิร์กเพลส (ศูนย์การเรียนรู้)

ศัพท์ทางด้านธุรกิจ ก็มีเพิ่มเติมขึ้นมาอีก เช่น

อีคอนเฟอเรนซ์ อีแคช อีเซฟวิ่งส์แอ็กเคานต์ อีเทรด อีแบงกิง อีมาร์เก็ตเพลส อีมาร์ต อีอินดัสตรี อีเพิร์ส

นักบริหารบางคนก็ให้คำอธิบายว่า หนึ่งในแผนงาน “e-Journey” ที่สำคัญคือการจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจเดิมเรียกว่า “e-Team” แต่ต่อมาภายหลังเรียกกันให้ง่าย ๆ ว่า “e-BiZ Team” ซึ่งเลือกพนักงานมาจากเกือบทุก ๆ ลักษณะงาน ส่วนมากเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีฉลาด ให้มาคิดใหม่ ทำใหม่ รูปแบบ cross functional ต้องมีผลงานออกมาทุก ๆ ๓ เดือน มีระบบการแบ่งปันข้อมูล ต้องฝึกเรียนรู้ เป็นต้น “e-BIZ Team” จะรายงานโดยตรงที่คณะผู้บริหารระดับสูง หรือ “e-Biz Steering”

ส่วนศัพท์ทางด้านเทคโนโลยีนั้นก็มีอยู่อย่างมากมาย ทั้งที่คนทั่วไปคุ้นหูและไม่คุ้นหู เช่น อีเน็ตเวิร์ก แต่บางคนก็อ่านผิด เช่น enable กลายเป็น “อีนาเบิล” คงเป็นไปในทำนองเดียวกันกับที่ label กลายเป็น “ลาเบล” และ erase กลายเป็น “อีราส”

เมื่อชีวิตของคนไทยกลายเป็น “อีไลฟ์” จึงเกิดศัพท์อื่น ๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวันอีกอย่างมากมาย เช่น

อีการ์ด อีคาร์ อีเซอร์วิส อีดิสคัพเวอร์ อีนิวส์ อีบอมบ์ อีพอยต์ อีพลัส อีพาสปอร์ต อีมิวสิก อีเวสต์ อีสมาช็อป อีสแควร์

ที่ยกตัวอย่างมานี้ จะเห็นได้ว่า คำ อี (e) วางไว้หน้าศัพท์ภาษาอังกฤษ แต่ก็มีได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป บางคนก็ใช้ปนกับภาษาไทย ดังที่ปรากฏอยู่ในคำอธิบายของผู้บริหารคนหนึ่งที่ว่า ระบบ “อี” แปลว่า เร็ว และทำด้วยตนเองได้ ไม่ต้องมีคนกลาง ดังนั้นธุรกรรมภายในองค์กรจึงเริ่มมีระบบบริการพนักงานด้วยตนเอง เช่น ไม่มีแบบฟอร์มรักษาพยาบาลแบบกระดาษอีกต่อไป แต่มี อี-สารบัญ อี-เลขา หรือ อี-ห้องสมุด เป็นต้น

เว็บไซต์บางแห่งก็มีชื่อว่า อี-กรุงเทพ

ในขณะนี้เริ่มมีการเล่นคำกันระหว่าง “อีไทย” กับ “อีฝรั่ง” เมื่อมีผู้ให้คำอธิบายเรื่อง E-NGOs ว่า

๑. E ในที่นี้ แทนคำว่า Electronic เมื่อเอามารวมกันกับ NGOs ก็จะได้คำที่เหมาะสมว่า NGOs Electronic

๒. คือความหมายตามเสียง คือ คำว่า อี หรืออ่านเต็ม ๆ ว่า อี เอ็นจีโอ คนไทยมักใช้ต่อกัน แถมคำขยายความของคอลัมน์ก็มีคำว่า IE (ไอ อี) ด้วย

บางคนก็ให้คำนิยามอย่างสนุกสนานว่า

อี - แจ็ก = สาวจีน

อี - เฉา = ชิป (chip) ระดับ 1 GHz ที่ประมวลผลอย่างสับสน

ด้วยเหตุฉะนั้นจึงไม่แปลกอะไรที่เมื่อใช้คำว่า “อี” เป็นคำสำคัญในการค้นข้อมูล จึงได้ “อีไทย” ออกมาด้วย ดังนี้

อีควาย อีดอก อีตานัท อีน่ารัก อีเน็ต อีเลว อีหยง อีหมวย อีอ้อยบ้านโพน รวมทั้งคำอังกฤษอย่างอีโก้ อีคิว ก็ไหลหน้าออกมาด้วย

มีอาจารย์คนหนึ่งพูดด้วยความภูมิใจว่าเธอคือ อีวัน ฟังทีแรก ใคร ๆ ก็นึกว่าเธอต้องทำหน้าที่พิเศษอะไรสักอย่างหนึ่งจึงมีรหัสว่า E-1 แต่ที่แท้เธอชื่อ “วรรณ” ต่างหาก

เท่าที่ยกตัวอย่างมานี้ จะเห็นได้ว่า มีการสร้างศัพท์กันเป็น ๓ อย่าง คือ

๑. “อีฝรั่ง” + “ศัพท์ฝรั่ง”

๒. “อีฝรั่ง” + “ศัพท์ไทย” และ

๓. “อีไทย” + “ศัพท์ไทย”

ตามหลักคณิตศาสตร์ น่าจะมี แบบที่ ๔ คือ “อีไทย” + “ศัพท์ฝรั่ง” บ้าง แต่นึกเท่าไรก็นึกไม่ออก จนกระทั่งได้เห็นบาร์ที่ชื่อว่า “E-Male” อยู่หลัง

รวมคำเหล่านี้แหละ (ดูภาพประกอบ)

๕. บทสรุป

ความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงและขัดขวางมิได้ ดังจะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันคำว่า อี ที่ปรากฏอยู่ในภาษาไทยนั้น อาจจะเป็นคำไทยหรือคำทับศัพท์จากภาษาอังกฤษก็ได้ ซึ่งก็ไม่ต่างจากคำอื่น ๆ ที่อาจจะเป็นคำไทยหรือคำบาลีสันสกฤตก็ได้ ปรับหรือถ้อยคำและสถานการณ์แวดล้อมเท่านั้นที่จะบอกให้ทราบว่า คำนั้นหมายความว่าอย่างไร

A two men ride of a horse, one must ride behind
จากบทละครเรื่อง Much Ado About Nothing ของเชกส์เปียร์

สองคนขี่ม้า
คนหนึ่งก็จ่าจะ

ช่างเปรียบเหมาะครันจง
คำพูดนี้คล้ายเครื่อง

ให้คิดว่ากิจทุก
พานิชย์และกิจเมือง
ซึ่งชนร่วมงานมี
แก่งแย่งกันผิดแท้

อุทาหรณ์ขี่ม้า
ต่างจะแย่งนั่งหน้า
แย่งกันขับหันเหียน
ต้องมอบหนึ่งให้ขับ

เดียวกัน
ขี่ท้าย

ตรองเกิด เพื่อนเอ๋ย
สะกิดใจ

สถาน
ทุกชนิด
อยู่มาก
แน่นอน

ร่วมกัน
ไปได้
ม้ายูง แน่นา
จึงดี

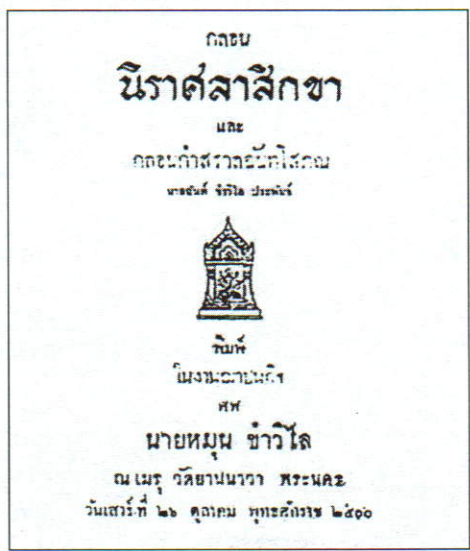
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

นายฉันท ขำวิไล บุคคลผู้มีคุณูปการต่อการศึกษา ภาษา และวรรณคดีไทย

ปริญญญา ฤทธิ์เจริญ*

นายฉันท ขำวิไล

เกิดเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๔๗ ที่อำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทอง มีพี่น้อง ๗ คน เป็นบุตรคนที่สองของนายหมื่น และนางกึ่ง ขำวิไล เริ่มแรกเล่าเรียนกับพระที่วัดโบสถ์ อำเภอป่าโมก เมื่ออายุ ๑๐ ขวบ บิดานำไปฝากเรียนที่วัดสามพระยา กรุงเทพฯ แล้วย้ายไปเรียนที่วัดสุทัศนเทพวราราม และโรงเรียนมัธยมวัดราชบพิธตามลำดับ ต่อมาช่วยให้บวชเณรอยู่ที่วัดป่าโมก ในวัยเด็กนายฉันทได้อ่านหนังสือกวีนิพนธ์ให้คนเฒ่าคนแก่ฟังเป็นประจำ ขณะบรรพชาได้เป็นนักเทศน์จากคัมภีร์ไบเบิลในวัด ต่อมาได้ย้ายมาจำพรรษาที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพฯ เมื่ออายุครบได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุได้รับฉายา “ฉันทโสภณ” และศึกษาทางธรรมจนได้นักธรรมโทและเปรียญธรรม ๓ ประโยค เป็นครูสอนบาลีไวยากรณ์อยู่จนถึงพรรษาที่ ๓ จึงได้ลาสิกขาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๑

ภาพปก 'กลอนนิราศลาสิกขา'

*นักวิชาการการศึกษาชำนาญการพิเศษ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นายฉันทเป็นผู้มีความรู้และความสามารถในการเขียนหนังสือ หนังสือเล่มแรก คือ **คำอธิบายวิธีบวก ลบ คูณ หาร เลขกล** จัดพิมพ์จำหน่ายโดยพิมพ์ที่โรงพิมพ์เฮงหลี อยู่แถวสะพานดำ เมื่อลาสิกขาบวชแล้วได้ร่วมมือกันกับนายกิม หงส์ลัดดารมย์

นายฉันท ขำวิไล

(หรือนายทอง หงส์ลัดดารมย์) พิมพ์หนังสือเทคนิคลงในไบเบิล ต่อมาได้แต่งหนังสือกลอน **นิราศลาสิกขา** และได้แต่งหนังสือ**ตำราฉันทศาสตร์** โดยนำฉบับเก่าที่มีมาแต่โบราณมาปรับปรุง และแต่งเสริมขึ้นใหม่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โรงพิมพ์พระจันทร์ เป็นผู้จัดจำหน่าย นอกจากนี้ นายฉันท ได้แต่งเรื่อง **ตำนานนิราศและกาพย์เห่ เรื่องนิราศฉันทโสภณ** เพื่อลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดวงประทีปของพลตรี หลวงวิจิตรวาทการ (กิมเหลียง วัฒนปฤดา) ผลงานของนายฉันทเป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงการหนังสือ เฉพาะ**นิราศฉันทโสภณ** ซึ่งต่อมาได้มีการจัดพิมพ์รวมเล่มถาวรเป็นปกแข็งหุ้มผ้าสีแดง ดังในคำนำได้กล่าวไว้

“ต่อมาเมื่อพุทธศักราช ๒๔๗๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นายกราชบัณฑิตยสภา ได้ทรงหนังสือที่ข้าพเจ้าได้แต่งไว้หลายเรื่องด้วยกัน นอกจากนิราศเรื่องนี้แล้ว ทรงรับสั่งให้หาตัวข้าพเจ้าไปเฝ้าที่วังวรดิศ ณ วันอังคาร ที่ ๘ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๔ ทรงพระกรุณาประทานพระโอวาทเพิ่มพูนความรู้ความเห็นในทางวรรณคดีแก่ข้าพเจ้าเป็นอันมาก และมีพระประสงค์โปรดฯ ให้แต่งกลอนนิราศลาสิกขาต่อ และเพิ่มเติมอีกครั้ง ๑ ด้วย

ทรงพอพระหฤทัย”

ในช่วงนี้นายฉันทได้แต่ง **กำสรวลวังหลัง** รวมพิมพ์ไว้ใน **นิราศลาสิกขา** พิมพ์แจกในงานศพบิดา และลงพิมพ์ในวิทยาสารด้วย

ในพุทธศักราช ๒๔๗๗ ทางกรมได้จัดให้มีการ **ประกวดเพลงชาติ** นายฉันทได้ส่งผลงานเข้าประกวด โดยได้รับคัดเลือกใช้เป็นเนื้อร้องเพลงชาติท่อนที่ ๓ และท่อนที่ ๔ ส่วนท่อนที่ ๑ และท่อนที่ ๒ ประพันธ์เนื้อร้องโดยขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) รัฐบาลได้ประกาศให้เป็นเพลงชาติฉบับราชการ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ เนื่องจากเพลงชาติฉบับนี้มีความยาวมาก จึงได้มีการตัดตอนแบ่งการร้องออกเป็น ช่วงเช้าและช่วงเย็น ช่วงละ ๒ บท ต่อมาได้ตัดตอนเหลือแต่เพลงบรรเลงเท่านั้น ครั้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๒ รัฐบาลเปลี่ยนชื่อจากประเทศสยามเป็นประเทศไทย จึงได้ใช้เนื้อร้องเพลงชาติฉบับปัจจุบัน ซึ่งประพันธ์เนื้อร้องโดย พันเอก หลวงสารานุประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์) โดยเป็นการประกวดเนื้อเพลงที่แต่งให้เข้ากับทำนองเพลงชาติของเดิมที่แต่งทำนองโดย พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

เพลงชาติฉบับราชการ ของขุนวิจิตรมาตรา และนายฉันท ข้าวิไล มีเนื้อร้องดังนี้ *

๑. แผ่นดินสยามนามประเทืองว่าเมืองทอง
ไทยเข้าครองตั้งประเทศเขตต์แดนสง่า
สืบเผ่าไทยดึกดำบรรพ์โบราณลงมา
ร่วมรักษาสามัคคีทวีไทย
บางสมัยศัตรูจู่โจมตี
ไทยพลีชีพร่วมรวมลูกไล่
เข้าลุยเลือดหมายมุ่งผดุงผไท
สยามสมัยบุราณรอดตลอดมา
๒. อันดินสยามคือว่าเนื้อของเชื้อไทย
น้ำรินไหลคือว่าเลือดของเชื้อข้า
เอกราชคือเจดีย์ที่เราบูชา
เราจะสามัคคีร่วมมีใจ
รักษาชาติประเทศเอกราชจงดี
ใครย่ำยีเราจะไม่ละให้
เอาเลือดล้างให้สิ้นแผ่นดินของไทย
สถาปนาสยามให้เทิดไทย ชโย

* สกศดการันต์ตามต้นฉบับเดิม.

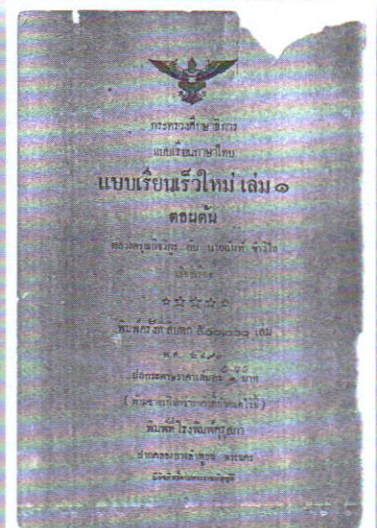
๓. เหล่าเราทั้งหลายขอน้อมกายถวายชีวิต
รักษาสีทิวอิสระ ณ แดนสยาม
ที่พ่อแม่สื้อมม้วยด้วยพยายาม
ปราบเสี้ยนหนามให้พินาศสืบชาติมา
แม้อถึงไทยไทยด้อยจนย่อยยับ
ยังกู้กลับคงคืนได้ขึ้นหน้า
ควรแก่นามงามสุดอยู่ชยา
นั่นมิใช่ว่าขัดสนหมดคนดี

๔. เหล่าเราทั้งหลายเลือดและเนื้อชาติเชื้อไทย
มิให้ใครเข้าเหยียบย่ำขย่ำยี้
ประคับประคองป้องสิทธิอิสระเสรี
เมื่อภัยมีช่วยกันจนวันตาย
จะสิ้นชีพไว้ชื่อให้ลือลั่น
ว่าไทยนั้นรักชาติไม่ขาดสาย
มิไ้ตรีตียิ่งทั้งหญิงชาย
สยามมิวายผู้มุ่งหมายเข็ดขย โขโย

นายฉันทเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านการเขียนหนังสือเป็นอันมาก ในพุทธศักราช ๒๔๗๗ กระทรวงธรรมการจึงได้เชิญนายฉันทให้เป็นผู้เขียนตำราสอนภาษาไทยร่วมกับหลวงจรูญกิจวิฑูร (ชด เมนะโพธิ์) คือหนังสือแบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม ๑ ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย ลักษณะการแต่งถือเป็นภูมิปัญญาการสอนอ่านแบบไทย ทำให้เด็กสามารถอ่านหนังสือไทยได้แตกฉาน โดยใช้กระบวนการสอนอ่านจากส่วย่อยไป

ผลงานของนายฉันท ข้าวิไล
หนังสือแบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม ๑
ตอนต้น สำหรับชั้นประถมปีที่ ๑

หน้าปกใน
หนังสือแบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม ๑
ตอนต้น สำหรับชั้นประถมปีที่ ๑

หาส่วนรวม คือเรียนรู้จากพยัญชนะ สระ การประสม
อักษร การสะกดคำ แจกลูก ผันอักษร แล้วจึงฝึกอ่าน
เป็นคำ ข้อความ และเรื่องราว เนื้อหาแทรกคุณธรรม
จริยธรรม และความรักชาติ สร้างจิตสำนึกแก่เด็กไทย
ช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พุทธศักราช
๒๔๗๕ ตำรานี้บุคคลในวงการศึกษาได้ใช้เป็นแบบอย่าง
ในการแต่งตำราภาษาไทยในเวลาต่อมา เช่น การเขียน
แบบฝึกคำใหม่ในบทเรียน การใช้ภาพแทนคำยาก หรือ
คำที่ยังไม่ได้เรียน ให้นักเรียนอ่านคำจากภาพ แบบเรียน-
เรื่อนี้ใช้สอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ ในระหว่าง
พุทธศักราช ๒๔๗๗ - ๒๕๒๑

ตัวอย่างบทเรียนในแบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม ๑
ตอนกลาง ที่ยังคงอยู่ในความทรงจำของผู้ที่มีโอกาสได้
เรียนในขณะนั้นอย่างไม่มีลืม

เมืองไทยใหญ่อุดม ดินดีสมเป็นนสวน
เพื่อนรักเราชักชวน ร่วมช่วยกันมุ่งหมั่นทำ
วิชาต้องหาไว้ เป็นหลักได้ใช้ช่วยนำ
ให้รู้ลู่ทางจำ คั้นคว่ำไปให้มากมาย
ช่วยกันอย่างขันแข็ง ด้วยลำแข้งและแรงกาย
ทำไปไม่เสียตาย แม้อาบเหงื่อเมื่อทำงาน
ดังนี้มันมีแท้ ร่มเย็นเนาหาไหนปาน
โลกเขาคงเล่าขาน ถิ่นไทยนี้ดีงามเอย

แบบเรียนเร็วใหม่ เล่ม ๑ ตอนต้น สำหรับชั้นประถมปีที่ ๑

พระยาอนุমানราชธน (ยง อนุมานราชธน) อธิบดีกรมศิลปากรในสมัยนั้น เขียนยกย่องนายฉันท์ไว้ในคำนำเรื่อง “หนังสือบทขับร้อง” ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

“...บัดนี้นายฉันท์ ขำวิไล ได้พยายามลงทุนลงแรง และลงปัญญาแต่งบทร้องของเด็ก แล้วบรรจุกทำนองเพลงง่ายๆ ที่เป็นของไทยสำหรับให้เด็กร้องเล่น มีมากทำนองด้วยกัน และมีตัวหนังสือสำหรับอ่านในดิสากลบอกทำนองเพลงและรูปภาพประกอบไว้ด้วยเพื่อให้เด็กสนใจ ให้คุ้นกับสิ่งเหล่านี้ นับว่านายฉันท์ ขำวิไล เป็นผู้ริเริ่มสร้างศิลปะเบื้องต้นที่ถูกต้องให้แก่ชาติข้าพเจ้าขออนุโมทนา...”

ตัวอย่าง บทเพลงสำหรับเด็ก

เพลง จ้าจี้ผลไม้

จ้าจี้ผลไม้	แต่งไทยแต่งกวา
ขนุนน้อยหน้า	พุทรามังคุด
ละมุดลำไย	มะเฟืองมะไฟ
มะกรูดมะนาว	มะพร้าวส้มโอ
ฟักแฟงแตงโม	ไชโยให้อั่ว

เพลง แมวทโมน

แมวทโมน	โจนไล่ไก่	หมาโตโตไล่แมวทโมน
ไปทางไหน	ไปทางโน้น	ทางโน้น

เพลง ลูกเปิด

ลูกเปิดเดินไป	ลูกไก่เดินมา
ลูกแมวมองหา	ลูกหมาแอบมอง

ผลงานด้านร้อยกรองของนายฉันท์ ที่สมควรกล่าวถึงอีกเรื่องหนึ่งคือ **กาพย์เห่เรือฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ** โดยร้อยเรียงชื่อดอกไม้ไทยเข้าด้วยกันได้อย่างไพเราะ

“กระดังงาจำปาเทศ	เหมือนเสด็จแดนสวรรค์
อินทราและเทวี	ทุกขอขึ้นมาชื่นชม
ขจรกลิ่นขจร	ธรรมบรรยายนึ่งนิยม
ปรีดาสุขารมณ	คลายระทมตรมทภัย
อัญชัน อัญชูลี	बारमीที่สุกใส
พระรัตนตรัย	เคลื่อนคล้อยไปในคงคา”

ภาพปกนิราศขุนช้าง-ขุนแผน

นอกจากนี้ยังมีผลงานอื่นๆ อีกได้แก่

ครูประจำตัว กายนครคำกลอน มัทรีคำฉันท์ มหาชาติคำฉันท์ นโยบายหลัก ๖ ประการ และรัฐธรรมนูญ-คำกลอน (ชนะเลิศการประกวด พุทธศักราช ๒๔๗๕) ๑๐๐ ปี ของสุนทรภู่ นิราศขุนช้างขุนแผน (รางวัลที่ ๑ ประเภทร้อยกรอง มูลนิธิธนาการกรุงเทพฯ) ฯลฯ

นายฉันท์ ขำวิไล เป็นบุคคลตัวอย่างที่สร้างผลงานจากการศึกษา เรียนรู้ และค้นคว้าด้วยตนเอง แม้จะมีความรู้ในระบบเพียงชั้นประโยคมัธยมศึกษา แต่ก็สามารถศึกษาพัฒนางานในแขนงที่ตนชอบและถนัด ปรากฏผลงานหลายประเภททั้งตำรา แบบเรียน บทเพลง ร้อยแก้ว ร้อยกรอง บทละคร เป็นจำนวนมาก โดยใช้นามปากกาว่า **ฉันท์ ขำวิไล ฉันทโสภณ และ ฉ.ส.ภ.** ผลงานของท่านนับว่าเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษ ภาษา และวรรณคดีไทย ของชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง

นายฉันท์ ขำวิไล สมรสกับนางสาวสัมพันธ์ บุญเกียรติ มีบุตร ๑๐ คน คือ นายลิขิต นางสาวเพ็ญสิริ นายภูษงค์ นายน้อย นายนิพนธ์ นางรุจิรา คงฤทธิระจัน นางโกสุมวิจิตร เพิ่มภูศรี นายวสันต์ นายอุปชาติ และนายอุปจิตร์ ขำวิไล ท่านถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ ด้วยอุบัติเหตุและหัวใจวาย ขณะมีอายุ ๘๖ ปี ๕ เดือน ๒๒ วัน

ครอบครัวมีสุข

ชุมชนเข้มแข็ง เมืองไทยแข็งแรง

ขวัญแก้ว วัชโรทัย*

ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เป็นรากฐานของการพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง ในขณะที่สังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นำเอาเทคโนโลยีและวัฒนธรรมตะวันตกหลังโหลเข้ามาอย่างมากมาย ประชาชนขาดการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทำให้เกิดสังคมโรคจิตนิยม ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านโครงสร้างและหน้าที่ ซึ่งแต่เดิมครอบครัวไทยเราเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยสมาชิกหลายช่วงอายุอาศัยอยู่ด้วยกัน มีเครือญาติ เปลี่ยนมาเป็นครอบครัวที่มีขนาดเล็ก เป็นครอบครัวเดี่ยว โดยเพียงพ่อ แม่ ลูก การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อบทบาทของครอบครัว ครอบครัวมิได้เป็นจุดศูนย์กลางของการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างอบอุ่นใกล้ชิดเช่นเดิม บทบาทของพ่อแม่และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต่างมีภาระในการทำงานเพื่อหาเงินมาจุนเจือครอบครัว ทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมขัดเกลาพฤติกรรมของเด็กๆ ด้านอย่างต่อเนื่องและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเหนียวแน่น ความห่างเหินกันในครอบครัวมีมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างมากมาย ทั้งที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว และความรุนแรงและอาชญากรรมในสังคมเมื่อสังคมเล็กๆ กำลังเปราะบาง ไม่มีความสุข ไม่เข้มแข็งแล้วสังคมซึ่งเป็นชุมชนและประเทศชาติจะเข้มแข็งได้อย่างไร

ลักษณะครอบครัวเป็นสุข

คนไทยนิยมอยู่อาศัยเป็นครอบครัว ตั้งแต่แรกเกิดและค่อย ๆ เติบโตขึ้นเป็นลำดับ เป็นเด็กเล็ก เป็นวัยรุ่น จบการศึกษา จนทำงาน บางครอบครัวถึงไม่ได้

อยู่ด้วยกัน พ่อแม่มีความจำเป็นต้องเดินทางไปต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ ก็นำลูกหลานไปฝากปู่ย่าตายาย หรือพ่อแม่ทำงานอยู่ต่างจังหวัด ลูกเรียนอยู่กรุงเทพฯ หรือพ่อแม่ทำงานอยู่กรุงเทพฯ ลูกเรียนอยู่ที่บ้านเกิดในต่างจังหวัด ก็ต้องฝากลูกให้ปู่ย่าตายายช่วยดูแลเป็นผู้ปกครองแทน ไม่ว่าจะอยู่ไหน เด็กก็ต้องการ**ความอบอุ่นในครอบครัว** ต้องการผู้ที่สามารถเป็นที่พึ่งพาอาศัย สามารถปรึกษาหารือ อบรม ตักเตือนเหมือนพ่อแม่ รู้สึกมีความมั่นคงและอบอุ่นในชีวิต แต่ถ้าบุคคลในครอบครัวมีความเห็นขัดแย้ง ไม่มีความสามัคคีระหว่าง พ่อแม่ ลูกหลาน หรือแม่แต่ปู่ย่าตายาย ก็ไม่ยอมลงให้ ครอบครัวนั้นๆ ย่อมไม่สามารถหาความสุขได้ เหมือนกับตกรรอกทั้งเป็น จำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องยอมขอมไม่ถือสิทธิ์ในประชาธิปไตยที่ผิด ๆ ต้องค่อยๆ ปรับตัวเข้าหากัน ใช้ความคิดตามเหตุตามผล ไม่ตกอยู่ในอำนาจของความรู้สึก โกรธ หลง เพิ่มพูนความรู้ในสิ่งจะ คิดถึงปรมาตถสัจจะที่ว่า เพียงถึงแก่ตายที่ทุกคนต้องประสบ ก็จะเป็นวิถีลดความโลภ ความโกรธ ความหลง ได้มาก

ความสุขเริ่มที่ใจ

เราต้องรู้จักการบริหารทางจิตของตนเอง เพราะ**จิตใจมีความสำคัญ** จิตใจเป็นมูลฐานแห่งความประพฤติในทุกทาง ทั้งความเจริญ ความเสื่อม ความสุข ความทุกข์ ถ้าได้มีการชักนำให้เกิดความสนใจในการอบรมจิตใจ จนถึงปลูกฝังเป็นนิสัยในทางที่ถูกเพื่อประพฤติดนให้เหมาะสม ให้มีความเจริญในด้านการเรียน การทำงาน สามารถเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ และครองชีวิตให้มีความสุขตามสมควร เป็นการเสริมสร้างให้มีความสุขเข้มแข็ง ปฏิบัติงานดีขึ้น เมื่อพบอุปสรรค ก็ไม่เป็นผู้พ่ายแพ้แก่ชีวิต หรือเมื่อจิตใจก็ไม่ถึงกับสิ้นใจ สำหรับผู้ที่มิจิตใจไม่ปกติอยู่กับที่ ก็สามารถระงับความฟุ้งซ่านนั้นได้ ครอบครัวจะมีความสุขได้ สมาชิกในครอบครัวต้องมีความสุขก่อน ต้องรู้หน้าที่ของตนเองว่ามีหน้าที่

* รองเลขาธิการพระราชวัง ฝ่ายกิจกรรมพิเศษ
ปรับปรุงจากปาฐกถาพิเศษในงานประชุมวิชาการอนามัย
ครอบครัว ครั้งที่ ๕ ณ ห้องราชเทวี ๒ โรงแรมเอเชีย
กรุงเทพมหานคร วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๔

อะไรบ้าง สามารถอธิบายได้ว่าหน้าที่นั้นๆ สำคัญอย่างไร ทำอย่างไรจึงจะปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ให้ลุล่วงไปด้วยดี ยังมีปัญหาและอุปสรรคใดบ้างที่จำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไข และควรใช้วิธีใดจึงจะสำเร็จประโยชน์ที่ตั้งใจไว้ได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เวลาเดียวกัน สมาชิกผู้ที่เป็นปัญหาก็จำเป็นต้องหาวิธีปรับปรุงตนเองด้วยการเชื่อฟัง ด้วยวิธีนำไปพิจารณาหาเหตุผลให้รู้แจ้งว่า **“ทำไม”** เราจึงปฏิบัติในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่เห็นด้วย เมื่อทราบเหตุผลจนเข้าใจแล้ว ก็ต้องรู้จักสำนึกถึงโทษที่เราได้ได้ล่วงเกินท่าน ต้องขออภัยต่อท่าน เพราะท่านเป็น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ ผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุมากกว่า ประสบการณ์มากกว่า ความรู้มากกว่า เห็นโลกมามากกว่า เราไม่ควรตีตัวเสมอท่าน หรืออวดตัวว่ามีความรู้ดีกว่าท่าน จึงโต้เถียงเพื่อเอาชนะท่าน ถ้าบรรดาสมาชิกในครอบครัวรู้จักหน้าที่ของตนเอง ผู้ใหญ่รู้จักหน้าที่ของตนเอง ครอบครัวก็จะมีความสุขในเบื้องต้น บรรดาบุตรธิดามีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ส่วนลูกหลานก็จะมี ความกตัญญูตเวที ไม่เย่อหยิ่ง จองหอง อวดดี เอาชนะไม่ยอมลดหย่อน โดยถือว่าตนเองเก่งกว่ารักษาตัวรอดได้แล้ว ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยก็ได้ ต้องการความอิสระเสรี ครอบครัวก็จะถูกเป็นไฟ แล้วความสุขจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าผู้ที่มีความประสงค์จะให้ครอบครัวมีความสุข ก็จำเป็นต้องฝึกฝนตนเอง ชุมชนก็จะเข้มแข็ง

กิจกรรมต่างๆ ภายนอก คนที่มีหน้าที่เท่านั้น ย่อมทำการบริหาร และบริหารเฉพาะส่วนที่เป็นหน้าที่ของตน เฉพาะในขณะที่ดำรงตำแหน่งอยู่ **ส่วนจิตใจ** เป็นหน้าที่ของทุกคนจะต้องบริหารอยู่ตลอดเวลา เมื่อบริหารจิตใจของตนให้ดีได้ก่อนแล้ว ก็อาจบริหารคนอื่น หรือกิจการทั้งปวงให้ดีได้ด้วย ยิ่งถ้าได้ฝึกสมาธิ ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติทางจิตใจ โดยใช้ปัญญาสำหรับป้องกันแก่ **“การหลงตัวลืมนตัว”** ซึ่งจะเป็นไปเพื่อดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสงบสุข และประสบผลสำเร็จด้วยดี การมุ่งเน้นเรื่อง **“สมาธิ”** ทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม เมื่อใช้ปัญญา พิจารณาให้ทราบตระหนักแน่ถึงเหตุผลในการปฏิบัตินั้น ๆ ตามความเป็นจริงดังนี้ ก็จะไม่ปฏิบัติผิดพลาด ทั้งจะไม่หลงตัว ลืมนตัว การใช้ปัญญาจึงเท่ากับเป็นการใช้เกราะป้องกันอันตรายอันอาจเกิดขึ้นจากความหลง

ยังมีความหลงที่สำคัญยิ่งขึ้นไปกว่าคือ หลงตัว ลืมนตัว มีความอวดดีว่าตนเก่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากความ

ประมาทไม่ใช้ปัญญา การจะเป็นผู้ที่เห็นโทษของความหลงตัวลืมนตัว ควรใช้ปัญญากับสติรักษาจิตของตนไว้ให้ดีเป็นนิตย์ มิให้หลงไหลไปในลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ใช้ลาภยศในทางที่ถูกเพื่อประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น เมื่อถึงคราวจะเสียก็ ไม่เสียใจ ไม่ทำลายตัว สามารถรักษาความดีและจิตใจให้มีความสงบ สุขได้อย่างสม่ำเสมอ

ท่านมองเตสกีเออ กล่าวไว้ว่า **“ถ้าเพียงแต่อยากมีความสุข เราจะได้ในไม่ช้านัก แต่เราอยากมีความสุขยิ่งกว่าผู้อื่นก็ออกจะยาก เพราะเราไปเชื่อว่าคนอื่น ๆ นั้นเป็นสุขยิ่งกว่าที่เขาเป็นจริง”**

ปัญหาในเรื่องครอบครัว ปัจจุบันสภาพสังคมเป็นแบบตะวันตกเพิ่มมากขึ้น และเน้นในเรื่องของสิทธิที่เท่าเทียมกัน ครอบครัวไทยในปัจจุบันจึงมีปัญหาค่อนข้างรุนแรง เนื่องจากนโยบายกับมาตรการแก้ปัญหาไม่สอดคล้องรับกัน มักจะช้ากว่าปัญหาที่เกิดขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งมีครอบครัวที่ใช้ความรุนแรงและครอบครัวที่แตกแยกเพิ่มขึ้น ปัจจุบันมีกิจกรรมที่ทำให้พ่อบ้านแม่บ้านออกไปทำกิจกรรมนอกบ้านมากขึ้น มีสิ่งกระตุ้นยั่วยุมากขึ้น

ในเรื่องการทำงาน คนที่ทำการมตินั้นอาจมีอุปสรรค เช่น ถูกนิทาว่าร้าย จึงจำเป็นต้องมีวิธีทำใจเมื่อถูกนิทาว่าร้าย และจำเป็นต้องมีขันติเพื่อให้สำเร็จประโยชน์

ความอดทนเป็นธรรมสำหรับทุกคนตั้งแต่เด็กถึงคนแก่ ผู้มีความอดทนขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ฉลาด รู้จักระงับยับยั้ง ควบคุมความนึกคิด จะทำอะไรก็จะเป็นไปด้วยความรอบคอบ ขอบด้วยเหตุผล ไม่ถือเอาความคิดของตนเป็นประมาณ

พระพุทธเจ้าได้สอนว่า **“ผู้ไม่โกรธ ฝึกฝนตนแล้วมีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ บุคคลที่ไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธ ชื่อว่าชนะสงครามที่ชนะได้โดยยาก ผู้ใดรู้ว่าผู้อื่นโกรธแล้วมีสติสงบเสียได้ ผู้นั้นชื่อว่าปฏิบัติประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือ แก่ตนและผู้อื่น”**

เมื่อครอบครัวมีความสุข ชุมชนก็มีความสุขเพิ่มขึ้น และมีความเข้มแข็งขึ้น ในที่สุดพลเมืองของประเทศชาติทั้งหมดทั้งปวง ก็พลอยมีความสุข เข้มแข็ง และเมืองไทยมีความแข็งแกร่งขึ้นโดยลำดับ ก็จะเจริญรุ่งเรืองที่สุดในโลก

ทุเรียน “ราชาแห่งผลไม้”

ดร. สมหมาย จันทรเรือง

การพิจารณา ว่าผลไม้ชนิดใดเป็นราชาแห่งผลไม้ นั้น อาจใช้ปัจจัยหลายประการ แต่ที่นิยมกันทั่วไป คือ ความสำคัญทางเศรษฐกิจ และความนิยมของผู้บริโภค ซึ่งในสมัยก่อนมีผู้นิยมบริโภคสับปะรดทั่วโลกเป็นจำนวนมาก จึงยกย่องให้สับปะรดเป็นราชาแห่งผลไม้

ทุเรียนไทยได้รับความนิยม มีราคาสูง ทำรายได้มาก และเป็นผลไม้เด่นที่ทั่วโลกให้การยอมรับ ย่อมเป็นเหตุผลเพียงพอที่ทุเรียนจะได้รับการยกย่องให้เป็นราชาแห่งผลไม้ (King of Fruits) ของไทยในปัจจุบัน

ประวัติและความเป็นมาของทุเรียน

จากสารานุกรมไทยฉบับเยาวชน เล่ม ๒๘ (หิรัญ หิรัญประดิษฐ์, ๒๕๔๘ : ๙๘-๑๐๐) ทุเรียนเป็นพืชซึ่งมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Durio zibethinus*

Murray โดย Durio เป็นชื่อสกุล zibethinus เป็นชื่อวงศ์ และ Murray เป็นชื่อของบุคคลผู้ค้นพบ หรือกล่าวพรรณนาถึงพืชชนิดนี้เป็นครั้งแรก ทุเรียนมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และมีการปลูกเชิงการค้ากันอย่างแพร่หลายในประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน-ดารุสซาลาม และฟิลิปปินส์ รวมทั้งบางส่วนของประเทศออสเตรเลียที่มีภูมิอากาศร้อน

ทุเรียนมีชื่อเรียกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ชื่อที่รู้จักกันแพร่หลาย คือ ทุเรียน ในภาษาไทย และดูเรียน (Durian) ในภาษามลายู อินโดนีเซีย และภาษาอังกฤษ ชื่อของทุเรียนในภาษาไทยมีรากศัพท์มาจากคำในภาษามลายูและอินโดนีเซียว่า “ดูเรียน” ซึ่งมาจากคำว่า “ดูริ (Duri)” ที่แปลว่า “หนาม” และแปลงสำเนียงเป็น “ทุลเรียน” และ “ทุเรียน” ในที่สุด

ประวัติของทุเรียนปรากฏขึ้นในสมัยอยุธยา พ.ศ. ๒๒๒๘ เมื่อพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งประเทศฝรั่งเศส ทรงส่งคณะราชทูตอัญเชิญพระราชสาส์นมาถวาย สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ณ กรุงศรีอยุธยา มีเมอร์-ซีเออร์ เดอ ลาลูแบร์ (Monsieur de la Loubère) นักบวชนิกายเยซูอิตเป็นหัวหน้าคณะราชทูต ได้บันทึกสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็นรวมทั้งเกษตรกรรมของเมืองไทย ตีพิมพ์เป็นภาษาฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๖ แปลเป็นภาษาไทยได้ดังนี้

“ดูเรียน (Durion) ชาวสยามเรียกว่า “ทุเรียน” เป็นผลไม้ที่นิยมกันมากในแถบนี้ แต่สำหรับข้าพเจ้า ไม่สามารถทนต่อกลิ่นเหม็นอันรุนแรงของมันได้ ผลมีขนาดเท่าผลแตง มีหนามอยู่โดยรอบ ดู ๆ ไปก็คล้ายกับขนุนเหมือนกัน มีเมล็ดมาก แต่เมล็ดใหญ่ขนาดเท่าไข่ไก่ซึ่งเป็นส่วนที่ใช้กิน ภายในยังมีอยู่อีกเมล็ดหนึ่ง ถือกันว่ายังมีเมล็ดในน้อยยังเป็นทุเรียนดีอย่างไรก็ตาม ในผลหนึ่ง ๆ ไม่เคยปรากฏว่ามีน้อยกว่า ๓ เมล็ดเลย”

จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มีการปลูกทุเรียนในภาคกลางของประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ส่วนจะเข้ามาจากที่ไหน และโดยวิธีใด ไม่ปรากฏหลักฐาน แต่น่าเชื่อถือได้ว่าเป็นการนำมาจากภาคใต้ (บริเวณจังหวัดนครศรีธรรมราช) ของประเทศไทยนั่นเอง และมีการปรับปรุงพันธุ์อย่างสม่ำเสมอตลอดมา โดยระบบของสังคมไทย นิยมเอาผลไม้ดีที่สุดถวายพระหรือเป็นของกำนัลเจ้านาย รวมทั้งระบบของรัฐ เช่น การเก็บอากรเกี่ยวกับต้นผลไม้ เป็นการส่งเสริมแถมบังคับให้ทุกคนต้องปรับปรุงพืชผลของตนเอง ส่งผลให้เมืองไทยมีพันธุ์ไม้ผลดี ๆ หลากหลายชนิดมาจนถึงสมัยปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่า งานปรับปรุงพันธุ์ไม้ผลของประเทศไทยโดยชาวบ้าน ได้เริ่มตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา และเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษสู่ชนรุ่นปัจจุบัน

สมัยรัตนโกสินทร์ พระยาแพทยพงศาวิสุทธา-ธิปัตติ (สุน สุนทรเวช) ได้กล่าวถึงการแพร่กระจายพันธุ์ของทุเรียนจากจังหวัดนครศรีธรรมราชมายังกรุงเทพฯ ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๓๑๘ และมีการทำสวนทุเรียนในตำบลบางกร่างในคลองบางกอกน้อยตอนใน มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๙๗

ระยะแรก เป็นการขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด และพัฒนามาเป็นการปลูกด้วยกิ่งตอนจากพันธุ์ดี ๓ พันธุ์ คือ อีบาตร ทองสุก และกระแสด ผู้ที่หากิ่งตอนจากพันธุ์ดีทั้ง ๓ พันธุ์ไม่ได้ ก็ต้องใช้เมล็ดของทั้ง ๓ พันธุ์นั้นเป็นพันธุ์ปลูก ทำให้เกิดทุเรียนลูกผสมขึ้นมากมาย เป็นผลดีต่อการปรับปรุงพันธุ์ทุเรียนมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ใน

พ.ศ. ๒๔๖๐, ๒๔๘๕ และ ๒๕๒๖ ทำให้ทุเรียนพันธุ์ต่าง ๆ หลายพันธุ์ในเขตจังหวัดนนทบุรีและธนบุรีสูญหายเพราะสวนล่ม แต่ก็ยังมีหลายสวนที่รอดพ้นมาได้ จึงกลายเป็นแหล่งพันธุ์ที่เหลืออยู่ แต่เนื่องจากการขยายพันธุ์ปลูกทำได้ไม่รวดเร็วพอ เกษตรกรจึงต้องใช้เมล็ดเป็นพันธุ์ปลูก ทำให้ได้ทุเรียนพันธุ์ลูกผสมเพิ่มเติมจากที่มีเหลืออยู่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการขาดความรู้และหลักเกณฑ์ทางวิชาการ ทุเรียนพันธุ์ต่างๆ จำนวนมากมายที่เกิดขึ้น

ขึ้นจึงเป็นทุเรียนพันธุ์ลูกผสมตามธรรมชาติ ไม่สามารถทราบเชื้อสายพันธุ์กรรมของพ่อแม่พันธุ์ ขาดการบันทึกประวัติเป็นลายลักษณ์อักษรทางวิชาการ การตั้งชื่อพันธุ์ก็ไม่มีความหลักเกณฑ์ อาจใช้ชื่อของผู้ที่เพาะเมล็ด ชื่อสถานที่ หรือตำแหน่งที่ดินพันธุ์นั้นงอกหรือเจริญเติบโต ลักษณะรูปทรงของผล สี รสชาติ ฯลฯ ที่เป็นลักษณะที่เด่นชัดเป็นตัวกำหนดในการตั้งชื่อ ประกอบกับมีการกระจายการปลูกทุเรียนไปยังภาคต่าง ๆ ทำให้มีการกระจายพันธุ์ไปยังแหล่งปลูกใหม่เป็นจำนวนมาก รายชื่อพันธุ์ทุเรียนที่รวบรวมได้จากเอกสารจึงมีเป็นจำนวนมากถึง ๒๒๗ พันธุ์ ซึ่งในจำนวน ๒๒๗ พันธุ์นี้อาจมีหลาย ๆ พันธุ์ที่เป็นพันธุ์เดียวกัน แต่มีการกำหนดชื่อ

พันธุ์ขึ้นใหม่ จึงเป็นการซ้ำซ้อน สับสน และไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการได้เท่าที่ควร

การจำแนกกลุ่มพันธุ์ทุเรียน

ทุเรียนพันธุ์ปลูกของประเทศไทยจำแนกเป็น ๖ กลุ่ม (หิรัญ หิรัญประดิษฐ์, ๒๕๔๘ : ๑๐๓-๑๐๖) คือ กลุ่มกบ กลุ่มลวง กลุ่มก้านยาว กลุ่มกำป็น กลุ่มทองย้อย และกลุ่มเบ็ดเตล็ด โดยใช้ลักษณะรูปร่างใบ ลักษณะปลายใบ ลักษณะฐานใบ ลักษณะทรงผล และรูปร่างของหนามผล ซึ่งเป็นลักษณะที่ค่อนข้างคงที่ ไม่แปรปรวนไปตามสภาพแวดล้อม เป็นเกณฑ์กำหนดแนวทางในการจำแนกทุเรียนไทยอย่างเป็นระบบสามารถใช้อ้างอิงในเชิงวิทยาศาสตร์ให้เป็นแนวทางเดียวกันได้

๑. กลุ่มกบ มีลักษณะรูปทรงใบเป็นแบบรูปไข่ขอบขนาน (oval-oblong) ลักษณะปลายใบเป็นแบบแหลมโค้ง (acuminate-curve) ลักษณะฐานใบเป็นแบบกลมมน (rounded-obtuse) และลักษณะทรงผลของกลุ่มกบนี้จะกระจายอยู่ใน ๓ ลักษณะ คือ กลม (rounded) กลมรี (oval) กลมแบน (oblate) รูปร่างของหนามผลมีลักษณะโค้งงอ (hooked)

รายชื่อทุเรียนพันธุ์ต่าง ๆ ที่จำแนกให้อยู่ในกลุ่มกบมี ๔๖ พันธุ์ ได้แก่ ๑. กบแม่เผ่า ๒. กบเล็บเหยี่ยว ๓. กบตาข่า ๔. กบพิกุล ๕. กบวัดกล้วย ๖. กบชายน้ำ ๗. กบสาวน้อย (กบก้านสั้น) ๘. กบสุวรรณ ๙. กบเจ้าคุณ ๑๐. กบตาท้วม (กบดำ) ๑๑. กบตาปุ่น ๑๒. กบหน้าศาล ๑๓. กบจำปา (กบแข็งสิงห์) ๑๔. กบเปา ๑๕. กบรัศมี ๑๖. กบตาไห ๑๗. กบตาแจ่ม ๑๘. กบทองคำ ๑๙. กบสีนาค ๒๐. กบทองก้อน ๒๑. กบไว ๒๒. กบงู ๒๓. กบตาเผ่า ๒๔. กบชมพู ๒๕. กบพลเทพ ๒๖. กบพวง ๒๗. กบวัดเพลง ๒๘. กบก้านเหลือง ๒๙. กบตานวล ๓๐. กบตามาก ๓๑. กบทองเพ็ง ๓๒. กบราชเนตร ๓๓. กบแก้ว ๓๔. กบตานุช ๓๕. กบตามิตร ๓๖. กลีบสมุทร ๓๗. กบตาแมน ๓๘. การะเกด ๓๙. กบช่อนกลิ้ง ๔๐. กบตาเป็น ๔๑. กบทองดี ๔๒. กบอีระ ๔๓. กบมังกร ๔๔. กบลำเจียก

๔๕. กบหลังวิหาร ๔๖. กบหัวล้าน

๒. กลุ่มลวง มีลักษณะรูปทรงใบป้อมกลางใบ (elliptical) ลักษณะปลายใบเรียวแหลม (acuminate-acute) ลักษณะฐานใบแหลม (acute) และมน (obtus) ลักษณะทรงผลกระจายอยู่ใน ๒ ลักษณะ คือ ทรงกระบอก (cylindrical) และรูปรี (elliptic) รูปร่างของหนามผลมีลักษณะเว้า (concave)

รายชื่อทุเรียนพันธุ์ต่างๆ ที่จำแนกให้อยู่ในกลุ่มลวงมี ๑๒ พันธุ์ ได้แก่ ๑. ลวง ๒. ลวงทอง ๓. ลวงมะรุ้ม ๔. ชะนี ๕. ชะนิกิ่งม้วน ๖. ชมพูศรี ๗. ย่ามะหวาด ๘. สายหยุด ๙. ชะนิก้านยาว ๑๐. ชะนิน้ำตาลทราย ๑๑. มดแดง ๑๒. สีเทา

๓. กลุ่มก้านยาว มีลักษณะรูปทรงใบแบบป้อมปลายใบ (obovate-lanceolate) ลักษณะปลายใบเรียวแหลม (acuminate) ลักษณะฐานใบเรียว (caunate acute) ลักษณะทรงผลเป็นรูปไข่กลับ (obovate) และกลม (rounded) รูปร่างของหนามผลมีลักษณะนูน (convex)

รายชื่อทุเรียนพันธุ์ต่างๆ ที่จำแนกให้อยู่ในกลุ่มก้านยาวมี ๘ พันธุ์ ได้แก่ ๑. ก้านยาว ๒. ก้านยาววัดสัก (เหลืองประเสริฐ) ๓. ก้านยาวสีนาค ๔. ก้านยาวพวง ๕. ก้านยาวใบต่าง ๖. ทองสุก ๗. ชมภูบาน ๘. ต้นใหญ่

๔. กลุ่มกำป็น มีลักษณะรูปทรงใบยาวเรียว (linear-oblong) ลักษณะปลายใบเรียวแหลม (caudate-acuminate) ลักษณะฐานใบแหลม (acute) ลักษณะทรงผลเป็นทรงขอบขนาน (oblong) รูปร่างของหนามผลมีลักษณะแหลมตรง (pointed)

รายชื่อทุเรียนพันธุ์ต่าง ๆ ที่จำแนกให้อยู่ในกลุ่มกำป็นมี ๑๓ พันธุ์ ได้แก่ ๑. กำป็นเดิม (กำป็นขาว) ๒. กำป็นเหลือง (เจ้ากรม) ๓. กำป็นแพง ๔. กำป็นตาแพ ๕. กำป็นพวง ๖. ขายมะไฟ ๗. ปั่นทอง ๘. เม็ดในกำป็น ๙. เหรา ๑๐. หมอนเดิม ๑๑. หมอนทอง ๑๒. กำป็นบางสีทอง ๑๓. ลุงเกตุ

๕. กลุ่มทองย้อย มีลักษณะรูปทรงใบแบบป้อมปลายใบ (obovate lanceolate) ลักษณะปลายใบเรียวแหลม (acuminate) ลักษณะฐานใบมน (obtuse) ลักษณะทรงผลเป็นรูปไข่ (ovate) รูปร่างของหนามผลมีลักษณะนูนปลายแหลม (pointed-convex)

รายชื่อทุเรียนพันธุ์ต่าง ๆ ที่จำแนกให้อยู่ในกลุ่มทองย้อยมี ๑๔ พันธุ์ ได้แก่ ๑. ทองย้อยเดิม ๒. ทองย้อยฉัตร ๓. ฉัตร ๔. ฉัตรสีนาค ๕. ฉัตรสีทอง ๖. พวงฉัตร ๗. ทองใหม่ ๘. นมสวรรค์ ๙. ทับทิม ๑๐. ธรณีไหว ๑๑. นกหยิบ ๑๒. แดงรัศมี ๑๓. อีอึ้ง ๑๔. อีทุย

๖. กลุ่มเบ็ดเตล็ด ทุเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้มีลักษณะไม่แน่ชัด บางลักษณะอาจเหมือนกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งใน ๕ กลุ่มแรก ขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่ผันแปรออกไป เช่น ลักษณะรูปทรงใบจะมีลักษณะป้อมกลางใบ (elliptical) หรือรูปไข่ขอบขนาน (oval-oblong) ลักษณะปลายใบเรียวแหลม (acuminate-acute หรือ cuspidate-acuminate) ลักษณะฐานใบแหลม (acute) หรือมน (obtuse) ลักษณะทรงผลกระจายกันอยู่ใน ๓ ลักษณะ คือ กลมแบน (oblate) กลมรี (oval) และทรงกระบอก (cylindrical) รูปร่างของหนามผลมีลักษณะเว้าปลายแหลม (pointed-concave) หรือนูนปลายแหลม (pointed-convex)

สาระน่ารู้เกี่ยวกับทุเรียน

ทุเรียนเป็นผลไม้ที่คนไทยและคนต่างชาติให้ความสนใจ ซึ่งมีสาระน่ารู้อยู่หลายประการ ดังนี้

๑. หลักเกณฑ์การสังเกตความแก่ของผลทุเรียน (สารานุกรมไทยฉบับเยาวชนฯ เล่ม ๒๘, ๒๕๔๘ : ๑๒๓)

๑.๑ สังเกตก้านผล ก้านผลจะแข็งและมีสีเข้มขึ้น เมื่อลูบจะรู้สึกสากมือ เมื่อจับก้านผลแล้วแกว่งผลทุเรียนจะรู้สึกวก้านผลทุเรียนมีสปริงมากขึ้น ก้านผลบริเวณปากปลิงจะบวมโต เห็นรอยต่อชัดเจน

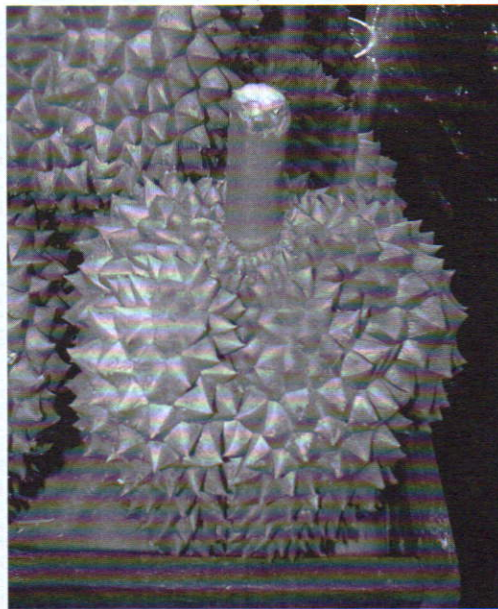
๑.๒ สังเกตหนาม ปลายหนามแห้ง มีสีน้ำตาลเข้ม เปราะและหักง่าย ดังนั้น เมื่อมองจากด้าน

บนของผลจะเห็นหนามเป็นสีเข้ม หนามมีลักษณะกว้างออก ร่องหนามห่าง เวลาบีบปลายหนามเข้าหากันจะรู้สึกว่ามีสปริง

๑.๓ สังเกตรอยแยกระหว่างพู ผลทุเรียนที่แก่จัดจะสังเกตเห็นรอยแยกบนพูได้อย่างชัดเจน ยกเว้นบางพันธุ์ที่ปรากฏไม่เด่นชัด เช่น พันธุ์ก้านยาว

๑.๔ การชิมปลิง ผลทุเรียนที่แก่จัด เมื่อตัดชิ้นผลหรือปลิงออก จะพบน้ำใสซึ่งไม่ข้นเหนียวเหมือนในทุเรียนอ่อน และเมื่อใช้ลิ้นแตะชิมดูจะมีรสหวาน

๑.๕ การเคาะเปลือกหรือกรีดหนาม เมื่อเคาะเปลือก ผลทุเรียนที่แก่จัดจะมีเสียงดังหลวมๆ เนื่องจากมีช่องว่างระหว่างเปลือกและเนื้อภายในผล เสียงหนกหรือเบาแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับพันธุ์และอายุของต้นทุเรียน

๑.๖ การปล่อยให้ทุเรียนร่วง ปกติดอกทุเรียนแต่ละรุ่นในแต่ละต้นจะบานไม่พร้อมกัน และมีช่วงต่างกันไม่เกิน ๑๐ วัน ดังนั้น เมื่อมีผลทุเรียนในต้นเริ่มแก่ สุก และร่วงก็เป็นสัญญาณเตือนว่า ผลทุเรียนที่เหลือในรุ่นนั้นแก่แล้ว สามารถเก็บเกี่ยวได้

๑.๗ การนับอายุ โดยนับอายุผลเป็นจำนวนวันหลังดอกบาน เช่น พันธุ์ชะนีใช้เวลา ๑๐๐ - ๑๐๕ วัน พันธุ์หมอนทองใช้เวลา ๑๒๕ - ๑๓๐ วัน การนับวันหรืออายุของผลจะแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละปี และในแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ เช่น ถ้าปีใดมีอุณหภูมิเฉลี่ยค่อนข้างสูง ผลทุเรียนจะแก่เร็วกว่าปีที่มีอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำกว่า

๒. ช่วงฤดูการผลิตของทุเรียน (สารานุกรมไทยฉบับเยาวชนฯ เล่ม ๒๘, ๒๕๔๘ : ๑๒๔)

ในอดีต ประเทศไทยสามารถผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดได้ประมาณ ๔ เดือนต่อปี เริ่มจากเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ซึ่งเป็นผลผลิตที่ผลิตได้ในภาคตะวันออก แล้วต่อช่วงฤดูการผลิตโดยผลผลิตจากภาคใต้ระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดได้ประมาณ ๙ เดือน

ต่อปี เริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์-ตุลาคม โดยแบ่งเป็น ผลผลิตจากพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ **ทุเรียนก่อนฤดูในพื้นที่จังหวัดระยอง และจันทบุรี** เกษตรกรประสบความสำเร็จในการผลิต ทุเรียนก่อนฤดูในเชิงการค้า โดยใช้สารแพกโคลบิวทรา-โซลเร่งให้ทุเรียนออกดอกได้ในเดือนสิงหาคม และสามารถเก็บเกี่ยวได้ในเดือนกุมภาพันธ์ นอกจากนี้ยัง ทำให้มีผลผลิตออกสู่ตลาดในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ก่อนที่ผลผลิตตามฤดูกาลปกติจะออกสู่ตลาด ในเดือนพฤษภาคม - มิถุนายน

๒.๒ **ทุเรียนล่าในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีและ ชุมพร** เกษตรกรในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัด จันทบุรี ประสบความสำเร็จในการผลิตทุเรียนล่า และมี ผลผลิตออกสู่ตลาดในเดือนกรกฎาคม-สิงหาคมได้ เช่น กันกับเกษตรกรในจังหวัดชุมพรสามารถผลิตทุเรียนล่า ออกสู่ตลาดได้ในเดือนกันยายน - ตุลาคม

๒.๓ **ทุเรียนทวาย** เกษตรกรผู้ผลิตทุเรียน ทวายสามารถทยอยตัดผลผลิตสู่ตลาดได้ตลอดทั้งปีโดย พิจารณาจากภาวะการตลาด เช่น เทศกาลต่าง ๆ และ พยายามหลีกเลี่ยงการผลิตมิให้ผลผลิตออกมาในช่วงที่ เป็นฤดูกาลผลิตปกติระหว่างเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ราคาผลผลิตทุเรียนตกต่ำ

๓. ประโยชน์ของทุเรียน

นอกจากเนื้อทุเรียนใช้รับประทานหรือกวน และ เนื้อไม้ใช้ทำวัสดุก่อสร้างได้แล้ว ทุเรียนยังมีคุณค่าทาง อาหาร โดยในทุเรียน ๑๐๐ กรัม มีส่วนประกอบทาง โภชนาการดังนี้ (นพพร กระจำสัด, ๒๕๓๕ : ๑๔-๑๕)

พลังงาน	๑๔๔	แคลอรี
โปรตีน	๒๕	กรัม
แป้งและน้ำตาล	๓๐.๔	กรัม
แคลเซียม	๙	มิลลิกรัม
ฟอสฟอรัส	๐.๔๔	มิลลิกรัม
เหล็ก	๐.๙	มิลลิกรัม
วิตามิน เอ	๓๐	ยูนิิต
ไทอามีน	๐.๒๔	มิลลิกรัม
ไรโบเฟลวิน	๐.๒	มิลลิกรัม
ไนอาซิน	๐.๗	มิลลิกรัม
แอสคอบิกแอซิด	๒๔	มิลลิกรัม

ประโยชน์ทางยาแผนไทยเป็นสมุนไพรที่ใช้เป็นยา ได้แก่ (<http://th.wikipedia.org>)

๓.๑ ใบ มีรสขม เย็นเฟื้อน สรรพคุณ แก้ไข้ แก้ดีซ่าน ขับพยาธิ และทำให้หนองแห้ง

๓.๒ เนื้อหุ้มเมล็ด มีรสหวาน สร้างความร้อน แก้โรคผิวหนัง ทำให้ฝีแห้ง และขับพยาธิ

๓.๓ เปลือก มีรสฝาดเพื้อน สมานแผล แก้น้ำเหลืองเสีย พุพอง แก้ฝี ตาน ชาง คุมธาตุ แก้กางทูม และไล่ยุงไล่แมลง

๓.๔ ราก มีรสฝาดขม แก้ไข้ และแก้ท้องร่วง ด้านวัฒนธรรมทางคติความเชื่อ ทุเรียนควรปลูก ไว้ในบริเวณบ้านโดยให้ปลูกทางทิศตะวันออกเฉียง เหนือ (ทิศอีสาน) อันแสดงถึง “ความเป็นผู้คงแก่เรียน”

๔. พันธุ์ทุเรียนทางการค้าปัจจุบัน

ทุเรียนทางการค้าปัจจุบันมี ๔ พันธุ์ ได้แก่

๔.๑ พันธุ์ชะนี ผลมีขนาดปานกลาง เนื้อ ละเอียดสีเหลืองจัดเกือบเป็นสีจำปา รสหวานมัน

๔.๒ พันธุ์หมอนทอง ผลมีขนาดใหญ่ เนื้อหนา สีเหลืองอ่อนละเอียด เนื้อแห้งไม่ติดมือ รสหวานมัน เมล็ดน้อยและลีบ

๔.๓ พันธุ์ก้านยาว ผลมีขนาดปานกลาง ก้าน ยาวกว่าพันธุ์อื่น เนื้อละเอียดสีเหลืองหนาปานกลาง รสหวานมัน เมล็ดมากค่อนข้างใหญ่

๔.๔ พันธุ์กระดุม ผลมีขนาดค่อนข้างเล็ก เนื้อละเอียดอ่อนนุ่มสีเหลืองอ่อน เนื้อค่อนข้างบาง และง่ายเมื่อสุกจัด เมล็ดมีขนาดใหญ่

อนาคตของทุเรียน

จากความเป็นมาอันยาวนานของทุเรียนตั้งแต่ สมัยอยุธยาถึงปัจจุบัน หรือจากทุเรียนเมืองนคร ศรีธรรมราชมาสู่ความโด่งดังของทุเรียนเมืองนนท์ พอประเมินอนาคตของทุเรียนไทย ได้ดังนี้

๑. **ทุเรียนเมืองนนท์** มีผลกระทบจากความ เจริญในการขยายตัวของเมืองใหญ่รอบกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำให้ต้องการพื้นที่พัฒนาเป็นแหล่ง ธุรกิจและที่อยู่อาศัย ประกอบผลกระทบจากน้ำท่วม ใหญ่ ๓ ครั้ง (พ.ศ. ๒๕๖๐, ๒๕๘๕ และ ๒๕๖๖) การทำ สวนทุเรียนจึงลดน้อยลงตามลำดับ โดยไปขยายการ ปลูกแถบภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง จันทบุรี และ

เป็นพื้นที่ลาดเอียงน้ำไม่ท่วมขัง ซึ่งมีพันธุ์ที่นิยมปลูก ๓ พันธุ์ คือ พันธุ์พามูบ (หลินลับแล) พันธุ์หลงลับแล และพันธุ์แก้วลับแล

๓. ทุเรียนที่ขยายพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ เช่น ระยอง จันทบุรี ตราด (เกาะช้าง) ปราจีนบุรี ชุมพร เมื่อการพัฒนาพันธุ์มีความต่อเนื่อง ทุเรียนจะขยายพื้นที่ปลูกกว้างขวางขึ้นได้ในอนาคต

ความส่งท้าย

ทุเรียนนับเป็นพืชเศรษฐกิจในลักษณะไม้ผลที่สำคัญของประเทศไทย เพราะเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ เมื่อมีกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืช ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมการปรับปรุงพันธุ์ ทุเรียนให้เกิดทุเรียนพันธุ์ดีมากกว่าปัจจุบัน อนาคตของทุเรียนคงมีอีกยาวไกล และเป็นไม้ผลที่สร้างชื่อเสียงได้อย่างโดดเด่นทัดเทียมกับไม้ผลของนานาประเทศ

บรรณานุกรม

ชนิษฐา เอกจิตต์. “แนวทางการพัฒนาทุเรียนนนท์”, ในหนังสือ เมืองไม้ผลและพืชผัก. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสื่อเกษตรก้าวหน้า จำกัด, ๒๕๕๑.

นพพร กระจำสัด. การวิเคราะห์ต้นทุนและอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนของการทำสวนทุเรียนในจังหวัดนนทบุรี ปี ๒๕๓๔. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การเงินการธนาคาร) มหาวิทยาลัยสยาม พุทธศักราช ๒๕๓๕.

หิรัญ หิรัญประดิษฐ์. ทุเรียน. ในหนังสือสารานุกรมฉบับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. เล่ม ๒๔. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง, ๒๕๔๔.

<http://th.wikipedia.org>

ปราจีนบุรี รวมถึงภาคใต้ตอนบนแถบจังหวัดชุมพรก็มีการพัฒนาพันธุ์ทุเรียนและผลผลิตมากขึ้น

อย่างไรก็ตามองค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี ได้มีความพยายามฟื้นฟูทุเรียนเมืองนนท์ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๗ จนถึงปัจจุบัน (ชนิษฐา เอกจิตต์, ๒๕๕๑ : ๓๑) ได้สนับสนุนกิ่งพันธุ์ ปุ๋ย การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ทุเรียนนนท์ โดยแจกจ่ายกิ่งพันธุ์ให้แก่เกษตรกร ๖ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง อำเภอไทรน้อย ทำให้ทุเรียนได้รับความสนใจและมีคุณภาพดีขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งทุเรียนก้านยาวที่มีรสหวานกลมกล่อม ราคาเฉลี่ยมาตรฐาน ๑ ลูก ประมาณ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ บาท ส่วนผลขนาดใหญ่ราคาขายสูงถึง ๕,๐๐๐ - ๖,๐๐๐ บาท

๒. ทุเรียนอุตรดิตถ์ มีการปลูกทุเรียนมากที่อำเภอลับแล โดยพัฒนามาจากพันธุ์พื้นเมืองในป่า การปลูกจะต้องอาศัยร่มเงา พื้นที่เหมาะแก่การปลูกควร

คำไทย-คำเทศ

อธิบายศัพท์ : พระพรหม

ศาสตราจารย์วิสุทธ์ บุษยกุล*

ในคัมภีร์ปุราณะ ของศาสนาฮินดู โลกหรือจักรวาลของสิ่งมีชีวิตแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ สวรรค์ แผ่นดิน และบาดาล หรือถ้าแยกตามผู้อยู่อาศัยส่วนใหญ่ ก็จะเป็นเทวโลกหนึ่ง มนุษยโลกหนึ่ง และนาคพิภพอีกหนึ่ง ในบรรดาเทพบนสวรรค์มีบรมเทพในสถานะเป็นนามธรรมรวมกันอยู่ ๓ องค์ เรียกว่า **ตรีมูรติ** (ส. ตรีมูรติ แปลว่า “มี ๓ ร่าง”) แต่อาจแยกปรากฏองค์ในลักษณะเป็นรูปธรรมได้เมื่อจะปฏิบัติการตามหน้าที่ องค์แรก คือ **พระพรหม** ผู้สร้างจักรวาล และทุกสิ่งทุกอย่างในจักรวาล องค์ที่ ๒ คือ **พระวิษณุ** หรือ**พระนารายณ์** ผู้รักษาจักรวาลให้พ้นจากอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากอมนุษย์ องค์ที่ ๓ คือ **พระศิวะ** หรือ**พระอิศวร** ซึ่งจะเสด็จมาทำลายล้างจักรวาลให้สูญไปเมื่อเห็นว่าศีลธรรมของมนุษยชาติและสรรพสัตว์เสื่อมลงถึงระดับต่ำสุด

ตาม**คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์** แรกเริ่มเดิมทีนั้นทุกหนทุกแห่งมีแต่ความมืด ปราศจากคุณลักษณะใด ๆ ที่มนุษย์จะพรรณนาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้ ต่อจากนั้น พระเป็นเจ้าผู้ “เป็น” ขึ้นมาเอง ได้ทำให้

ทุกสิ่งทุกอย่างมีคุณลักษณะที่อาจพรรณนาได้ จึงรู้ว่าเดิมมีน้ำอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่ง พระองค์ปล่อยเชื้อ (“วิช” หรือ “พีช”) ลงในน้ำนั้น ต่อมาเชื่อนี้กลายเป็นไข่ทองหรือ “หิรัญยครม” และพระเป็นเจ้าได้อุบัติเป็นร่างขึ้นมาโดยอำนาจของพระองค์เองอยู่ภายในไข่ทองนั้น ต่อมาไข่ทองได้แยกตัวออกเป็น ๒ ซีก ซีกบนเป็นฟ้า ซีกล่างเป็นแผ่นดิน แล้วพระเป็นเจ้าจึงทรงปรากฏร่างและบันดาลให้มีสรรพสิ่งและสรรพสัตว์ขึ้นในระยะแรก

เหตุที่พระองค์เป็นผู้สร้างทุกสิ่งทุกอย่าง จึงมีฉายาว่า พระธาดาหรือพระวิธาดา (ผู้สร้าง) ประชาปติหรือประชาบดี (ผู้เป็นใหญ่ของมวลสัตว์ที่เกิดมา) และเหตุที่พระองค์ดำรงอยู่และเจริญขึ้นด้วยความยิ่งใหญ่ของพระองค์เอง จึงมีชื่อว่า “**พรหม**” และถือว่าเป็นบรมเทพองค์ที่ ๑

พระพรหมเป็นบรมเทพผู้สร้าง พระองค์ทรงสร้างโลกทุกวันในตอนเช้า (ช่วงเวลากลางวันของพระพรหม ๑ วัน เท่ากับ ๑ กัลป์ หรือ ๔,๓๒๐ ล้านปีของมนุษย์) แต่พระองค์มิได้ดำรงอยู่ชั่วนิรันดร์ เมื่อพระองค์มีอายุ ๑๐๐ ปี (ปีของพระพรหม) พระองค์ก็จะเข้าสู่สภาวะความเป็นนามธรรมที่สูงกว่าในระดับตรีมูรติ (ดูระบบเวลาในมนุษย์โลกและของพระพรหมใน

* ราชบัณฑิต สำนักศิลปกรรม ราชบัณฑิตยสถาน

เรื่อง ยุค - กัลป์ °

เรื่อง เทพปรกณัมของชาวฮินดูมีอยู่ในหลาย คัมภีร์ ที่สำคัญได้แก่ คัมภีร์พระเวท รามายณะ มหาภารตะ หริวงศ์ และคัมภีร์ปุราณะ ในจำนวนนี้ คัมภีร์ปุราณะเป็นคัมภีร์รุ่นหลัง มี ๑๘ คัมภีร์ บางทีก็ขัดกันเอง และส่วนใหญ่เป็นงานของฝ่ายไวษณพิกาย (ซึ่งนับถือพระวิษณุเป็นใหญ่) ซึ่งเล่าว่า ในระยะดึกดำบรรพ์ เมื่อพระวิษณุประทับอยู่บนหลังของอนันตนาค (หรือเศษนาค) ที่เกษียรสมุทร ดอกบัวดอกหนึ่งงอกจากนาภีของพระองค์ และพระพรหมอุบัติขึ้นในดอกบัวดอกนั้น พระพรหมจึงมีฉายาว่า “กมลาสन” (ผู้มีดอกบัวเป็นอาสนะ) หรือ “นาภีข” (ผู้เกิดจากนาภี) และพระวิษณุจึงเป็นเทพที่เก่าแก่กว่าพระพรหม

พระพรหมในวรรณคดีสันสกฤตมีกายสี่แดง หรือสีขาวย มี ๔ หน้า (ฉายาว่า จตุร मुख หรือ จตุร านนะ) มีพาหา ๔ หรือ ๘ ข้าง ในหัตถ์มีสิ่งต่าง ๆ ๔ หรือ ๖ สิ่ง (ไม่ตรงกันเสมอไป) ได้แก่ ๑. คทา หรือธำมรงค์ ๒. ทพพิสำหรับตักเนยใส ๓. สังวาลพราหมณ์ ๔. คัมภีร์พระเวท ๕. คนโทน้ำ ๖. ธนูหรือคันศร “ปรีวิตะ” และเวลาเสด็จไปที่ใดก็ตามจะทรงหงส์เป็นพาหนะ

คัมภีร์ปุราณะฝ่ายไศวนิกาย (นับถือพระศิวะเป็นใหญ่) กล่าวว่า เดิมพระพรหมมีเศียร ๕ เศียร แต่ในที่ประชุมเทพครั้งหนึ่ง พระพรหมกล่าววาจาลบหลู่พระศิวะ พระศิวะจึงตัดเศียรของพระพรหมออกเศียรหนึ่งและเหลืออยู่เพียง ๔ เศียรในปัจจุบัน

พระพรหมของศาสนาฮินดูมีฉายาชื่อ “สวาตริ” ซึ่งเป็นมารดาของพระเวททั้ง ๔ คัมภีร์ แต่บางทีก็ว่าชายาของพระพรหมนั้นคือ “วาช” หรือ “สรสวดี” (เทพีแห่งคำพูด) แต่บางทีก็กล่าวถึงชายาองค์อื่น ๆ เช่น คายตรี สันธยา และศตรูปา ด้วย

ถึงแม้ว่าพระพรหมของศาสนาฮินดูมีฉายาหลายองค์ โดยปรกติแล้วฉายาเหล่านี้จะไม่เกี่ยวข้องกัน และเกือบจะไม่เคยเผชิญหน้ากันเลย ยกเว้นในงานยัชญพิธีครั้งหนึ่ง พระพรหมและเทพผู้ใหญ่มารวมถึงงานแล้ว และเทพทุกองค์พากายามาด้วย แต่พระสรสวดีชายาพระพรหมไม่ปรากฏองค์ในงานพิธี ซึ่งจะทำให้พิธีนั้นไม่

เกิดผลสมดังที่มั่นหมาย ทวยเทพต้องจัดหาคายตรีเทวีมาเป็นชายาของพระพรหม และพระพรหมเองก็ไม่ขัดข้อง แต่หลังจากที่ยัชญพิธีดำเนินไปได้ระยะหนึ่งพระสรสวดีก็มาถึง และไม่ยอมให้คายตรีเป็นชายาของพระพรหม แต่คายตรีแสดงความอ่อนน้อมต่อพระสรสวดีโดยดี เรื่องจึงผ่านไป

เรื่องพระพรหมของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และพระพรหมของศาสนาฮินดูนั้นแตกต่างกันมาก พระพรหมของศาสนาฮินดูมีเพียงองค์เดียว ส่วนพระพรหมของพระพุทธศาสนานั้นมีจำนวนมากมาตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา บ่อเกิดแห่งความทุกข์ที่นำไปสู่การเวียนว่ายตายเกิดนั้น คือ ตัณหา ซึ่งมีอยู่ ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา (หมายถึงตัณหาที่ยังข้องอยู่ในกาม ตัณหาที่ยังปรารถนาจะมีตัวตนหรือชีวิตอยู่ และตัณหาที่ต้องการให้พ้นไปจากการมีชีวิตอยู่) แดนเกิดของผู้มีตัณหาก็มีการแบ่งแยกจักรวาลแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่ กามาวจร รูปาวจร และอรูปรวจร หรือกามภพ รูปภพ และอรูปรภพ ผู้ที่ยังข้องอยู่ในกามตัณหาย่อมเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในกามภพ (ชั้นต่ำสุดคือ สัตว์นรก) ส่วนผู้ที่กระทำ ความดี แต่ยังไม่สามารถตัดกามตัณหาได้ อย่างดีที่สุดก็จะอุบัติได้เพียงไม่เกินสวรรค์คามาพจร (ซึ่งแยกออกเป็นชั้นย่อย ๖ ชั้น)

เพราะฉะนั้น ในทางพระพุทธศาสนา ผู้ปรารถนาจะหลุดพ้นจากความทุกข์ต้องตัดตัณหาทั้งสาม เริ่มจาก กามตัณหา เมื่อตัดกามตัณหาได้แล้ว ผู้นั้นก็จะอุบัติเป็นรูปพรหม (ในรูปภพ คือ เป็นพรหมที่ยังมีร่างอยู่ และยังมีทั้งภวตัณหาและวิภวตัณหา) รูปพรหมเหล่านี้มี ๑๖ ชั้น ชั้นสูงสุดเรียกว่า อภิญญพรหม (บางคนเรียกว่า “สวรรค์ชั้นโสฬส - สวรรค์ชั้น ๑๖” ซึ่งเป็นสวรรค์ในระดับรูปภพของรูปพรหม)

เมื่อสามารถตัดภวตัณหาได้ แต่ยังเหลือวิภวตัณหาอยู่ ก็ยังจะต้องอุบัติอยู่ในอรูปรภพ คือ เป็นพรหมซึ่งไม่มีตัวตน เรียกว่า “อรูปรพรหม” มีอีก ๔ ชั้น (จิตรกรไทย เมื่อเขียนภาพสวรรค์ในชั้นอรูปรพรหมไม่ทราบว่าจะเขียนภาพอรูปรพรหมได้อย่างไร จึงเขียนเป็นรูปก้อนกลม ๆ ยาว ๆ เรียกว่า “พรหมลูกฟัก” วางอยู่บนพาน) และเมื่อสามารถสลัด “วิภวตัณหา” ได้แล้ว ออรูปรพรหมเหล่านี้ก็จะบรรลุซึ่งพระนิพพาน

° วิสุทธ์ บุษยกุล, อธิบายศัพท์ : ยุค-กัลป์, วารสารไทย ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๐๕ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๑, หน้า ๘๖ - ๘๗.

อธิบายศัพท์ : โยม - จาก “ข้าพระ” สู่ “อุปัฏฐาก”

ดร. ศานติ ภัคดีคำ*

“โยม” เป็นคำที่พระภิกษุสงฆ์ไทยใช้เรียกบิดามารดา หรือฆราวาสโดยทั่วไป และหากจะตั้งคำถามว่าคำนี้มีที่มาอย่างไร มีหมายความว่าอย่างไร หลายท่านคงไม่ทันได้เคยนึกถึง เพราะใช้กันจนเป็นเรื่องธรรมดาเกินกว่าจะวิเคราะห์ถึงที่มาของคำ แต่ก่อนที่จะวิเคราะห์ถึงที่มาที่ไปของคำว่า “โยม” นี้ ควรจะพิจารณาความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ก่อน ซึ่งพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า “โยม” ไว้ว่า

“โยม น. คำที่พระสงฆ์ใช้เรียกบิดามารดาของตน หรือเรียกผู้ใหญ่รุ่นราวคราวเดียวกับบิดามารดา; เป็นคำใช้แทนชื่อบิดามารดาของพระสงฆ์; เรียกผู้ที่เป็นบิดามารดาของผู้บวชว่า โยมพระ; เรียกผู้ที่แสดงตนว่าเป็นผู้อุปการะพระสงฆ์โดยเจาะจงว่า โยมอุปัฏฐาก; เรียกฆราวาสที่อยู่ปฏิบัติพระในวัดว่า โยมวัด; เรียกฆราวาสผู้อุปการะพระทั่วๆ ไปว่า โยมสงฆ์.”

แม้ว่าคำๆ นี้ได้ใช้กันจนคิดว่าเป็นคำภาษาไทยมาแต่เดิม แต่เมื่อศึกษาที่มาของคำๆ นี้แล้วพบว่า คำว่า “โยม” เป็นคำที่มีประวัติและมีพัฒนาการของคำที่น่าสนใจทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปศัพท์ และความหมายของคำ ดังจะได้นำเสนอต่อไป

**“โยม” มาจากภาษาเขมรโบราณ
แปลว่า “ข้าทาส”**

คำว่า “โยม” เป็นคำที่ปรากฏหลักฐานการใช้มาตั้งแต่ในศิลาจารึกโบราณของกัมพูชาตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร (พุทธศตวรรษที่ ๖) แต่เขียนว่า “กญฺ” หมายถึง “คนรับใช้, ข้าทาส” ดังตัวอย่างการใช้ในศิลาจารึก K. 388 กล่าวว่ “*นะ คิ กญฺ วุระ*”^๑ แปลว่า “นี่คือข้าพระ” หรือในจารึก K. 600 ใช้ว่า “*กญฺวุระ*” แปลว่า “ข้าพระ”^๒ หรือในจารึกเขารัง (พ.ศ. ๑๑๘๒) มีความตอนหนึ่งว่า “*กญฺ อโนยุ สินาหุ อญ ไอ ต วิหาร*”^๓ แปลว่า “ทาสซึ่งข้าพเจ้าสินาหุได้ให้แก่วิหาร”

คำว่า “กญฺ” นี้ ในเวลาต่อมาเมื่อมีการใช้ในจารึกของอาณาจักรกัมพูชาโบราณสมัยพระนคร คำนี้ได้เปลี่ยนแปลงรูปเขียนจากพยัญชนะต้น “ก” ไปเป็นพยัญชนะต้น “ข” โดยเขียนว่า “*ขญฺ*” รูปเขียนนี้ได้ใช้ต่อมาจนถึงภาษาเขมรปัจจุบัน

แม้ว่าคำนี้ได้เปลี่ยนรูปมาเขียนเป็น “*ขญฺ*” แต่ยังคงมีความหมายถึง “ผู้รับใช้, ข้าทาส” ดังปรากฏในศิลาจารึกเขมรสมัยพระนคร เช่น จารึกอุบลมุง (พ.ศ. ๑๕๓๖) มีความตอนหนึ่งกล่าวว่า “*ขญฺ มน กลุปนา เผล อาศรม ปศุจิม...*”^๔ แปลว่า “*ข้าที่กลุปนาผลไม้แต่อาศรมทิศ*

* สาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

^๑Saveros POU, *Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais* (Paris: Cedoreck, 1992), p. 109.

^๒หุง เสียม, *พจนานุกรมเขมรโบราณ* (ธนบุรี: โรงพิมพ์ธนบุรี, ๒๐๐๐), หน้า ๑๓๔.

^๓กรมศิลปากร, *จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑* (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙), หน้า ๓๙.

^๔กรมศิลปากร, *จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓* (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙), หน้า ๑๓๓.

ตะวันตก ได้แก่...” ในศิลาจารึกวัดสระกำแพงใหญ่ (พ.ศ. ๑๕๘๕) ก็มีข้อความกล่าวถึงการมอบข้าพระให้แก่ ศาสนสถานเช่นกัน ดังความในจารึกตอนหนึ่งว่า “ขญ์ เถวกุลปณา โนะ ไตกันโส ไตกันโสไสต...”^๕ แปลว่า “ข้าที่ทำการปณานั้น มีไตกันโส ไตกันโสไสต...”

จึงอาจกล่าวได้ว่าในจารึกเขมรโบราณตั้งแต่สมัย ก่อนพระนคร จนถึงสมัยพระนครใช้คำว่า “กญ์ หรือ ขญ์” ในความหมายว่า “ผู้รับใช้, ข้าทาส” ซึ่งหมายถึง “ข้าพระ” หรือ “ผู้รับใช้ศาสนสถาน”

ดังนั้นอาจเป็นไปได้ว่า เมื่อพระภิกษุ (หรือ พราหมณ์) ของไทยเรียก “ข้าพระ” ในวัดจึงเรียกว่า “ขญ์” ซึ่งออกเสียงว่า “ขญม” เช่นเดียวกับคำยืม ภาษาเขมรในภาษาไทยคำอื่นๆ ที่ใช้สำหรับพระสงฆ์ เช่น จัน จังหัน ฯลฯ^๖ ดังปรากฏร่องรอยการใช้ใน ภาษาไทยถิ่นเหนือมีคำว่า “ขะยม” หรือ “ขะโยม” มีความหมายว่า “เด็กวัด”^๗

คำว่า “ขญ์” ซึ่งออกเสียงว่า “ขญม” นี้เองที่น่าจะกร่อนเสียงกลายเป็นคำว่า “โยม” ในภาษาไทย ปัจจุบัน โดยเปลี่ยนความหมายจาก “ผู้รับใช้, ข้าทาส”

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๗.

^๖ โปรดดู ศานติ ภักดีคำ, “อธิบายศัพท์: ศัพท์พระพุทธศาสนา ของไทยกับภาษาเขมร,” วารสารไทย ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๐๙ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๒, หน้า ๘๙ - ๙๒.

^๗ อุดม รุ่งเรืองศรี, พจนานุกรมล้านนา - ไทย ฉบับแม่ฟ้าหลวง (เชียงใหม่: มิ่งเมือง, ๒๕๕๗), หน้า ๗๐.

มาเป็นความหมายถึง “คำที่พระสงฆ์ใช้เรียกบิดามารดา หรือขรวาสผู้อุปัฏฐาก”

อย่างไรก็ตาม คำว่า “ขญ์” ในภาษาไทยยัง ปรากฏว่ามีการนำมาใช้ในความหมายอื่นด้วย ซึ่งผู้เขียน จะนำเสนอในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

จดหมายเหตุ ร.๑ รายงานเรื่องซึ่งปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม

จ.ศ. ๑๑๕๑ (พ.ศ. ๒๓๓๒). เลขที่ ๒.

หุง เสียม. วจนานุกรมเขมรโบราณ. ภูเก็ต: โรงพิมพ์- ภูเก็ต, ๒๐๐๐.

ศานติ ภักดีคำ, “อธิบายศัพท์: ศัพท์พระพุทธศาสนาของ ไทยกับภาษาเขมร,” วารสารไทย ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๑๐๙ มกราคม - มีนาคม ๒๕๕๒, หน้า ๘๙ - ๙๒.

ศิลปากร, กรม. จารึกในประเทศไทย เล่ม ๑. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙.

..... จารึกในประเทศไทย เล่ม ๓. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙.

..... จารึกในประเทศไทย เล่ม ๕. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๙.

POU, Saveros. Dictionnaire Vieux Khmer-Français-Anglais. Paris: Cedoreck, 1992.

ขาดதியามหนาวนี้
ถึงละดูฮ้อนมาฮอดแล้ว

ผิงไฟก่อหากฮ้อนซวงแหล่ว
กายไก่อเล้าควัน

คำแปล : ในฤดูหนาวก็อยากผิงไฟ เพื่อจะได้โออุ่น
ครั้นถึงฤดูร้อนเพียงเดินผ่านเข้าใกล้กองไฟก็เหม็นควัน

(จาก พระยา ภูมิปัญญาท้องถิ่นชาวอีสานและคนลาวล้านช้าง ของ บุญเกิด พิมพ์วรรณเมธากุล, ๒๕๕๕)

หลักธรรมทางศาสนากับประชาธิปไตย*

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

หลักธรรม ทางศาสนา

เป็นเรื่องของจริยธรรมหรือคุณธรรม ดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งในเทศนาเสือป่า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงแสดงว่า “เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมแล้ว ก็ต้องนำเนื่องไปถึงศาสนา เพราะศาสนาย่อมเป็นที่ตั้งแห่งคุณธรรม เป็นเหมือนตุ้บเก็บรวบรวมคุณธรรมไว้ บรรดาศาสนาถึงแม้ว่าจะต่างลัทธิกันก็ดี คงมีความมุ่งหมายตรงกัน คือ สอนให้

คนประพฤติธรรมจริยานั่นเอง” ส่วนประชาธิปไตยนั้น น่าจะเป็นเรื่องระบอบการปกครองบ้านเมือง ซึ่งถือว่าเป็นระบอบที่ดีและปลอดภัยที่สุดที่มีในปัจจุบันนี้

เมื่อย้อนประวัติศาสตร์การปกครองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันนี้มีอยู่หลายระบอบ พอจะสรุปรวมๆ ได้ว่ามี ๒ ระบอบ คือ

๑. ระบอบเผด็จการ (Dictatorship) ระบอบนี้ถือว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของบุคคลเพียงคนเดียวหรือคณะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ประชาชนในประเทศไม่มีสิทธิมีเสียงในการปกครองแต่อย่างใด

๒. ระบอบประชาธิปไตย (Democracy) แปลว่ามีประชาชนเป็นใหญ่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนให้ประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมในการปกครองและวินิจฉัยแก้ปัญหาที่เกิดแก่ประชาชน

เมื่อสัมพันธ์กับหลักธรรมทางศาสนาแล้วเห็นว่าหลักธรรมทางศาสนามีส่วนเอื้อประโยชน์แก่การปกครองให้เป็นไปโดยราบรื่น นำประโยชน์สุขมาให้แก่บ้านเมือง หากผู้ปกครองซึ่งเรียกว่ารัฐาธิปัตย์ ไม่ใช่หลักศาสนา ควบคุมการปกครองแล้ว ก็จะนำบ้านเมืองไปสู่กลียุค

* ปรับปรุงจากหนังสือ ศาสนสัมพันธ์ เล่ม ๒ ของคณะกรรมการด้านศาสนสัมพันธ์ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ร่วมกับกรมการศาสนาจัดพิมพ์ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๔๖) – บรรณาธิการ.

พุทธศาสนา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แม้จะมีจุดหมายสูงสุดคือการบรรลุพระนิพพานก็ตาม แต่ก็ยังสอนหลักธรรมเกี่ยวกับการปกครองแก่ศาสนิกชนนำไปประพฤติปฏิบัติก่อนจะไปถึงจุดหมายดังกล่าว และเป็นหลักธรรมใช้ปฏิบัติทุกระบบการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นระบอบเผด็จการ ระบอบประชาธิปไตย หรือระบอบอื่นใด **หลักธรรมสำหรับนักปกครองดังกล่าว เรียกว่า “ราชธรรม”** แปลว่าธรรมสำหรับพระราชาหรือนักปกครอง มีอยู่ ๑๐ ประการ ที่เรียกว่า “ทศพิธราชธรรม” คือ

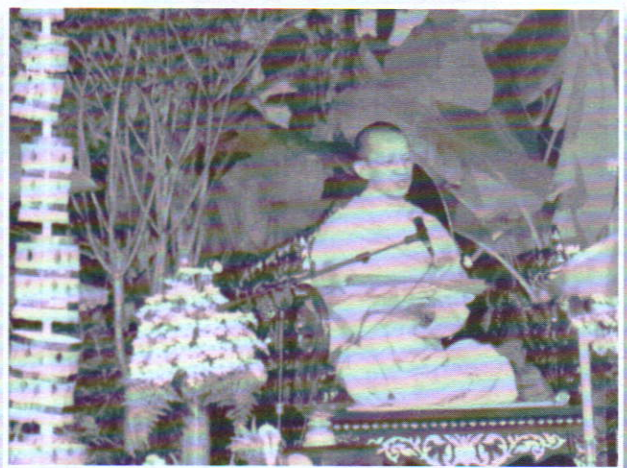
๑. **ทาน** การให้ การบริจาคสิ่งของ
๒. **ศีล** ความประพฤติดีงาม
๓. **บริจาคคะ** ความเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
๔. **อาชชวะ** ความตรงต่อบุคคล เวลา และสถานที่
๕. **มัททวะ** ความอ่อนโยน
๖. **ตปะ** การแผดเผากิเลสตัณหาที่เข้ามาครอบงำ
๗. **อักโกธะ** ความไม่ลุอำนาจแก่ความโกรธ
๘. **อวิหิงสา** ความไม่เบียดเบียน
๙. **ขันติ** ความอดทน ความอดกลั้น
๑๐. **อวิโรธนะ** ความเป็นผู้หนักแน่น ไม่หวั่นไหวในการทั้งปวง

ประเทศไทยในฐานะที่มีพระพุทธศาสนาประจำชาติ พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองแผ่นดินนับแต่รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงจนถึงรัชสมัยปัจจุบัน ต่างก็ทรงยึดถือหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักปฏิบัติมาโดยตลอด บ้านเมืองไทยจึงสงบสุขเจริญรุ่งเรืองมาถึงทุกวันนี้

นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังตรัสว่า ผู้ปกครองผู้จะได้สมญานามว่า พระเจ้าจักรพรรดิหรือนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ ต้องปฏิบัติตามหลัก “จักรวรรดิวัตร” มี ๑๒ ประการ คือ

๑. สงเคราะห์คนภายใน
๒. สงเคราะห์ประเทศเมืองขึ้น
๓. สงเคราะห์ข้าราชการบริพารหรือบริวาร
๔. คຸ້ມครองอำมาตย์ราชบัณฑิต
๕. คຸ້ມครองพลกนิกรหรือทวยหาญ
๖. คຸ້ມครองศาสนา
๗. คຸ້ມครองสัตว์

๘. ห้ามปรามมิให้มีการประทุพติพิตรธรรม

๙. ให้ทรัพย์หรือปัจจัยเลี้ยงชีพแก่ผู้ยากไร้

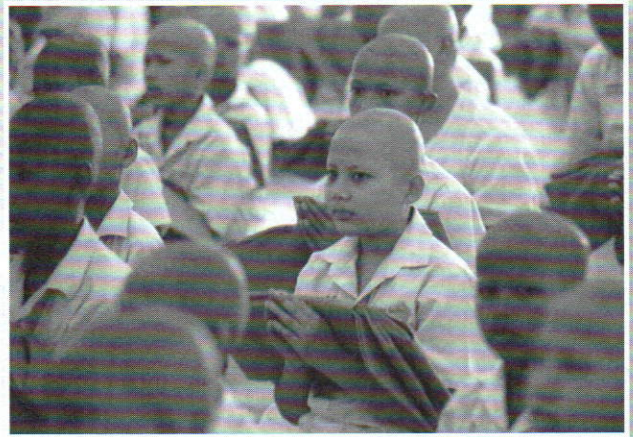
๑๐. ปรึกษากับพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบ
และราชบัณฑิต

๑๑. เว้นความกำหนดในกามโดยศีลธรรมนิยม
ประเพณี

๑๒. เว้นความโลภ

การปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนานั้น
ก็ใช้การปกครองแบบสังฆาธิปไตย คือถือสงฆ์เป็นใหญ่
เริ่มตั้งแต่พระพุทธเจ้าทรงพระชนม์อยู่ อันเป็นระยะ
เวลาไล่เลี่ยกับการเริ่มต้นของการปกครองระบอบ
ประชาธิปไตยของกรีก กล่าวคือ เมื่อมีพระภิกษุจำนวน
มากขึ้น จะประกอบกิจกรรมใด ๆ เกี่ยวกับสงฆ์ ก็ต้องมี
“สังฆกรรม” คือการประชุมสงฆ์ คำว่า สงฆ์ นั้น
ประกอบด้วยภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป สถานที่ประชุมนั้น
เรียกว่า “สีมา” กิจกรรมที่สำคัญ ดังเช่น การลงโทษ
การเพิกถอนโทษ การรับบุคคลเข้ามาเป็นภิกษุ ก็ต้องได้
รับความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากสงฆ์นั้น ส่วนองค์
ประชุมสงฆ์นั้นขึ้นอยู่กับกิจกรรม อาจจะเป็น ๔ รูปบ้าง
๕ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๒๐ รูปบ้าง แล้วแต่ความจำเป็น
และความสำคัญของกิจกรรม การปกครองดังกล่าว
ก็น่าจะเป็นแบบอย่างของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันแก่แก่เช่นกัน

ในปัจจุบัน การปกครองระบอบประชาธิปไตย
ถือว่า การเลือกตั้งผู้แทนไปใช้สิทธิใช้เสียงในสภา

แทนประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ เป็นหัวใจสำคัญ
**พระพุทธเจ้าตรัสว่า เนสา สภา ไหติ ยตุถ น สนฺติ
สนฺโต แปลว่า สภาใดไม่มีสัตบุรุษ สภานั้นใช้ไม่ได้** จึง
เป็นหน้าที่ของเจ้าของอำนาจต้องใช้ดุลพินิจพิจารณาให้
เห็นว่า ผู้ที่อาสาจะเป็นผู้แทนในสภานั้น เป็นสัตบุรุษ
หรือไม่ อย่างไร คำว่า “**สัตบุรุษ**” แปลว่าคนดี คือ
ผู้ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม ๗ ประการ คือ

๑. **อัมมัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักเหตุ

๒. **อัตถัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักผล

๓. **อิตถัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักตน

๔. **มัตถัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักประมาณ

๕. **กาลัญญตา** ความเป็นผู้รู้จักกาลเทศะ

๖. **ปริสัจญตา** ความเป็นผู้รู้จักชุมชน

๗. **บุคคลัญญตา** หรือ **บุคคลปรปรัญญตา**
ความเป็นผู้รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล

หลักปฏิบัติของผู้ได้รับเลือกจากประชาชนให้ใช้อำนาจแทนในสภานั้น พระพุทธเจ้าทรงสอนหลักการไว้ว่า
การกระทำใด ๆ หรือการวินิจฉัยความถูกต้องโดยยอมเป็น
ไปตามอำนาจอธิปไตยทั้งสาม กล่าวคือ

๑. **อัตตาทิปไตย** ถือตนเองเป็นใหญ่

๒. **โลกาทิปไตย** ถือโลกเป็นใหญ่

๓. **ธรรมาทิปไตย** ถือธรรม คือความถูกต้อง
เป็นใหญ่

อัตตาทิเดียมนั้นก็มีลักษณะเช่นเดียวกับระบอบ
เผด็จการ ยิ่งผู้ใช้อำนาจมีความต้อรรันถือว่าหลักการ
ของตนเองถูกเสมอ จะทำกิจการหรือวินิจฉัยแก้ปัญหา
ใด ๆ ไม่ยอมฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โลดเต้นไปตาม
หลักการของตนเองโดยไร้สติ เป็นการสร้างความเสียหาย
ให้แก่บ้านเมืองไม่น้อย

เพื่อลดความเสี่ยง ควรจะหันไปใช้ **หลักโลกาภิวัตน์** คือถือเสียงข้างมาก ซึ่งมีลักษณะเดียวกับประชาธิปไตย การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นก็จะทำให้การวินิจฉัยปัญหาต่างๆ รอบคอบขึ้นอีก แต่มีข้อควรพิจารณาก็คือว่า เจ้าของเสียงนั้นเป็นคนประเภทไหน เป็นคนดีหรือคนเลว เป็นเรื่องเป็นไปได้ยากที่จะได้สัตบุรุษมาเป็นตัวแทนเต็มสภา ถ้าเป็นเสียงของสัตบุรุษก็ควรรับฟัง หากเป็นเสียงของอสัตบุรุษก็ไม่ควรรับฟังอย่าให้เข้าลักษณะที่ว่าพวกมากลากไป โลกาภิวัตน์ก็เสี่ยงต่อความเสียหาย แต่น้อยกว่าอิตาลีประชาธิปไตย

ดังนั้น เพื่อขจัดความเสี่ยงโดยสิ้นเชิง ควรใช้ **หลักธรรมาธิปไตย** เป็นเครื่องตัดสิน **ธรรม** คือ หลักธรรมทางศาสนา เพราะผู้เป็นศาสดาของแต่ละศาสนาเป็นผู้มีจิตเจตนาบริสุทธิ์และเสียสละ อะไรคือความถูกต้องและไม่ถูกต้อง ก็ปรากฏอยู่ในคำสอนของแต่ละศาสนาอยู่แล้ว โดยเฉพาะหลักธรรมพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมไม่ขึ้นอยู่กับการสมัย ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้ผลดีจริงสามารถพิสูจน์ได้ ดังนั้น **หลักธรรมาธิปไตย** ก็คือ การยึดหลักธรรมทางศาสนาเป็นใหญ่ในกิจการทั้งปวงของผู้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตย อันจะอำนวยประโยชน์สุขแก่เจ้าของอำนาจอธิปไตยที่เลือกตนเข้าไปทำหน้าที่แทนได้

ศาสนาอิสลาม

หลักธรรมคำสอนกับระบอบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ผสมผสานและสอดคล้องกัน ศาสนาทุกศาสนาจะกล่าวถึงประชาธิปไตยควบคู่กันไปกับการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสนาอิสลาม ก็พูดถึงประชาธิปไตยเช่นกัน ศาสดาของศาสนาอิสลามได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในพิธีกรรม โดยกล่าวถึงธรรมะควบคู่กันไปกับประชาธิปไตย ที่ผสมผสานเข้าไปในการดำเนินชีวิตของอิสลามิกชน

ประชาธิปไตยเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดระบบการปกครอง โดยประชาชนมีสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของตน ประชาธิปไตยแปลว่า ประชาชนเป็นใหญ่ อำนาจต่าง ๆ มา

จากประชาชน ท่านศาสดาของศาสนาอิสลามได้สอนไว้เป็นพื้นฐานว่า ประชาชนทั้งหลายมาจากพ่อแม่เดียวกัน คือมาจากอาดัม และกำเนิดของอาดัมนั้นมาจากดิน แท้จริงคนที่มิเกียรติในหมู่มนุษย์ คือ คนที่มีความยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้ามากที่สุด นั่นถือว่าเป็นบุคคลที่มีเกียรติสูงสุด คนที่เป็นชาติอาหรับก็ไม่ประเสริฐไปกว่าคนที่ไม่ใช่อาหรับ...และคนที่มีผิวขาวก็ไม่ประเสริฐไปกว่าคนที่มีผิวดำ เว้นแต่ในหัวใจที่ยำเกรงหรือนอบน้อมต่อพระผู้เป็นเจ้า คนชาวกิตี คนดากิตี ชาวอาหรับหรือไม่ใช่ชาวอาหรับกิตี ทุกคนเท่าเทียมกัน เว้นแต่ใครจะมีความประเสริฐเหนือกว่า และนั่นคือ เป็นผู้ที่ศรัทธาและยำเกรงต่อพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น นี่เป็นพื้นฐานของศาสนาอิสลาม

ประชาธิปไตยตามคำสอนของศาสนาอิสลาม ก็มีผู้แทนที่มาทำหน้าที่ปกครองประเทศ ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ในศาสนาอิสลามก็เช่นเดียวกัน ระบอบการปกครองอิสลามก็มีแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับประชาธิปไตย ซึ่งบัญญัติหลักธรรมคำสอนตามครรลองของประชาธิปไตยมากกว่า ๑,๔๐๐ ปีแล้ว มุสลิมก็มีระบอบการเลือกผู้แทนหรือเลือกผู้นำคือ **อิหม่าม** เพื่อมาทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นแทนตน หลักการของศาสนาอิสลามในการเลือกผู้นำ คือ ผู้ใดสามารถท่องจำคำสอนของศาสดาได้มากกว่า ให้เลือกคนนั้น หมายความว่า ให้เลือกคนที่มีความรู้มากกว่า และถ้าหากในที่นั้นมีความรู้เท่ากัน เขาก็ให้เลือกคน

ความวุ่นวายจะเกิดขึ้นด้วยกับคน ๒ ประเภท นั่นคือ คนที่หย่อนต่อหน้าที่ กับคนที่ทำเกินหน้าที่” เช่นเดียวกัน ศาสดาได้กล่าวไว้ว่า จงทำงานให้ตรงตามหน้าที่ของตนเท่านั้น หากอะไรที่ไม่ใช่หน้าที่ของตนก็ไม่ต้องทำ

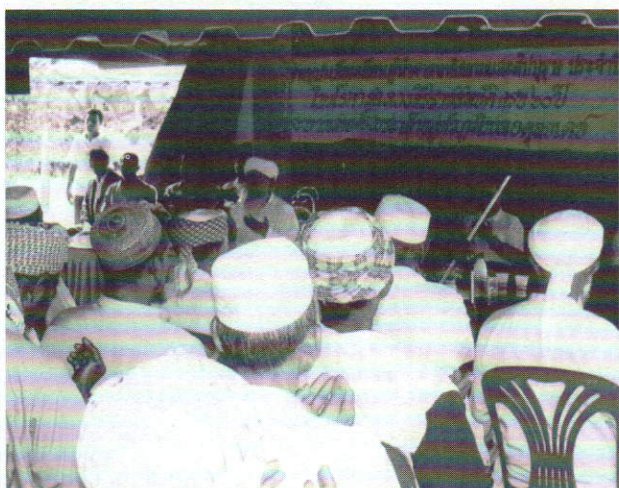
ในการศึกษาหาความรู้ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวไทยมุสลิมทั้งหญิงชาย ทุกคนต้องศึกษาเล่าเรียนให้สอดคล้องตามบัญญัติการศึกษาไทย หมายความว่า ศาสนาอิสลามก็ได้วางหลักเสรีภาพทางการศึกษาเช่นกัน ดังศาสดากล่าวไว้ว่า

ที่อาวุโสกว่า คือ เคารพคนที่อาวุโสกว่า เพราะถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า และเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันเป็นแนวทางที่ศาสนาอิสลามได้วางทิศทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ หลักปฏิบัตินี้เหมือนเป็นเครื่องย่ำว่า ถ้าผู้ใดปฏิบัติผิดไปจากหลักข้างต้น นั่นคือ วางคนที่ไม่ตรงตามหน้าที่... จงรอความพินาศ ซึ่งตรงกับสุภาษิตฝรั่งว่า PUT THE RIGHT MAN IN THE RIGHT JOB ศาสนาจึงเน้นย้ำว่า พึงวางตัวบุคคลให้เหมาะกับสิ่งที่เขาควรเป็น ฉะนั้น มุสลิมจึงยึดแนวทางนี้เป็นหลักปฏิบัติว่า ควรเลือกคนให้เหมาะสมกับหน้าที่ ศาสดามุฮัมหมัดตรัสไว้ว่า ท่านทั้งหลายจงปฏิบัติตามหน้าที่ของตน แปลว่า ต้องทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ เพราะฉะนั้น ท่านจุฬาราชมนตรีจะพูดประจำว่า “โลกนี้ความยุ่งเหยิง

“สุเจ้าทั้งหลายจะต้องเรียน จะต้องศึกษาตั้งแต่อยู่ในเปลจนกระทั่งถึงหลุมฝังศพ” แปลว่า ต้องศึกษาชั่วชีวิต ซึ่งเป็นความเท่าเทียมที่ศาสดาได้วางไว้ ตามความสามารถของแต่ละบุคคลว่าจะปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนได้มากน้อยเพียงใด สิ่งที่มุสลิมจะต้องปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการละหมาด การออกซกาต การถือศีลอด การไปบำเพ็ญฮัจญ์ อันมีเนื้อหาสาระหลักเกี่ยวกับศีลธรรม และครอบคลุมถึงความเป็นประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกัน ความเป็นเอกภาพ และเสรีภาพ เช่น

พิธีละหมาด สิ่งแรกที่ปฏิบัติเหมือนกัน คือ มุสลิมทุกคนสามารถยืนให้ตรงเสมอกัน

พิธีถือศีลอด ได้ครอบคลุมถึงความเป็นประชาธิปไตยในแง่ที่ว่า ทำให้มุสลิมผู้ปฏิบัติตามหลักธรรม

มีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นข้อคิด ข้อเตือนสติขัดเกลาจิตใจแก่ชาวมุสลิมทุกคนให้มีสำนึกเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นคนร่ำรวยหรือยากจนปฏิบัติเหมือนกัน คนที่ร่ำรวยกว่าก็ได้คิดว่า เรามีกินอย่างฟุ่มเฟือย แต่ในขณะที่ถือศีลอด เราก็กินอะไรไม่ได้เหมือนกันทุกคน

การประกอบพิธีฮัจญ์ ก็เช่นเดียวกัน ศาสนาอิสลามบังคับให้คนมุสลิมที่มีความสามารถเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ เมืองเมกกะ พิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยมากที่สุด เพราะในขณะที่เข้าพิธี ทุกคนจะนุ่งห่มด้วยผ้าขาว ๒ ชิ้นเหมือนกัน ซึ่งเป็นภาคบังคับว่า ทุกคนที่อยู่ในพิธีจะต้องนุ่งห่มที่ตัดเย็บไม่ได้ และเปิดไหล่ ๑ ข้าง แสดงให้เห็นว่า ผู้ใดก็ตาม ไม่ว่าเจ้าฟ้ามหากษัตริย์หรือยากจน เมื่อมาร่วมพิธีนี้ ทุกคนจะต้องแต่งกายแบบเดียวกัน และไปชุมนุมอยู่ในสถานที่เดียวกัน เรียกว่าทุ่งอารอฟะห์ ณ ที่นั้น ทุกคนจะต้องปฏิบัติเท่าเทียมกัน สิ่งนี้เป็นภาคบังคับที่ศาสนาอิสลามได้สอนไว้ว่า มนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ทุกคนมาจากพ่อแม่เดียวกัน เผ่าพันธุ์เดียวกัน จะประเสริฐเหนือกว่าตรงที่ใครมีความยำเกรงต่อพระเจ้าเป็นเจ้ามากกว่ากัน มนุษย์มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นประชาธิปไตย

คำสอนต่างๆ ที่ให้ปฏิบัติเหล่านี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดคุณแก่ผู้ปฏิบัติธรรม คือ พิธีกรรมต่างๆ สอนให้ผู้ปฏิบัติมีจิตสำนึกในการยับยั้งชั่งใจ ไม่ให้ถลانس่อบายมุข เช่น การละหมาด ซึ่งกำหนดให้มีวันละ ๕ เวลา คือ

๑. ในเวลาเข้ามิดก่อนแสงอรุณขึ้น
๒. เวลาดวงอาทิตย์ตรงศีรษะ (เที่ยงสิบห้า)
๓. เวลาดวงอาทิตย์คล้อย หรือประมาณ ๔ โมงเย็น
๔. เวลาดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า
๕. เวลา ๒ หุ้มขึ้นไป

ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาหลังทำละหมาดแล้ว ผู้ปฏิบัติสามารถไปทำกิจการของตนได้ตามปกติ และการละหมาดนั้นสามารถที่จะยับยั้งจิตใจไม่ให้ไปเกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือสิ่งชั่วร้ายใดๆ หรือแม้แต่การถือศีลอดในศาสนาอิสลาม ไม่ใช่เพียงแต่อดข้าวอดน้ำเท่านั้น หากยังช่วยฝึกตนให้ลดกิเลสทางอ้อมอีกด้วย

ศาสนาคริสต์

หลักธรรมทางศาสนากับประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ไปด้วยกันได้ เพราะหลักประชาธิปไตยเป็นระบบแบบแผนที่ “คน” ใช้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นเรื่องของสิทธิเสรีภาพ ส่วนหลักธรรมทางศาสนาได้กล่าวถึงเรื่องประชาธิปไตยโดยตรง แต่คำสอนทางศาสนาได้ให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ เรื่องศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นคนในคริสต์ศาสนา ก็คือความเป็นคนที่เป็นลูกของพระเจ้า พระเจ้าทรงเป็นผู้สร้างมนุษยชาติ เป็นผู้สร้างสิ่งทั้งมวล แต่ในความเป็นมนุษย์ที่พระเจ้าทรงสร้างให้มีคุณค่ามากกว่าสัตว์โลกและสิ่งสร้างอื่นๆ คือการมีสติปัญญาแห่งเสรีภาพ รวมทั้งคุณค่าแห่งความเป็นคนเท่าเทียมเสมอกัน

ประเด็นแรก “ความเท่าเทียมเสมอกันในฐานะเป็นลูกพระเจ้าคือเป็นพี่เป็นน้อง” เป็นประเด็นหนึ่งที่มองจากมุมของประชาธิปไตย แน่นนอน ทุกคนย่อมจะต้องมีสิทธิ มีหน้าที่ที่จะต้องกระทำ สิ่งเหล่านี้จะเป็นไปได้ก็ด้วยอิสระซึ่งมาจากจิตใจของความเป็นมนุษย์ แต่

หลายๆ ครั้ง มนุษย์ไม่สามารถจะมีอิสระในการที่จะแสดงความคิดเห็น ไม่สามารถที่จะมีอิสระในการที่จะเป็นตัวของตัวเอง ก็ด้วยอิทธิพลต่าง ๆ จากภายนอกที่เรามองเห็นโดยทั่ว ๆ ไป แต่สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่ทำให้ไม่มีอิสระในการพูด ในการแสดงความคิดเห็น คือสิ่งที่มาจาก **จิตใจ** ของเขาเอง เมื่อพระคัมภีร์พูดถึงมนุษย์นั้น มักจะพูดควบคู่กันไปกับพระเจ้าด้วย เพราะว่า **คำสอนที่มีอยู่ในศาสนานั้นจะเน้นเสมอว่า จงนับถือพระเจ้าสูงสุดแต่ผู้เดียวของเจ้า และให้รักเพื่อนมนุษย์** การเคารพสิทธิของผู้อื่น เป็นเรื่องสำคัญ เป็นเรื่องที่ศาสนาได้ตอกย้ำ ไม่ใช่ในแง่มุมของการเรียกร้องสิทธิว่าฉันมีสิทธิ แน่نون ทุกคนมีสิทธิเพราะเป็นลูกของพระเจ้า เพราะความที่มีสิทธิเท่าเทียมกันนี้แหละจึงทำให้ต้องเคารพสิทธิผู้อื่น จะต้องรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในฐานะที่เป็นมนุษย์เหมือนกัน

ประเด็นต่อมา **“คริสตชนต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย”** คือ ในพระคริสตธรรมคัมภีร์ มีข้อความตอนหนึ่งซึ่งพระเยซูเจ้าองค์ศาสดาได้ตรัสว่า **“สิ่งซึ่งเป็นของซีซาร์ให้คืนให้กับซีซาร์ สิ่งที่เป็นของพระเจ้าให้คืนกับพระเจ้า”** ความหมายตรงนี้คือ ให้คริสตชนเคารพและปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมือง นี่เป็นแง่มุมหนึ่งที่จะมองได้ว่า ในการอยู่ด้วยกันของสังคม กฎเกณฑ์ที่มีการกำหนดขึ้น แม้จะโดยบ้านเมือง คือกฎเกณฑ์ที่จะต้องปฏิบัติ ขณะเดียวกันยังมีกฎเกณฑ์ที่อยู่เหนือกว่ากฎเกณฑ์ของบ้านเมือง ก็คือกฎเกณฑ์ซึ่งพระเจ้าได้ทรงวางไว้ในจิตใจของคน ซึ่งเราเรียกว่า

“มโนธรรม” มโนธรรมนี้แหละคือสิ่งที่คอยตอกย้ำ แล้วก็เตือนแต่ละบุคคลในการดำเนินชีวิต ในการที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่น เวลาที่คนๆ หนึ่งปฏิบัติต่อผู้อื่นมโนธรรมนี้จะป็นเสียงที่เตือนอยู่ภายใน ซึ่งถ้าหากทุกคนปฏิบัติตามเสียงของมโนธรรมจริงๆ แล้ว ก็จะเกิดความสงบจากเสียงเตือนที่มีอยู่ลึกๆ ภายในจิตใจ แน่نون ความเคารพในผู้อื่น การให้เกียรติผู้อื่น การมีความสุภาพที่จะยอมรับผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็รู้สภาพความเป็นตัวของตัวเอง นั่นคือ **เสรีภาพที่เป็นไปอย่างอิสระ**

ประเด็นสุดท้ายและสำคัญที่สุดสำหรับคริสตชนก็คือ **“ความศรัทธาในองค์พระผู้เป็นเจ้า”** ซึ่งเป็นเรื่องการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เพราะเสรีภาพของมนุษย์จะเป็นไปได้ก็ด้วยความศรัทธา เชื่อ และวางใจในองค์พระผู้เป็นเจ้านั้น การที่จะพูดถึงเสรีภาพในแง่ของการที่ฉันอยากได้อะไรแล้วก็ได้ ไม่ใช่ประเด็นที่พูดถึงกันในศาสนา เพราะนั่นเป็นเรื่องของความเห็นแก่ตัว ไม่ใช่เสรีภาพ เพราะเสรีภาพควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพผู้อื่น และที่สำคัญเสรีภาพที่มีพื้นฐานทางความเชื่อของศาสนาของตน หากเรามีความศรัทธาจริงแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีกฎระเบียบคอยบังคับเรานั่นเอง

สรุป หลายครั้งเราเคยได้ยินว่า เรามีประชาธิปไตยทำอะไรก็ได้ แต่จะไม่ทำสิ่งที่รบกวนสิทธิผู้อื่น หลักศาสนาคริสต์ก็เช่นกัน เรามีประชาธิปไตยทำอะไรก็ได้ แต่จะไม่ทำผิดนอกกรอบของกฎหมายและกรอบของความเชื่อในหลักศาสนาของตน

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ในแง่ของการปฏิบัติธรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตย ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า สิ่งสำคัญก็คือ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ เพราะฉะนั้น ในหลักธรรมที่พราหมณ์ใช้ก็คือหน้าที่ จะขอยุติเป็นกลางๆ ว่าหน้าที่สำคัญของเรามีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ขาดิตระกูลหรือชาติกำเนิด เขา มีหน้าที่ที่กำหนดอยู่แล้ว

๒. หน้าที่ในการกระทำ เมื่อจะทำหน้าที่ใด ๆ นั้น การกระทำเป็นตัวประกอบให้รู้ ว่าหน้าที่นั้นคืออะไรต่อไป

ในข้อที่เราเคยพูดอยู่เสมอ ของพราหมณ์มี วรรณะ วรรณะก็คือหน้าที่ หน้าที่ในชาติตระกูลที่เกิดมาแล้ว ท่านจะไปอยู่เป็นครูสอนหนังสือ ลูกของท่านก็มีโอกาสเป็นครูต่อเนื่อง ถ้าเป็นกษัตริย์ เป็นผู้ปกครอง ลูกของท่านก็จะมีหน้าที่เป็นกษัตริย์ เป็นนักการทหาร การปกครองต่อจากบิดามารดา เป็นพ่อค้าก็เช่นเดียวกัน เป็นผู้ใช้แรงงาน เป็นผู้ดูแล เป็นผู้เอาใจใส่ เพราะฉะนั้น วรรณะที่เราพูดถึงกันวันนี้ก็คงจะต่างจาก วรรณะที่ได้เรียนกันมา และเข้าใจว่าพราหมณ์เราเป็นคนแบ่งชั้นวรรณะ ตัวแบ่งชั้นก็คือ เธอสูง ฉันท้อย นั้น เป็นเรื่องของกิเลสที่แบ่งกัน แต่ในวรรณะที่เราพูดถึง ในคัมภีร์พระเวท หมายถึงหน้าที่ทุกคนเท่ากัน ไม่ว่า พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร เท่ากัน ทั้ง ๔ มาจาก พระพรหม พระพรหมเป็นเทพผู้สร้าง พราหมณ์เกิดมา

จากพระโอษฐ์ ศีรษะ กษัตริย์เกิดมาจากแขน แพศย์ พ่อค้า มาจากร่างกาย ศูทร มาจากพระบาท เพราะฉะนั้น ทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่ากัน คือมาจากพระพรหม แต่หน้าที่ต่างกัน ถ้าไม่มีหน้าที่คนแต่ละคนแล้ว ร่างกายก็จะไม่สามารถทำงานได้ ไม่มีศีรษะ ความรู้ ความคิดความอ่านต่างๆ ก็ไม่มี ไม่มีพระบาท ก็ไม่สามารถที่จะก้าวต่อไปข้างหน้าได้อีก หน้าที่ทั้งสี่นั้นเป็น สิ่งสำคัญของหลักธรรมที่มีในพระเวท

เพราะฉะนั้น ในที่ที่คนว่าการแบ่งชั้นคงจะเป็น เรื่องของกิเลส การที่เอามาวัดกันว่า เธอเป็น พราหมณ์ มีความรู้ ไปวัดผู้สูงอาจจะเป็นปุโรหิต แต่พราหมณ์ที่เป็นขอทานให้ความรู้เหมือนกับเป็นวณิก สอนคนต่าง ๆ แต่ยังทำอาชีพขอทานก็มี แม้แต่กษัตริย์ สูงสุดก็คือเป็น พระมหากษัตริย์ และเป็นยามเฝ้าสถานที่ต่างๆ ก็มี ซึ่ง

เป็นผู้รักษา นั่นคือลักษณะของกษัตริย์ เพราะฉะนั้น สูงกับด้อยซึ่งอยู่ในวรรณะเดียวกัน เป็นพระมหากษัตริย์ มีกำลังทหาร อำมาตย์กลับเป็นยามมีหน้าที่เฉพาะตน เพื่อรักษาอาณาเขตตรงนั้นที่รับผิดชอบ ส่วน**แพศย์** พ่อค่านั่นเป็นผู้มีความฉลาด มีความคิด สามารถนำ สิ่งต่างๆ เอาไปส่งในที่ที่กันดารได้ แลกเปลี่ยนวัตถุเพื่อ จะให้เกิดใช้สอยได้ดี นั่นคือ แพศย์ พ่อค้า ถ้าจะเป็น นักการค้าระดับชาติ ข้ามชาติเลย ก็มีเงินทองมหาศาล มีความรู้กว้างขวาง กับเป็นแพศย์ผู้กำลังเซ็นไอสกริม ขายหรือหาบขนมครกขาย นั่นก็แพศย์เหมือนกัน ใน วรรณะเดียวกัน มาถึง**ศูทร**ผู้ให้บริการ เป็นผู้ดูแลเอาใจ ใส่สูงสุด มีความฉลาด เป็นวิศวกรดูแลอาคารก่อสร้างให้ แข็งแรง คนพักอยู่อาศัยดี เป็นนายแพทย์ดูแลเอาใจใส่ รักษาโรคภัยไข้เจ็บให้

จุดนี้ ก็คือสูงสุด แต่ถ้า เป็นศูทรผู้ให้แรงงาน ก็คือ รับดูแลแบกหาม ช่วยเหลือดูแลเอาใจใส่ เป็นอย่างดี

ลักษณะแต่ละ

วรรณะเขากำหนดมาใน ลักษณะความเป็นอยู่ สมมุติว่าถ้าเราไม่ทำ หน้าที่ตามวรรณะจะเกิด อะไรขึ้น พรหมณ์ ครู อาจารย์ จะเป็นพ่อค้า เพราะเห็นเงินเป็นที่ตั้ง ก็อยากจะเป็นพ่อค้า แต่อัยยาศัย ไม่ใช่พ่อค้า จะทำอาชีพที่เจริญเหมือนพ่อค่านั้นทำไม่ได้ เพราะจะไม่มีแนวคิดที่จะเอาสินค้าจากที่ไหนไปที่ไหน แล้วการคำนวณคาดการณ์ว่าในอนาคตข้างหน้า การค้า จะมีแนวโน้มไปทิศทางใด ไปอย่างไร เขาทำไม่ได้สมบูรณ์ แต่ถ้าพ่อค้าอยากจะเป็นกษัตริย์ เพราะถือว่ามียานาจ มหาศาล แต่อัยยาศัยเขาไม่ใช่ เขาก็ทำไม่ได้ดี เพราะ ลักษณะของกษัตริย์เป็นผู้เสียสละ แม้จะพลีชีวิตเพื่อ ป้องกันสิ่งที่ถูกต้อง หลักธรรมต่างๆ นั้น จึงจะเกิดขึ้น ได้ด้วยอำนาจของการเป็นผู้บริหาร เป็นผู้ปกครอง นั่น คือ กษัตริย์ เน้นหน้าที่ตรงนี้ เราเน้นกันที่หลักธรรม **จะเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยได้ ต้องรู้ว่าตนเองทำ หน้าที่อะไร แล้วทำตามนั้น**

วิธีคิดอีกอย่างหนึ่งคือ **นิสัยที่ติดตัวมา** พ่อแม่ เป็นพรหมณ์หรือกษัตริย์ ลูกก็จะเป็นเหมือนบิดา คือ เป็นพรหมณ์หรือกษัตริย์ตามบิดา แต่ก็มีอยู่บ้างที่ลูก ของพรหมณ์หรือกษัตริย์อาจจะไม่เป็นเหมือนบิดาก็ได้ วรรณะอื่นก็เช่นเดียวกัน ในกรณีลูกของกษัตริย์มีนิสัยที่ ติดตัวมาเหมือนบิดาคือเป็นกษัตริย์ แต่เกิดมีความ ยอยากเป็นพ่อค้า การทำอาชีพพ่อค้าก็จะไม่เท่าเทียมกับลูก ของพ่อค้าเองที่ทำอาชีพพ่อค้า เช่นเดียวกัน ลูกของ พ่อค้าอยากเป็นกษัตริย์ ก็ทำหน้าที่กษัตริย์ไม่เท่าเทียมกับ ลูกกษัตริย์ เพราะนิสัยที่ติดตัวมานั้นจะทำหน้าที่ในวรรณะ นั้นได้สมบูรณ์ **วรรณะไม่เกี่ยวกับการแบ่งชั้น การแบ่ง ชั้นเป็นเพียงการแบ่งฐานะว่ารวยหรือจน** ซึ่งก็มีกัน

ทั่วไป มีเงินมากเขาก็ยกย่อง ฐานะน้อยเขาก็ดูถูก เป็นเรื่องของ กิเลสมนุษย์ แต่ไม่ได้ เป็นว่าคนที่เป้นพรหมณ์ จะต้องมีฐานะเสมอไป คนที่เป็นพรหมณ์อาจ จะให้ความรู้ แต่อาจจะมี ฐานะด้อยกว่าก็ได้ เรื่อง ของประชาธิปไตยที่เรา กำลังสนใจอยู่ว่า ทำ อย่งไรจึงให้คนรู้ว่ หน้าที่ของตนมีอย่างไร เพราะฉะนั้น ตัววัดค่อนข้างที่จะยาก เพราะว่ามี

การถ่ายทอดความรู้ แล้วก็มีการส่งเสริมให้มีความ ก้าวหน้า เราทุกคนอยากมีฐานะที่ดีขึ้น มีเงิน ก็บอกมี อำนาจทำอะไรถึงจะมีเงิน เป็นพ่อค้ากันหมด ทหาร ทั้งหลายไม่ค่อยจะมีใครอยากจะเป็นแล้ว อยากจะเป็น พ่อค้า นักเศรษฐศาสตร์ นักการค้า นักการผลิตอะไร ต่างๆ เป็นกันมากเพื่อจะทำธุรกิจ แต่จริงๆ แล้ว โดย อัยยาศัย เขาไม่สามารถจะทำได้โดยสำเร็จจนกว่าจะ รู้ตัวเองว่าเขาอยู่หน้าที่ไหน ที่นี้จะรู้ได้อย่างไร ก็ต้องรู้ จากพ่อแม่

วิธีตรวจสอบว่าพ่อแม่เป็นพ่อค้าแล้วอัยยาศัยลูก เป็นพ่อค้าจริงหรือไม่ เขาก็ตรวจสอบเหมือนเด็กไข่จุก ถ้าเด็กชอบจุกแบบไหน ก็ให้มาเลือกตุ๊กตาสัก ๓-๔ ครั้ง ในอายุระหว่างเดือน ทั้งเดือนเล่นอะไรมากที่สุด เล่นจุก

มากที่สุด เล่นแกละมากที่สุด ชอบเล่นอะไรก็ไว้จุทรง
 นั้นก็แล้วกัน นั่นคืออัยยาศัยเริ่มต้นในการวัดว่าเด็กชอบ
 อะไร ต่อมาจะวัดกันคืออาชีพ ชอบเล่นอะไรมากที่สุด
 ชอบเล่นปืนหรือเปล่า หรือชอบเล่นค่านวน หรือชอบ
 เล่นวิธีเป็นครูสอนนักเรียน คู่อัยยาศัยเด็กสัก ๔-๕
 ระยะ อาชีพนั้นก็เป็แนวทางให้เขาได้ เพราะฉะนั้น
 วิญญานที่เขาเป็นมาตั้งแต่เกิด เขาชอบอะไร นี่คือการ
 วัดตั้งแต่เริ่มเกิดขึ้นมา เพราะเราวัดกันแล้ว ถึงกำหนด
 กันว่าเราเป็นครู เป็นพราหมณ์ แต่ลูกชอบเล่นปืนก็
 วางแนวว่าเขาจะเป็นกษัตริย์ได้ดี เพราะมีอัยยาศัย
 วิญญานที่เขาма แต่เรามาอยู่ในวาระพราหมณ์ หรือ
 อยู่ในวาระพ่อค้า แพศย์ หรือศูทรก็ตาม แต่เมื่อเขา
 ชอบอย่างนั้นเราก็วางทิศให้เขาไป นั่นคือการดู พอโต
 มาอีกระยะก็มีการสอน ครู อาจารย์ เขาก็มีการแนะ
 แนวว่าเธอเรียนวิชานี้เก่ง น่าจะไปเรียนวิชานี้เป็น
 วิชาชีพของตนเอง อันนี้ก็คือหน้าที่ของแต่ละท่าน
 สิ่งสมและถ่ายทอดกันจากบิดามายังลูก ลูกมีหน้าที่อีก
 อย่างหนึ่ง

เมื่อมีหน้าที่แล้ว เราจะต้องรู้จักหน้าที่ด้วยว่า
 เมื่อไรทำ เราก็แบ่งไว้เลย เราเรียกว่า **อาศรม** คือ
 หน้าที่เรียนหนังสือ อย่าไปทำอย่างอื่น เก็บความรู้ให้ดี
 ที่สุด ถ่ายทอดความรู้ในวิชาชีพนั้นๆ ให้ดีที่สุด จากนั้น
 ถึงครองเรือน มีทายาทเพื่อจะสืบสกุลต่อไป แล้วมาถึง
 บำเพ็ญประโยชน์สังคม ก็เริ่มตั้งแต่อายุ ๕๐ ปีขึ้นไป
 ฉะนั้น คนที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปแล้ว จะเป็นผู้ที่มี
 ประสบการณ์ ผ่านการมีครอบครัวมาแล้ว ผ่านการ
 ศึกษามาอย่างดีแล้ว ตรงนี้จะเป็นฐานกำลังของ
 หลักการปกครองได้ดี เพราะเรียนรู้มาอย่างดีแล้ว เอา
 ประสบการณ์ตรงนี้มาถ่ายทอดเพื่อประโยชน์ส่วนตน
 และครอบครัวจนถึงสังคม จึงจะเป็นปึกแผ่นแข็งแรง
 เพราะหลังจากนั้น เขาเริ่มฐานะดีแล้ว ไปบำเพ็ญ
 ประโยชน์ให้สังคม เป็นผู้ให้ความรู้ เป็นที่ปรึกษา
 มีคุณค่า ดูแลลูกหลานเจริญเติบโตมา ให้ความรู้ต่างๆ
 อายุ ๕๐ ถึงอายุ ๗๕ ปี เราต้องลงมือสร้างความเป็นปึก
 แผ่นของครอบครัว ประเทศ โลกมนุษย์เรา ส่วนตั้งแต่
 ๗๕ ปีเป็นต้นไป ก็คือช่วงสุดท้ายของชีวิต ของการ
 หาความหลุดพ้น เรามีสมองที่ใช้งานตลอดเวลาไม่มีขีด
 จำกัด ความสามารถยังใช้ได้ตลอด ความรู้มหาศาล
 ศึกษามาแล้วก็ใช้ไปเต็มที่

ศาสนาซิกข์

เนื่องจากหลักธรรมในศาสนาซิกข์จะเน้นหนักใน
 การรำลึกสวดภาวนานามพระผู้เป็นเจ้า และการดำรง
 ชีวิตอย่างสันติสุขในรูปของฆราวาสผู้ครองเรือน แบ่ง
 ปันผู้ยากไร้ อุทิศตนรับใช้สังคมส่วนรวม สมาชิกใน
 ครอบครัว และสังคม จะมีสิทธิ เสรีภาพ ในการตัดสินใจและดำรงชีวิตของตนเองอย่างเสมอภาคและอิสระ
 สมาชิกของครอบครัวเมื่อรวมกันหลาย ๆ ครอบครัวก็
 จะเป็นสังคมใหญ่ เมื่อไม่มีการบังคับกีดกันด้วยข้อ
 บัญญัติระเบียบประเพณี พิธีการทางศาสนา ก็จะทำให้
 สังคมนั้นมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์เช่นกัน

หลักธรรมของศาสนาที่วางบนรากฐานของความ
 เป็นหนึ่งเดียวของพระผู้เป็นเจ้า และธรรมชาติที่เป็น
 กลไกในการดำเนินชีวิตของสรรพสิ่งทั้งปวง จึงมีความ
 เสมอภาคทัดเทียมตั้งแต่แรกกำเนิด ลักษณะที่บ่งชี้
 ถึงความเป็นประชาธิปไตยและความเสมอภาคของ
 ศาสนิกชนในศาสนา พอจะชี้แจงเป็นข้อ ๆ โดยย่อ ดังนี้

- ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ชาติตระกูลของการ
 กำเนิด พระผู้เป็นเจ้าทรงเป็นผู้ให้กำเนิด ทรงดูแล
 อุปถัมภ์ค้ำจุนดังบิดามารดาดูแลบุตรของตน
- ให้สิทธิทัดเทียมแก่บุรุษและสตรีเท่าเทียม
 กันทุกประการ สตรีในฐานะหน่วยหนึ่งของสังคมมีสิทธิ
 ในการประกอบศาสนกิจ รับตำแหน่งทางสังคมและ
 ศาสนาได้ทุกตำแหน่ง มีสิทธิในการสมรสใหม่ในกรณี
 ที่สามีสิ้นชีพลง

- ศาสนิกชน มีสิทธิในการเลือกวัน เวลา และสถานที่อันเหมาะสมในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ไม่มีข้อบังคับในการกำหนดฤกษ์ยาม เพราะทุกสรรพสิ่งล้วนเกิดและสูญสลายไปตามกฎแห่งธรรมชาติ ทำให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการตัดสินใจ ไม่ผูกมัดกับพิธีกรรมทางศาสนา

- มีการสถาปนา “คร้วพระศาสดา” หรือ “คร้วประชาคมเสรี” ขึ้นในทุกชุมชนและศาสนสถานของซิกข์ เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบ ส่งเสริมการช่วยเหลือ สร้างความเสมอภาคในสังคม สอนให้ศาสนิกชนรู้จักการอุทิศตนรับใช้สังคมโดยไม่หวังผลประโยชน์ใด ๆ ตอบแทน เป็นการปลูกฝังและสร้างรากฐานแห่งความเป็นประชาธิปไตยในสังคม ในคร้วพระศาสดาจะมีการเลี้ยงอาหารสำหรับศาสนิกชนทุกศาสนา ทุกภาษา เป็นการสอนให้ศาสนิกชนรู้จักการทำทาน แบ่งปันทรัพย์ ไม่ยึดเหนี่ยวในทางโลกจนเกินไป สละแรงงาน อุทิศเวลามาพบปะสมาคมมิตรในสังคมมนุษย์ มีการวินิจฉัยและพิจารณาข้อพิพาทในสังคมศาสนิกชน โดยใช้ระบอบประชาธิปไตยและเสมอภาคในการพิจารณาตัดสิน เช่น

ศาสนิกชนคนใดที่ได้กระทำความผิดพลาดตามศาสนวินัย ให้ปรากฏตัวต่อชุมชนซิกข์ที่เจริญธรรม (สังคัต) อยู่ในบริเวณใกล้เคียง แล้วทำการสารภาพความผิดพลาดของตนต่อหน้าชุมชนเจริญธรรมนั้น ชุมชนก็จะทำการเลือกตัวแทนปีญจะปิยะ (ผู้เป็นที่รักยิ่งทั้งห้า) จากชุมชนเจริญธรรมขณะนั้น ต่อหน้าพระพักตร์ พระมหา

คัมภีร์ ครูครันถ์ซาอิบ ตัวแทนทั้งห้าท่านนี้จะพิจารณาความผิดพลาดของผู้วิงวอนนั้น แล้วเสนอบทชำระโทษต่อศาสนิกชนที่มาชุมนุมเจริญธรรมอยู่นั้น เมื่อที่ชุมนุมเห็นชอบรับข้อเสนอนั้น ผู้รับผิดชอบจะไม่ต้อตึงหรือปฏิเสธ

บทลงโทษ และจะยอมรับปฏิบัติทุกประการ

ข้อพิพาทระหว่างสมาชิกในชุมชน ก็จะใช้หลักการเดียวกันพิจารณา แต่การพิจารณากระทำในหมู่ศาสนิกชนที่เกี่ยวข้องและมีข้อพิพาทเท่านั้น จะกระทำเป็นความลับถ้าเป็นข้อพิพาทเกี่ยวกับข้อบังคับหรือข้อปฏิบัติทางศาสนวินัย การอุทธรณ์ ต่อข้อกำหนดของแต่ละท้องถิ่นสามารถกระทำต่อสถาบันอากาล ตาคัต (บัลลังก์อมตะ) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของศาสนาที่นครอฤตสระ การตัดสิน

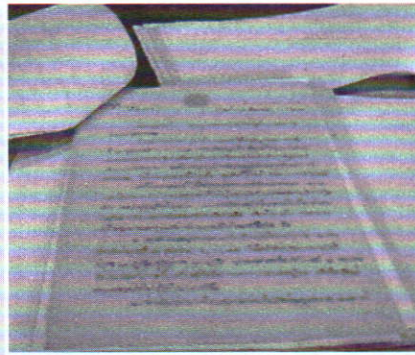
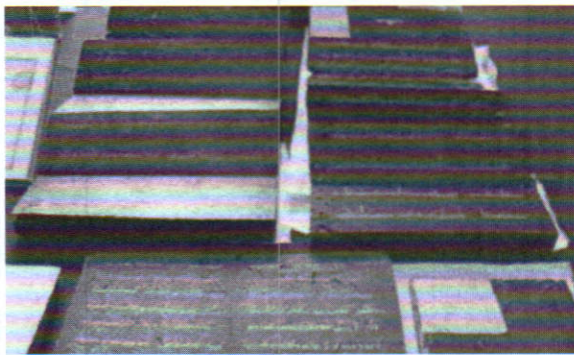
ทุกกรณี จะใช้หลักการลงมติเสียงข้างมากของที่ประชุมตามหลักประชาธิปไตย ไม่ได้ใช้วิธีการชี้ขาดตัดสินของผู้อาวุโสหรือผู้นำแต่ประการใด ศาสนาซิกข์เชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคลทุกระดับในสังคม ไม่มีการกีดกัน เพราะมนุษย์ทุกผู้ทุกนามล้วนเป็นบุตรของพระผู้เป็นเจ้าของพระองค์เดียว ดังพระวจนะของพระศาสดาที่ว่า

“นาโก แวรี นาอี เบฆน่า สกัลซังค์ อัมโก-บันฮาอี”

ไม่มีศัตรู ไม่มีผู้แปลกหน้า มวลมนุษย์ล้วนเป็นมิตรสหายของข้าฯ

เอกสารสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ขึ้นทะเบียนเป็น มรดกความทรงจำแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๕๒

คณะ กรรมการมรดกความทรงจำแห่งโลก (Memory of the World) ขององค์การยูเนสโก มีมติเป็นเอกฉันท์เมื่อวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ประกาศรับรองเอกสารสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก ด้วยเป็นเอกสารที่แสดงการปฏิรูประบอบราชการแผ่นดินครั้งสำคัญของประเทศไทย นับเป็นชุดเอกสารรายการหนึ่งในจำนวน ๓๕ รายการที่ได้รับการประกาศรับรองให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก ใน พ.ศ. ๒๕๕๒

คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยแผนงานความทรงจำแห่งโลก ประเทศไทย มีศาสตราจารย์ คุณหญิงแม้นมาส ขวลิต เป็นประธาน มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายคนร่วมเป็นกรรมการที่ปรึกษาและกรรมการ อาทิ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ดร.หม่อมราชวงศ์รุจยา อาภากร อธิบดีกรมศิลปากร ผู้อำนวยการสำนักหอจดหมายเหตุ

แห่งชาติ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ได้เสนอเอกสารสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ซึ่งแสดงการปฏิรูประบอบราชการแผ่นดินครั้งสำคัญของประเทศไทย ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก เอกสารดังกล่าวเป็นเอกสารจดหมายเหตุที่จัดเก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติและสำนักหอสมุดแห่งชาติ ว่าด้วยการบริหารราชการแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รวมทั้งเอกสารสำคัญเกี่ยวกับแผนการปฏิรูปการบริหารปกครองแผ่นดินของพระองค์

เอกสารสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ (พ.ศ. ๒๔๑๑ - ๒๔๕๓) ที่เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก พ.ศ. ๒๕๕๒ จำแนกได้ ๔ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ การเลิกทาสและจัดระบบการศึกษาแบบใหม่

กลุ่มที่ ๒ ระบบการสาธารณสุข

กลุ่มที่ ๓ ระบบการสาธารณูปโภคและการ
ไปรษณีย์โทรเลข

กลุ่มที่ ๔ ระบบการคมนาคม รถไฟ

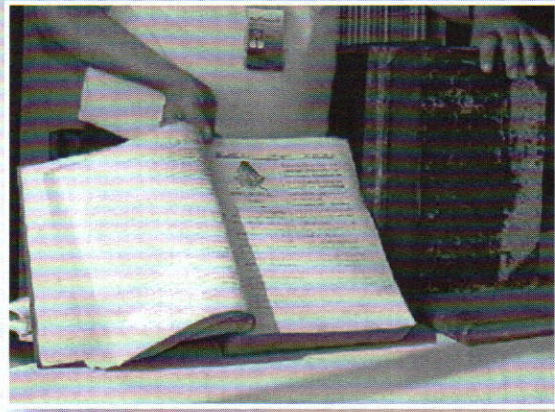
กลุ่มที่ ๕ การปฏิรูประบบการบริหารราชการ
เปลี่ยนจากระบบจตุสดมภ์ (เวียง วัง
คลัง นา) เป็นกระทรวง ๑๒ กระทรวง

กลุ่มที่ ๖ การปฏิรูประบบเศรษฐกิจและระบบ
การจัดเก็บภาษี ตั้งกระทรวงการคลัง
ขึ้นเป็นครั้งแรก

กลุ่มที่ ๗ ระบบการประปา ไฟฟ้า

กลุ่มที่ ๘ พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้านวรรณ-
กรรม อาทิ พระราชนิพนธ์เรื่องพระ-
ราชพิธีสิบสองเดือน ไกลบ้าน

เอกสารซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอจดหมายเหตุ
แห่งชาติ เป็นเอกสารต้นฉบับชุด**กรมราชเลขาธิการ** ที่
ได้รับมอบจาก**กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี** เมื่อ พ.ศ.
๒๔๙๕ ประกอบด้วยเอกสาร ๑๓ ชุดย่อย คือ ชุดกรม
ราชเลขาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพระ-
คลังมหาสมบัติ กระทรวงเกษตรธิการ กระทรวงการ-
ต่างประเทศ กระทรวงนครบาล กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงยุติธรรม กระทรวงโยธาธิการ กระทรวงวัง
กระทรวงกลาโหม กระทรวงมหรธรร และชุดเบ็ดเตล็ด
ลักษณะเป็นหนังสือโต้ตอบราชการของกระทรวง
ทบวง กรม ต่างๆ รายงานข้อราชการจากหัวเมือง
รายงานการตรวจราชการของพระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศ์ และเสนาบดี
รายงานการประชุมเสนาบดีสภา ฯลฯ เอกสารเหล่านี้
สะท้อนให้เห็นถึงพระราชหฤทัยที่มุ่งมั่นของพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการพัฒนาประเทศ
ภายหลังจากได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศต่างๆ
ในทวีปเอเชียเมื่อต้นรัชกาล และในทวีปยุโรป ถึง ๒
ครั้ง คือ ใน พ.ศ. ๒๔๔๐ และ พ.ศ. ๒๔๕๐ ได้ทรง
ปฏิรูปการปกครอง จัดตั้งกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ
ขึ้นมาทำหน้าที่กำกับดูแล บริหารบ้านเมืองตามภารกิจ
ของหน่วยงาน และนับได้ว่าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ครั้งสำคัญในระบบการบริหารราชการอันนำไปสู่การ
พัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งด้านการคมนาคม การ
วางรากฐานรูปแบบการศึกษาแบบใหม่ การสาธารณสุข

กิจการคลัง กิจการด้านทหาร ตำรวจ ความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศ นอกจากนั้นยังนำไปสู่การถ่ายทอด
และการรับอิทธิพลทางด้านแนวคิดและอารยธรรมจาก
ประเทศตะวันตกสู่สังคมไทย

ส่วนเอกสารซึ่งเก็บรักษาอยู่ที่สำนักหอสมุด
แห่งชาติ เป็น**เอกสารสมุดไทยดำ** ได้รับมอบจาก**สำนัก
ราชเลขาธิการ** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เป็นเอกสารราชการ
สมัยรัชกาลที่ ๕ จำนวน ๒๖ ชุด

เอกสารสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม-
เกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นมรดก
ความทรงจำแห่งโลก ที่เป็นเอกสารจดหมายเหตุ
มีจำนวนประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ แผ่น (๗๖๕.๘ ตารางฟุต)
เอกสารเย็บเล่ม ๓๖๗ เล่ม รวมประมาณ ๕๐,๐๐๐
เรื่อง ที่เป็นสมุดไทยดำ ๒๖ ชุด จำนวน ๒,๔๔๖ ชิ้น

ก่อนหน้านี้ องค์การยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียน
เอกสารสำคัญของไทยให้เป็นมรดกโลกแล้ว ๒ รายการ
คือ **ศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช หลักที่ ๑**
ขึ้นทะเบียนเป็นเอกสารมรดกความทรงจำแห่งโลก เมื่อ
พ.ศ. ๒๕๔๖ และ**จารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม**
(**จารึกวัดโพธิ์**) ขึ้นทะเบียนเป็นเอกสารมรดกความทรง
จำแห่งโลกส่วนภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๑
(ดู ปกิณกะไทย : จารึกวัดโพธิ์ได้ขึ้นทะเบียนเป็น
เอกสารมรดกความทรงจำแห่งโลกส่วนภูมิภาคเอเชีย
แปซิฟิก ใน**วารสารไทย** ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑๐๖ เมษายน-
มิถุนายน ๒๕๕๑) และได้ประกาศยกย่องบุคคลสำคัญ
ของไทยเป็นบุคคลสำคัญแห่งโลกมาแล้ว ๑๘ คน และ
เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของโลก ๑
เหตุการณ์ คือ การสถาปนาเมืองเชียงใหม่ครบ ๗๐๐ ปี
เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๓๙

ปฏิทินกิจกรรมเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
ประจำเดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๒

กลุ่มงานนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ และการประกันคุณภาพ รายงาน

วัน/เดือน/ปี	กิจกรรม/โครงการ	สถานที่
เวลา		
๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เนื่องในวันคล้ายวันประสูติ ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์
๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การจัดงานเขาวงกตดินถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป	ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล
๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเทิดพระเกียรติพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เนื่องในวันคล้ายวันประสูติ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์
๒๖ - ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์
๒๗ - ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การจัดปฐมนิเทศด้านเอกลักษณ์ของชาติแก่ผู้เกี่ยวข้อง กับงานด้านวิเทศ รุนที่ ๖๗	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี
๒๙ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การจัดพิธีมอบรางวัลชุมชนหรือหมู่บ้านประชาธิปไตย ตัวอย่าง ประจำปี ๒๕๕๒	หอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร
๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๒	การมอบรางวัล “คนดีศรีสังคม”	ศาลากลางจังหวัดอุดรธานี
๖ สิงหาคม ๒๕๕๒	การจัดงานประกาศเกียรติคุณบุคคล หน่วยงาน และ โครงการดีเด่นของชาติ ประจำปี ๒๕๕๑	ตึกสันติไมตรี (หลังนอก) ทำเนียบรัฐบาล
๑๐ สิงหาคม ๒๕๕๒	การมอบรางวัล “คนดีศรีสังคม”	ห้องประชุมอรรถไกรวัลที่ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล
๑๐ - ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๒	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์
๗ กันยายน ๒๕๕๒	การเผยแพร่สารคดีเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสครบ ๒๐๐ ปี วันคล้ายวันสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันคล้ายวันครองราชสมบัติ ครบ ๒๐๐ ปี ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์

การแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

ระเบียบ สำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่กำหนดให้มีคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ประกอบด้วยกรรมการตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ และกรรมการผู้แทนภาคเอกชนด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ และด้านการบริหาร จำนวนไม่เกิน ๖ คน กับกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านเอกลักษณ์ของชาติ จำนวนไม่เกิน ๙ คน กรรมการผู้แทนภาคเอกชนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ ๒ ปี

ในการประชุมคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ครั้งที่ ๑/๒๕๕๒ เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๕๒ มีรองนายกรัฐมนตรี (นายสุเทพ เทือกสุบรรณ) ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ เป็นประธาน ที่ประชุมรับทราบการแต่งตั้งกรรมการผู้แทนภาคเอกชน และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ แทนผู้ที่ครบวาระการดำรงตำแหน่ง จำนวน ๑๔ คน ประกอบด้วย

ก. กรรมการผู้แทนภาคเอกชนด้านการส่งเสริมเอกลักษณ์ของชาติ การเผยแพร่และการประชาสัมพันธ์ และด้านการบริหาร จำนวน ๖ คน คือ

- ๑) หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล
- ๒) นางสาวปราศรัย ประวัตรุ่งเรือง
- ๓) พลเอก พงษ์เทพ เทศประทีป
- ๔) พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี
- ๕) นายเย็นใจ เลหาวนิช
- ๖) นายอเนก เพิ่มวงศ์เสนีย์

ข. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านเอกลักษณ์ของชาติ จำนวน ๘ คน คือ

- ๑) คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ
- ๒) นายขวัญแก้ว วัชโรทัย
- ๓) พลเอก จรัส กุลละวณิช
- ๔) หม่อมราชวงศ์จักรธร จิตรพงศ์
- ๕) นางธัชกร เหมะจันทร์
- ๖) เรืออากาศตรี แมนรัตน์ ศรีกรานนท์
- ๗) ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี
- ๘) พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ

นอกจากนี้ ที่ประชุมรับทราบการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติการกิจการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ในการอนุรักษ์ ปกป้อง พัฒนา เผยแพร่ และส่งเสริมอย่างสร้างสรรค์ ด้วยจิตสำนึกด้านคุณธรรม ความดีงาม ความรักห่วงแหน และความภาคภูมิใจ ในอันที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถรักษาความมั่นคง และส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าบนพื้นฐานของความสงบสุข ประชาชนมีความเข้าใจ เอื้ออาทร และรู้จักสามัคคี คณะอนุกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติการกิจสืบเนื่องและที่ได้รับแต่งตั้งใหม่ รวม ๑๔ คณะ ประกอบด้วย

๑. คณะอนุกรรมการจัดทำสารคดีโทรทัศน์เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ มี พลเอก พงษ์เทพ เทศประทีป เป็นประธานอนุกรรมการ นางสุรีพร เกียรตินาวิน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือเฉลิมพระ-

เกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มี ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี เป็นประธานอนุกรรมการ นางลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๓. คณะอนุกรรมการจัดทำสารคดีเกี่ยวกับเอกลักษณ์ไทย มี นางประกอบ ลาภเกษร เป็นประธานอนุกรรมการ นางสุรีพร เกียรตินาวิน เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๔. คณะอนุกรรมการส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตย มี นายสุวัช สิงห์พันธุ์ เป็นประธานอนุกรรมการ นายพนพร บุญแก้ว เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๕. คณะอนุกรรมการคัดเลือกและเผยแพร่ผลงานดีเด่นของชาติ มี พันโท กมล ประจวบเหมาะ เป็นประธานอนุกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการจัดปฐมนิเทศด้านเอกลักษณ์ของชาติแก่ผู้เกี่ยวข้องกับงานด้านวิเทศ มี พลเอก จรัล กุลละวณิชย์ เป็นประธานอนุกรรมการ นายประยุทธ์ ปัญญาศิริ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม มี พลเอก พงษ์เทพ เทศประทีป เป็นประธานอนุกรรมการ นางสาวมัทวรรณ นครไทย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการจัดทำเอกสารและบทความสดุดีบุคคลสำคัญ มี นายขวัญแก้ว วัชโรทัย เป็นประธานอนุกรรมการ นางสุมาลี เกตุแก้ว เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๙. คณะอนุกรรมการจัดทำวารสารไทย มี พลตรี หม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี เป็นประธานอนุกรรมการ นางสุนิ กระจ่างวุฒิชัย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการจัดทำหนังสือและซีดีรอม "Thailand in the 2010s" มี นายเดช บุญนาค เป็นประธานอนุกรรมการ นายสุรสิทธิ์ รุ่งเรืองศิลป์ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. คณะอนุกรรมการจัดทำสมุดบันทึกประจำวันสำหรับนักบริหารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทย มี ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี เป็นประธานอนุกรรมการ นายพนพร บุญแก้ว เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ พ.ศ. ... มีพลเอก จรัล กุลละวณิชย์ เป็นประธานอนุกรรมการ นางกนิษฐา กิตติสถาพร เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๓. คณะอนุกรรมการพิจารณาคัดเลือก "คนดีศรีสังคม" มี นายระพีพันธุ์ สรวิวัฒน์ เป็นประธานอนุกรรมการ นางสาวมัทวรรณ นครไทย เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๔. คณะอนุกรรมการจัดกิจกรรมเผยแพร่เอกลักษณ์ของชาติ มี นายนที เปรมรัศมี เป็นประธานอนุกรรมการ นายเมธี เพื่อนทอง เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๕. คณะอนุกรรมการจัดทำบัตรอวยพรและของที่ระลึกเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ มี นายวชิระ เฟ่งผล เป็นประธานอนุกรรมการ นายสมบัติ สุธรรมรักษ์ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๖. คณะอนุกรรมการจัดทำต้นฉบับหนังสือเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในโอกาสเจริญพระชนมายุ ๘๐ พรรษา ๑๒ สิงหาคม ๒๕๕๕ ฉบับภาษาต่างประเทศ มี ร้อยโท สุวิทย์ ยอดมณี เป็นประธานอนุกรรมการ นางลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๗. คณะอนุกรรมการจัดทำต้นฉบับหนังสือราชาศัพท์ มี คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ เป็นประธานอนุกรรมการ นางลินดา อิศรางกูร ณ อยุธยา เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

๑๘. คณะอนุกรรมการปลูกฝังความรักและจิตสำนึกในความเป็นไทย มี นายอาลัย อิงคะวณิช เป็นประธานอนุกรรมการ นางจันทน์ หาทรัพย์ เป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

โครงการเยาวชนไทยคืนถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป

ประยุทธ์ ปัญญาศิริ รายงาน

โครงการเยาวชนไทยคืนถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป เป็นโครงการที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และสถาบันพระปกเกล้า ร่วมกันจัดขึ้น ด้วยในปัจจุบันคนไทยที่ไม่มีครอบครัวกับคนยุโรปมีมากกว่าสามแสนคน ใน ๑๕ ประเทศ และได้มีการรวมตัวกันก่อตั้งเป็นเครือข่ายโดยใช้ชื่อว่า “เครือข่ายหญิงไทยในยุโรป” เพื่อเป็นสื่อกลางในการให้คำแนะนำและความช่วยเหลือกัน

โครงการเยาวชนไทยคืนถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป จึงจัดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อรวมกลุ่มคนไทยในยุโรป ให้เป็นเครือข่ายเอกลักษณ์ของชาติ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ พ.ศ. ๒๕๔๙ ข้อ ๑๐(๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายดำเนินงานการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ ทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ในการนี้ได้นำเยาวชนและครอบครัวในยุโรปให้ได้มีโอกาสกลับคืนถิ่นแม่ และได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทยในสวนกลางและในชนบท ตลอดจนเยี่ยมชมสถานที่สำคัญอันมีคุณค่าทางเอกลักษณ์ของไทย เพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดให้คนไทยที่อาศัยอยู่ในยุโรปและคนในยุโรปต่อไป

เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ณ ดิกลันดิโมเตริ ทำเนียบรัฐบาล นายสาทิตย์ วงศ์หนองเตย รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธานเปิดโครงการ

เยาวชนไทยคืนถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป พร้อมให้โอวาทและมอบเข็มที่ระลึกแก่คณะเยาวชนและครอบครัวคนไทยในยุโรป จำนวน ๙๓ คน ที่เดินทางมาเยือนประเทศไทยระหว่างวันที่ ๙-๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒

โอกาสนี้ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวต้อนรับการมาเยือนประเทศไทยของเยาวชนและครอบครัวเครือข่ายไทยในยุโรป พร้อมกล่าวแสดงความชื่นชมโครงการเยาวชนไทยคืนถิ่นแม่ เครือข่ายคนไทยในยุโรป ซึ่งจัดขึ้นเป็นปีแรกว่า เป็นโครงการที่ดีมาก เพราะการที่คนไทยไม่ว่าจะไปอาศัยอยู่ ณ ที่แห่งใดก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่คนไทยมี คือความผูกพันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จุดแข็งของประเทศไทยคือลักษณะของความเป็นไทย ที่สามารถอธิบายได้หลายอย่าง อาทิ รอยยิ้มที่เปิดเผยและเป็นมิตร การมีความสัมพันธ์และผูกพันกันทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรักความผูกพันของเครือญาติ หรือแม้กระทั่งความมีน้ำใจที่มักแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้จะไม่รู้จำกันมาก่อนก็ตาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะสามารถทำให้ทุกคนที่เดินทางมาประเทศไทยในครั้งนี้ ได้มีโอกาสเก็บเกี่ยวเรียนรู้ความเป็นคนไทยที่สามารถรู้สึก หรือสัมผัสได้ด้วยตาและด้วยใจ ซึ่งคนไทยจะมีสายใยเชื่อมโยงถึงกัน จากนั้น รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้มอบเข็มที่ระลึกแก่คณะเยาวชนและครอบครัวคนไทยในยุโรปทุกคน

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ และ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี มอบรางวัล “คนดีศรีสังคม”

มัทวรรณ นครไทย รายงาน

นายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรี ประธานกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ ได้มอบประกาศเกียรติคุณ “คนดีศรีสังคม” และของที่ระลึกให้แก่ผู้ที่ได้กระทำความดีซึ่งเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมและประเทศชาติ จำนวน ๑๙ ราย เพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ และส่งเสริมยกย่องผู้กระทำความดี

โครงการ “ส่งเสริมคนดีศรีสังคม” เริ่มขึ้นเมื่อปี ๒๕๕๐ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้คนไทยตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งเป็นการยกย่องผู้กระทำความดีอันประจักษ์แก่สังคม และประเทศชาติ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนปลูกจิตสำนึก และกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนได้มีแบบอย่างที่ดีในการอุทิศตนด้วยความอดทนและเสียสละ มุ่งกระทำดีต่อกันเพื่อสังคมที่มีความสุข ที่ผ่านมามีผู้ได้รับรางวัลคนดีศรีสังคมแล้วรวม ๕๔ คน

การมอบรางวัลคนดีศรีสังคมครั้งนี้ นับเป็นครั้งที่สองของปี ๒๕๕๒ มีผู้ได้รับรางวัลทั้งหมดรวม ๑๙ ราย แบ่งเป็น ๒ กรณี คือ

๑. ผู้แสดงออกซึ่งความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ที่ตกทุกข์ได้ยากด้วยการอุทิศตนให้การช่วยเหลือ

อย่างต่อเนื่องโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มี ๑ คน คือ นายเดโช ไพรแก้ว ปัจจุบันรับราชการที่โรงเรียนหาดใหญ่รัฐประชาสรรค์ จังหวัดสงขลา ได้ช่วยเหลือเด็ก ๒ คน ออกจากที่เกิดเหตุกรณีวางระเบิดหน้าห้างปัตตานีซูเปอร์มาเก็ต จังหวัดปัตตานี ซึ่งขณะนั้นนายเดโชดำรงตำแหน่งครูอัตราจ้างที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดปัตตานี

๒. ผู้แสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ยกยอก หรือนำเอาทรัพย์สินซึ่งมีค่าของผู้อื่นมาเป็นของตน ทั้ง ๆ ที่มีโอกาสจะกระทำได้ มี ๑๘ คน คือ

๑) นางสาวขวัญจิรา ธรรมสัถย์ นักเรียนชั้นปวช. ๒ โรงเรียนพนัสนิคมการจรัสสินทวงศ์ เก็บกระเป๋าสตางค์ของพนักงานทำความสะอาดของเขตจอมทอง ซึ่งมีเงินที่เตรียมเป็นค่าเล่าเรียนของลูกจำนวน ๑๔,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๒) นายดรตะเหลบ แววันจิต เจ้าของร้านขายรองเท้ามือสอง เก็บทองคำรูปพรรณได้แล้วนำมามอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานีประกาศหาเจ้าของจนพบ ๓) นายสมบุรณ์ เสนาเหลา ผู้ขับซักรถรับจ้างสาธารณะ เก็บกระเป๋าสตางค์ของนักท่องเที่ยวชาวรัสเซีย มีเงินสดกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๔) นายสมบุญ วันหมัด ผู้ขับซักรถรับจ้างสาธารณะ เก็บเงินสดที่ตกกลางถนนหน้าโรงพยาบาลพระราม ๙

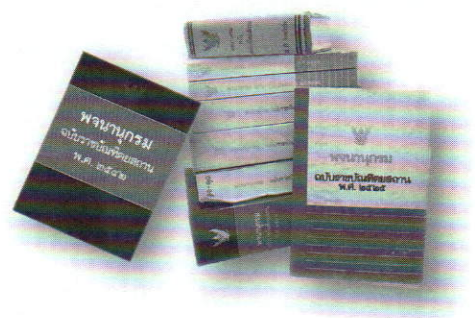
จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๕) นายธีรพัฒน์ แดงวิมล พนักงานขับรถของบริษัทเอกชน เก็บทองคำแท่งน้ำหนักรวม ๒ กิโลกรัมเศษ มูลค่ากว่า ๒ ล้านบาท ส่งคืนเจ้าของ ๖) กลุ่มพลเมืองดี ๒ กลุ่มเก็บถุงเงินของบริษัทแซมโก้ ถุงแรกมีเงินสดจำนวน ๒,๗๕๐,๐๐๐ บาท และถุงที่สองมีเงินสดจำนวน ๔,๕๐๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนบริษัทฯ กลุ่มที่หนึ่ง ได้แก่ นายบุญสืบ อินคำ นายชัยชัย แซ่ซิ้ม นายสมศักดิ์ นาคเล็ง และนายสมทรง เจริญฉวี กลุ่มที่สอง ได้แก่ นายไพโรจน์ เจริญรักษ์ นายสุรินทร์ เจริญรักษ์ นางยุพา เจริญรักษ์ นายชัยยุทธ สมบูรณ์ และนางรัตติยา สังขรัตน์ ๗) นายไพบูลย์ ทุพรหม ผู้ขับขีรถรับจ้างสาธารณะ เก็บกระเป๋าเดินทางที่ผู้โดยสารลืมไว้บนรถ ซึ่งมีเงินสดจำนวน ๖๔,๕๕๕ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๘) เด็กหญิงสุพรรณิการ์ ทองสา เก็บเงินสดซึ่งตกอยู่หน้าหมู่บ้านเอื้ออาทรจำนวน ๑๔๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๙) นายมงคล รัตนวิวัฒน์ ผู้ขับขีรถรับจ้างสาธารณะ เก็บกระเป๋าเดินทางที่ผู้โดยสารลืมไว้บนรถซึ่งภายในบรรจุเงินสดต่างประเทศมีมูลค่ารวมกว่า ๗๐,๐๐๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ ๑๐) นายธนบูลย์ พ่วงแดง ผู้ขับขีรถรับจ้างสาธารณะ เก็บกระเป๋าเดินทาง

ที่ผู้โดยสารชาวอินเดียลืมไว้บนรถซึ่งภายในบรรจุเงินสดต่างประเทศมีมูลค่าประมาณ ๑๗๓,๓๑๐ บาท ส่งคืนเจ้าของ

แนวทางการคัดเลือก “คนดี” เพื่อนำมายกย่องเชิดชูเกียรติ นั้น คณะอนุกรรมการพิจารณาคัดเลือก “คนดีศรีสังคม” เป็นผู้พิจารณากำหนดคุณสมบัติหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกผู้ที่สมควรได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติ โดยประสานกับหน่วยงานเครือข่ายทั่วประเทศ ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และสื่อมวลชน ในการติดตามข่าวสาร ข้อมูล เกี่ยวกับการทำความดีของบุคคล อันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติและเป็นที่ประจักษ์ หลังจากนั้นจะตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวบุคคลและการทำความดีนั้น ๆ ว่ามีพยานหลักฐานที่ถูกต้องเชื่อถือได้ แล้วนำเสนอที่ประชุมคณะอนุกรรมการพิจารณาคัดเลือก ตามความเหมาะสมเป็นรายกรณีทั่วประเทศอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม เพื่อให้ได้บุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติอย่างแท้จริง

มาใช้คำไทยกันเถิด

คนไทย

บางคนรวมทั้งสื่อมวลชนต่างๆ มักใช้คำศัพท์ภาษาต่างประเทศปะปนกับภาษาไทยทั้งในการพูดและการเขียน ทั้งที่ศัพท์ภาษาต่างประเทศเหล่านั้นมีคำภาษาไทยอยู่แล้ว และไม่ใช่วิธีวิชาการที่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสื่อความเข้าใจแต่อย่างใด

มาใช้คำไทยกันเถิด

สำนวน/ฉบับ; ชุด; รุ่น ไม่ควรใช้ เวอร์ชัน (version)

😊 บทละครเรื่องรามเกียรติ์มีหลายสำนวน/ฉบับ

😞 บทละครเรื่องรามเกียรติ์มีหลายเวอร์ชัน

😊 ฉันชอบตุลละครสีแผ่นดินชุดจินตหราเป็นนางเอก

😞 ฉันชอบตุลละครสีแผ่นดินเวอร์ชันจินตหราเป็นนางเอก

😊 โปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมนี้มีหลายรุ่น

😞 โปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมนี้มีหลายเวอร์ชัน

ขอบคุณ ; ชื่นชม/เห็นคุณค่า; ขาบซึ่ง

ไม่ควรใช้ แอ็ปปริซิเอต (appreciate)

😊 ฉันจะขอบคุณมาก ถ้าคุณไม่พูดเรื่องนี้ในที่ประชุม

😞 ฉันจะแอ็ปปริซิเอตมาก ถ้าคุณไม่พูดเรื่องนี้ในที่ประชุม

😊 ฉันทำงานแทบตาย ไม่มีใครชื่นชม/เห็นคุณค่าเลย

😞 ฉันทำงานแทบตาย ไม่มีใครแอ็ปปริซิเอตเลย

😊 ฉันขาบซึ่งที่คุณช่วยเหลือ

😞 ฉันแอ็ปปริซิเอตที่คุณช่วยเหลือ

ทาบตาม ; เข้า ; วิธีการ ไม่ควรใช้ แอ๊บไพร์ช (approach)

- ☺ เขาทาบตามเธอให้สมัครเป็นกรรมการสมาคม
- ☹ เขาแอ๊บไพร์ชเธอให้สมัครเป็นกรรมการสมาคม
- ☺ ถ้าต้องการประสบความสำเร็จ ต้องเข้าให้ถูกช่องทาง
- ☹ ถ้าต้องการประสบความสำเร็จ ต้องแอ๊บไพร์ชให้ถูกช่องทาง
- ☺ งานวิจัยเรื่องนี้ ควรใช้วิธีการเชิงประวัติศาสตร์
- ☹ งานวิจัยเรื่องนี้ ควรใช้แอ๊บไพร์ชเชิงประวัติศาสตร์

ตื่นตัว/ระวังระไว ไม่ควรใช้ อะเลิร์ต (alert)

- ☺ ในสถานการณ์ตึงเครียดเช่นนี้ ชาวบ้านตามชายแดนต้องตื่นตัว/ระวังระไวตลอดเวลา
- ☹ ในสถานการณ์ตึงเครียดเช่นนี้ ชาวบ้านตามชายแดนต้องอะเลิร์ตตลอดเวลา

ทางเลือก ไม่ควรใช้ อัลเทอร์เนทิฟ (alternative)

- ☺ รถใต้ดินเป็นทางเลือกใหม่ของคนกรุงเทพฯ
- ☹ รถใต้ดินเป็นอัลเทอร์เนทิฟใหม่ของคนกรุงเทพฯ

รถพยาบาลฉุกเฉิน ไม่ควรใช้ แอมบูแลนซ์ (ambulance)

- ☺ สุดาเจ็บท้องใกล้คลอด ช่วยเรียกรถพยาบาลฉุกเฉินมารับด่วน
- ☹ สุดาเจ็บท้องใกล้คลอด ช่วยเรียกแอมบูแลนซ์มารับด่วน

คิดราคา ; พุงเข้าใส่ ไม่ควรใช้ ชาร์จ (charge)

- ☺ อยู่นี้คิดราคาค่าซ่อมแพงมาก
- ☹ อยู่นี้ชาร์จค่าซ่อมแพงมาก
- ☺ พอผู้ร้ายเผลอ ตำรวจก็พุงเข้าใส่
- ☹ พอผู้ร้ายเผลอ ตำรวจก็เข้าชาร์จ

รณรงค์ ไม่ควรใช้ แคมเปญ (campaign)

- ☺ กระทรวงสาธารณสุขรณรงค์ให้ประชาชนออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ
- ☹ กระทรวงสาธารณสุขแคมเปญให้ประชาชนออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

คนใหญ่คนโต ; ตัวการใหญ่ ไม่ควรใช้ บิ๊ก (big)

- ☺ พิษิตประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว เพราะมีคนใหญ่คนโตหนุนหลังอยู่
- ☹ พิษิตประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว เพราะมีบิ๊กหนุนหลังอยู่
- ☺ ตำรวจสาวไปไม่ถึงตัวการใหญ่ของวงการยาบ้า
- ☹ ตำรวจสาวไปไม่ถึงบิ๊กของวงการยาบ้า

เจ้านายใหญ่/นายใหญ่ ไม่ควรใช้ บิ๊กบอส (big boss)

- ☺ เรื่องนี้ต้องขออนุญาตเจ้านายใหญ่/นายใหญ่ก่อน
- ☹ เรื่องนี้ต้องขออนุญาตบิ๊กบอสก่อน

บัญชีดำ ; ขึ้นบัญชีดำ ไม่ควรใช้ แบล็กลิสต์ (blacklist)

- ☺ ตำรวจมีบัญชีดำของผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่
- ☹ ตำรวจมีแบล็กลิสต์ของผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่
- ☺ บริษัทที่ไม่ส่งของตามกำหนดสัญญาแก่ทางราชการ จะถูกขึ้นบัญชีดำ
- ☹ บริษัทที่ไม่ส่งของตามกำหนดสัญญาแก่ทางราชการ จะถูกแบล็กลิสต์

คณะกรรมการบริหาร ; แผ่นป้าย ; กระดาน ; ป้าย-ประกาศ ไม่ควรใช้ บอร์ด (board)

- ☺ วันนี้จะมีการประชุมคณะกรรมการบริหาร
- ☹ วันนี้จะมีการประชุมบอร์ด
- ☺ นักเรียนกำลังจัดแผ่นป้ายนิทรรศการวันแม่
- ☹ นักเรียนกำลังจัดบอร์ดนิทรรศการวันแม่
- ☺ ช่วยเขียนข้อสรุปบนกระดานให้หน่อย
- ☹ ช่วยเขียนข้อสรุปบนบอร์ดให้หน่อย
- ☺ สมาคมจาริกข้อผู้บริจาครายใหญ่บนป้ายประกาศ
- ☹ สมาคมจาริกข้อผู้บริจาครายใหญ่บนบอร์ด

เกณฑ์ ไม่ควรใช้ ไครทีเรีย (criteria)

- ☺ การรับคนงาน ควรใช้เกณฑ์ที่แน่นอนกับผู้สมัครทุกคน
- ☹ การรับคนงาน ควรใช้ไครทีเรียที่แน่นอนกับผู้สมัครทุกคน

กระจ่าง/ชัดเจน ; แก่ไข/ขจัด/สะสาง ; ตรวจตราให้
ปลอดภัย ; ทำความสะอาด ; ใช้ ไม่ควรใช้ เคลียร์ (clear)

- 😊 ครุต้องอธิบายความหมายให้กระจ่าง/ชัดเจน
- 😞 ครุต้องอธิบายความหมายให้เคลียร์
- 😊 เธอต้องแก่ไข/ขจัด/สะสางปัญหานี้ก่อนลาพักร้อน
- 😞 เธอต้องเคลียร์ปัญหานี้ก่อนลาพักร้อน
- 😊 ส่งทหารเข้าไปตรวจตราพื้นที่ให้ปลอดภัย
- 😞 ส่งทหารเข้าไปเคลียร์พื้นที่
- 😊 แม่บ้านกำลังทำความสะอาดห้องในโรงแรม
- 😞 แม่บ้านกำลังเคลียร์ห้องในโรงแรม
- 😊 เขาเพิ่งไปใช้หนี้หมดแล้ว
- 😞 เขาเพิ่งไปเคลียร์หนี้หมดแล้ว

คลั่งไคล้ ; หลงใหล ไม่ควรใช้ เครซี่ (cracy)

- 😊 พวกวัยรุ่นคลั่งไคล้นักร้องคนนี้มาก
- 😞 พวกวัยรุ่นเครซึ้นักร้องคนนี้มาก
- 😊 แม่ยกหลงใหลพระเอกลิเกคนนี้มาก
- 😞 แม่ยกเครซี่พระเอกลิเกคนนี้มาก

สร้างสรรค์ ; นักสร้างสรรค์งาน ไม่ควรใช้ ครีเอทีฟ
(creative)

- 😊 โฆษณาชิ้นนี้สร้างสรรค์จริงๆ จึงได้รางวัล
- 😞 โฆษณาชิ้นนี้ครีเอทีฟจริงๆ จึงได้รางวัล
- 😊 ปรีชาเป็นนักสร้างสรรค์งานมือหนึ่งของบริษัท
- 😞 ปรีชาเป็นครีเอทีฟมือหนึ่งของบริษัท

เป็นธรรม/ยุติธรรม ; ตรงไปตรงมา ไม่ควรใช้ แฟร์ (fair)

- 😊 คุณเป็นหัวหน้า ต้องเป็นธรรม/ยุติธรรมกับลูกน้องทุกคน
- 😞 คุณเป็นหัวหน้า ต้องแฟร์กับลูกน้องทุกคน
- 😊 ผมขอพูดอย่างตรงไปตรงมา
- 😞 ผมขอพูดอย่างแฟร์ๆ

คนรักครอบครัว ไม่ควรใช้ แฟมิลีแมน (family man)

- 😊 เขาเป็นคนรักครอบครัว ลูกๆ จึงไม่มีปัญหา
- 😞 เขาเป็นแฟมิลีแมน ลูกๆ จึงไม่มีปัญหา

สุภาพบุรุษ ไม่ควรใช้ เจินเทิลแมน (gentleman)

- 😊 ผู้ชายคนนี้ทำทางเป็นสุภาพบุรุษ
- 😊 ผู้ชายคนนี้ทำทางเป็นเจินเทิลแมน

สัญญาด้วยเกียรติของลูกผู้ชาย/สัญญาสุภาพบุรุษ
ไม่ควรใช้ เจินเทิลแมนอะกริเมนต์ (gentleman agree-
ment)

- 😊 นี่เป็นสัญญาด้วยเกียรติของลูกผู้ชาย/สัญญาสุภาพบุรุษ ระหว่างคุณกับผม
- 😞 นี่เป็นเจินเทิลแมนอะกริเมนต์ ระหว่างคุณกับผม

เป็นลบ ; แง่ลบ ไม่ควรใช้ เน็กกาทีฟ (negative)

- 😊 เขาดีใจเมื่อการตรวจเลือดมีผลเป็นลบ แสดงว่าไม่มีโรค
- 😞 เขาดีใจเมื่อการตรวจเลือดมีผลเน็กกาทีฟ แสดงว่าไม่มีโรค
- 😊 บทความวิจารณ์นักการเมืองพรรคนี้ มีแต่แง่ลบ
- 😞 บทความวิจารณ์นักการเมืองพรรคนี้ มีแต่เน็กกาทีฟ

เป็นบวก ; แ่งบวก ไม่ควรใช้ พอสสิทีฟ (positive)

- 😊 เขาเสียใจเมื่อการตรวจเลือดมีผลเป็นบวก แสดงว่ามีโรค
- 😞 เขาเสียใจเมื่อการตรวจเลือดมีผลพอสสิทีฟ แสดงว่ามีโรค
- 😊 บทความวิจารณ์นักการเมืองพรรคนี้ มีแต่แง่บวก
- 😞 บทความวิจารณ์นักการเมืองพรรคนี้ มีแต่พอสสิทีฟ

(ศัพท์และตัวอย่างจากหนังสือ
ศัพท์ต่างประเทศที่ใช้คำไทยแทนได้
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๔๙)

